

Obsah

I. PRÁVA DIEŤAŤA	2
A. Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv dieťaťa.....	2
B. Implementácia záväzkov dohovoru v právnom poriadku SR.....	4
II. POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI.....	5
A. Pôsobnosť komisára pre deti	5
B. Nezávislosť komisára pre deti	7
III. ČINNOSŤ KOMISÁRKY PRE DETI.....	8
A. Pomoc pri ochrane práv dieťaťa na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy	8
1. Právo dieťaťa na rodinu.....	9
2. Právo dieťaťa na život a na zdravotnú starostlivosť.....	17
3. Právo dieťaťa na vzdelávanie	33
4. Šikana dieťaťa	46
5. Právo dieťaťa na súkromie a na vlastný názor	50
6. Právo dieťaťa na dôstojnú životnú úroveň	61
7. Posudzovanie podnetu vo veci dodržiavania rozhodnutia súdu a práva dieťaťa.....	63
B. Posudzovanie dodržiavania práv dieťaťa prostredníctvom monitorovacej činnosti.....	67
1. Dodržiavanie práv detí v detských domovoch	67
2. Dodržiavanie práv detí v reedukačných centrách.....	72
3. Dodržiavanie práv detí v domovoch sociálnych služieb	79
4. Výstupy z monitorovania dodržiavania práv detí v rómskej osade v Trebišove.....	88
C. Iná činnosť komisárky	91
1. Účasť na legislatívnej činnosti	91
2. Poradenská činnosť	92
3. Podpora zvyšovania povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti	95
4. Spolupráca so zainteresovanými odborníkmi a ostatnými inštitúciami v oblasti práv dieťaťa.....	97
5. Oblasť medzinárodnej spolupráce	99
IV. HOSPODÁRENIE A PERSONÁLNE OBSADENIE ÚRADU	100
A. Hospodárenie úradu s pridelenými rozpočtovými prostriedkami.....	100
B. Personálne obsadenie úradu.....	104
C. Návrh opatrení na zabezpečenie výkonu funkcií komisára pre deti	105
V. Prílohy	108
Príloha č. 1.....	108
Príloha č. 2.....	115
Príloha č. 3.....	116

SPRÁVA O ČINNOSTI KOMISÁRKY PRE DETI ZA ROK 2018

I. PRÁVA DIEŤAŤA

A. Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv dieťaťa.

V roku 2019 si pripomíname 30. výročie prijatia **Dohovoru o právach dieťaťa** (1989) Organizáciou spojených národov (ďalej len „Dohovor“). Idey dohovoru vychádzajú zo zásad vyhlásených v **Charte Spojených národov**, ktorá potvrdzuje vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti. Rovnako vychádzajú zo **Všeobecnej deklarácie ľudských práv** (1948), v ktorej Spojené národy vyhlásili, že detstvo má nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc v presvedčení, že rodina, ako základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho všetkých svojich členov a najmä detí, musí mať nárok na potrebnú ochranu a takú pomoc, aby mohla bezo zvyšku plniť svoju úlohu v spoločnosti, uznávajúc, že v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti musí dieťa vyrastať v rodinnom prostredí v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia. Záväzky formulované v Dohovore vychádzajú tiež z potreby zabezpečiť dieťaťu osobitnú starostlivosť zakotvenú v **Ženevskej deklarácii práv dieťaťa** (1924) a z **Deklarácie práv dieťaťa** (1959) a uznanej vo **Všeobecnej deklarácii ľudských práv**, v **Medzinárodnom pakte o občianskych, sociálnych a kultúrnych právach** (1966), v **Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach** (1966) a v štatútoch a v príslušných dokumentoch odborných organizácií zaoberajúcich sa starostlivosťou o blaho detí. Dohovor má na mysli postulát zakotvený v Deklarácii práv dieťaťa, že dieťa potrebuje osobitné záruky, starostlivosť a zodpovedajúcu právnu ochranu pred narodením aj po ňom.

Pri posudzovaní práv detí je zásadným princípom podľa článku 3 Dohovoru záujem dieťaťa; tento záujem musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už sa uskutočňuje verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarnými orgánmi. Toto právo sa vzťahuje na jednotlivé deti, skupinu detí alebo deti všeobecne¹⁾ a vyjadruje jednu zo základných hodnôt, na ktorých je Dohovor budovaný. V Dohovore nie je určená žiadna hierarchia práv, preto všetky práva v ňom zakotvené sú v najlepšom záujme dieťaťa a žiadne právo nesmie byť ohrozené negatívnym výkladom najlepšieho záujmu dieťaťa.

Slovenská republika, ako štát, ktorý ratifikoval Dohovor, sa zaviazala v článku 3 ods. 2 Dohovoru zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom musí brať zreteľ na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne za neho zodpovedných a robiť pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Ďalej sa Slovenská republika zaviazala, že zabezpečí, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu ako aj kompetentného dozoru. Dohovor v článku 4 zaväzuje Slovenskú republiku vykonať všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných Dohovorom

1) Ďalej v texte budú všetky tieto kategórie označené pojmom „dieťa.“

v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce. Práva dieťaťa sú ďalej podrobnejšie rozpracované v osobitných dokumentoch²⁾.

Výbor OSN pre práva dieťaťa³ (ďalej len „Výbor OSN“) vydal **Všeobecný komentár č. 14 (2013)** o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu (ďalej len „Všeobecný komentár 14“),⁴⁾ ktorý má ako výkladové stanovisko výboru poskytnúť štátom a ostatným zainteresovaným na uplatňovaní práv dieťaťa istý návod pre správne pochopenie a uplatňovanie Dohovoru. Výbor považuje Všeobecný komentár za rámec pre posudzovanie a určovanie najlepšieho záujmu dieťaťa, pričom jeho snahou „nie je predpísať, čo je najlepšie pre dieťa v každej situácii a čase.“

Z pohľadu posudzovania **najlepšieho záujmu dieťaťa** je každé dieťa jedinečné. Povinnosť zohľadniť okolnosti každého prípadu je garantovaná komplexnosťou, pružnosťou a adaptabilitou tohto pojmu. Rozhodujúcimi kritériami, ktoré majú byť použité pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa, sú najmä osobný kontext, aktuálna situácia a potreba dieťaťa. Výbor vo Všeobecnom komentári 14 zdôrazňuje, že pri posudzovaní najlepšieho záujmu sa má prihliadať najmä na okolnosti, ktoré súvisia s individuálnymi charakteristikami dieťaťa. Ide najmä o charakteristiky ako vek, pohlavie, stupeň zrelosti, skúsenosti, príslušnosť k menšinovej skupine, telesné, zmyslové alebo intelektuálne postihnutie, ako aj sociálny kontext, v ktorom dieťa žije. Do úvahy by mali byť brané okolnosti ako prítomnosť, či absencia rodičov, kvalita vzťahov dieťaťa s biologickou alebo náhradnou rodinou, prostredie, v ktorom dieťa žije³⁾. Najlepší záujem dieťaťa je komplexným, pružným a flexibilným pojmom. Jeho obsah sa má určiť podľa okolností prípadu, v ktorom sa dieťa nachádza alebo ktoré sa dieťaťa dotýkajú, prípadne dieťa ovplyvňujú. Preto aj prijatie konkrétnych rozhodnutí alebo opatrení vždy závisí od posúdenia celkovej situácie dotknutého dieťaťa. Najlepší záujem dieťaťa má byť riadne integrovaný a konzistentne uplatňovaný, nielen vo všetkých vykonávacích opatreniach a súdnych konaniach, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú dieťa, ale tento princíp má byť implementovaný do rozhodovacej činnosti zákonodarných orgánov, samosprávnych orgánov a ďalších subjektov v týchto oblastiach. Sem patrí aj opis, akým spôsobom sa najlepšie záujmy dieťaťa skúmajú a hodnotia a aká váha sa im pripisuje pri rozhodovaní podľa konkrétnej situácie dieťaťa. Všetky súdne a správne rozhodnutia, týkajúce sa dieťaťa, majú byť vydávané s tým, že najlepší záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní v danej veci. Výraz „prvoradé hľadisko“ znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa nesmie posudzovať na rovnakej úrovni s inými hľadiskami. Opodstatnenosť tejto silnej pozície je daná špecifickou situáciou, v ktorej sa dieťa nachádza alebo ktorá sa ho primárne týka. U dieťaťa je to často závislosť na dospeléj osobe, napr. rodičovi, ďalej nemožnosť vyjadriť sa a podobne. I napriek článku 12 Dohovoru majú deti menej možností vyjadriť svoje názory a dôrazne sa zastáť svojich záujmov. Preto tí, ktorí o nich rozhodujú, musia

2) Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 256/2009 Z. z.

Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 424/2004 Z. z.

Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (OPCP) - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014 Z. z.

3) Výbor OSN sa skladá z desiatich odborníkov vysokého morálneho charakteru a uznávaných schopností v oblasti, ktorá je predmetom Dohovoru. Členov výboru volia štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, z radov ich štátnych príslušníkov a vykonávajú túto funkciu ako súkromné osoby, pričom sa berie ohľad na spravodlivé zemepisné rozdelenie a na zastúpenie hlavných právnych systémov.

4) Všeobecný komentár Výboru OSN pre práva dieťaťa č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu (General comment No. 14 - 2013 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration).

tieto záujmy a názory explicitne poznať. Ak sa záujmy dieťaťa nezdôrazňujú, často sa stáva, že sa prehliadnu alebo sa na ne pozabudne. Aj potencionálne konflikty medzi najlepším záujmom dieťaťa a individuálnymi právami iných osôb treba riešiť individuálne, prípad od prípadu, zvažovať záujmy strán a snažiť sa ich zosúladiť, pričom najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom, ktoré má prioritu a nie je len jedným zo záujmov strán konfliktu.³⁾ Flexibilita koncepcie najlepšieho záujmu dieťaťa umožňuje rôznorodo reagovať na situáciu, v ktorej sa dieťať nachádza, alebo ktorá ho ovplyvňuje. To dáva priestor aj na negatívny výklad tohto pojmu, dokonca jeho zneužívanie, napr. zo strany rodičov alebo iných osôb, ktoré sa buď o dieťa starajú, alebo sú mu blízke. Tieto osoby niekedy v snahe chrániť svoje vlastné záujmy, prípadne ublížiť napr. druhému rodičovi, cielene zneužívajú tento princíp a dovoľávajú sa rešpektovania najlepšieho záujmu dieťaťa v administratívnych konaniach a súdnych konaniach. Avšak dôležitý je aj prístup odborných pracovníkov, aby sa hľadisko najlepšieho záujmu dieťaťa uplatňovalo komplexne vo všetkých záležitostiach, vrátane vyhrotených konfliktov, napr. v rodinnoprávných veciach.

Jednotlivé práva dieťaťa a povinnosti Slovenskej republiky, ktoré vyplývajú z Dohovoru sú obsiahnuté v prílohe č.1.

B. Implementácia záväzkov dohovoru v právnom poriadku SR

V zmysle článku 154c Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) je Dohovor súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky a má prednosť pred zákonom, ak zabezpečuje väčší rozsah ústavných práv a slobôd. Pripomíname, že v zmysle konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky k článku 154c Ústavy predstavujú Dohovor a judikatúra naň sa vzťahujúca pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväznú výkladovú smernicu na výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy základných práv a slobôd zakotvených v druhej hlave Ústavy, a tým normujú rámec, ktorý tieto orgány v konkrétnom prípade nemôžu prekročiť.

Pokiaľ ide o právny poriadok Slovenskej republiky, viaceré záväzky Dohovoru sú obsiahnuté v Ústave a zároveň sú jednotlivé záväzky v celom rozsahu implementované v osobitných zákonoch. Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa a všetky ustanovenia Dohovoru sú v slovenskej vnútroštátnej právnej úprave plne rešpektované. Z Dohovoru, ktorý zaväzuje Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto Dohovorom (II. ÚS 47/97).

Zoznam týchto právnych predpisov je uvedený v prílohe č. 2.

II. POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI

A. Pôsobnosť komisára pre deti

Postavenie a pôsobnosť, povinnosti a oprávnenia komisára pre deti sú vymedzené v zákone č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o komisárovi pre deti“). Ustanovenie § 2 zákona o komisárovi pre deti vymedzuje základnú úlohu komisára pre deti, ktorou je podieľanie sa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná. Ustanovenie § 3 ods. 1 zákona o komisárovi pre deti vymedzuje osobný rozsah pôsobnosti komisára pre deti na orgány verejnej správy, ktorými sú na účely tohto zákona orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy a ďalej na právnické osoby a fyzické osoby, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností v oblasti verejnej správy a na právnické osoby a fyzické osoby – podnikateľov. Ustanovenie § 3 ods. 2 zákona o komisárovi pre deti negatívne vymedzuje, na ktoré orgány sa pôsobnosť komisára pre deti nevzťahuje. Ide o výkon právomocí Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“), prezidenta Slovenskej republiky, vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“), Ústavného súdu Slovenskej republiky, prokuratúry, súdu, Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, verejného ochrancu práv, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, spravodajských služieb a výkon rozhodovacích právomocí policajta, ktorý je orgánom činným v trestnom konaní; to neplatí, ak ide o právomoci, ktoré tieto orgány vykonávajú ako orgány verejnej správy.

Povinnosti komisára pre deti vymedzuje ustanovenie § 4 ods. 1 a ods. 4 zákona o komisárovi pre deti, pričom komisár pre deti

- a) posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa,
- b) monitoruje dodržiavanie práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí,
- c) presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky,
- d) podporuje zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti,
- e) spolupracuje so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa.

Ďalšie povinnosti komisára pre deti sú ustanovené v § 5 ods. 1 zákona o komisárovi pre deti, a to povinnosť predkladať národnej rade každoročne do konca marca správu o činnosti za predchádzajúci kalendárny rok. Súčasťou tejto správy sú najmä poznatky z činností podľa § 4 ods. 1 písm. a) a b) a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

Podľa § 4 ods. 3 ak je dieťa vo väzbe z dôvodu uvedeného v § 71 ods. 1 písm. b) alebo ods. 2 písm. b) Trestného poriadku (ďalej len „kolúzna väzba“), výkon oprávnenia hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie podľa osobitného predpisu, je komisár pre deti povinný oznámiť príslušnému prokurátorovi najneskôr do siedmich dní.

Podľa § 7 ods. 4 zákona o komisárovi pre deti môže komisár pre deti poveriť riaditeľa Úradu komisára pre deti (ďalej len „úrad“) alebo zamestnanca úradu plnením úloh podľa § 4 ods. 2 písm. a) prvého bodu a druhého bodu a písm. b) okrem výkonu oprávnenia podľa § 4 ods. 2 písm. b) v mieste, kde sa vykonáva kolúzna väzba.

Oprávnenia komisára pre deti sú upravené v § 4 ods. 2 a 4 nasledovne:
komisár pre deti je oprávnený
a) požadovať

1. informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa,
 2. kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov,
 3. od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení,
 4. stanovisko k výsledku posúdenia podľa odseku 1 písm. a) a stanovisko k výsledku monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b) a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia alebo monitorovacej činnosti je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa,
- b) hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo neodkladné opatrenie podľa osobitného predpisu,
- c) predkladať oznámenia v mene dieťaťa alebo detí podľa medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná,
- d) podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval podľa odseku 1 písm. a),
- e) vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa,
- f) navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia podľa odseku 1 písm. a) alebo podľa výsledkov monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b),
- g) zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Ak je dieťa vo väzbe, komisár pre deti je oprávnený hovoriť s dieťaťom po dohode s obhajcom dieťaťa.

Podľa § 7 ods. 1 zákona o komisárovi pre deti úlohy spojené s odborným, organizačným a materiálno-technickým zabezpečením činnosti komisára pre deti plní úrad.

Podľa ustanovenia § 2 ods. 2 zákona o komisárovi pre deti má každý právo obrátiť sa na komisára pre deti vo veci porušovania práv dieťaťa alebo ohrozovania práv dieťaťa. Podľa ustanovenia § 2 ods. 3 zákona o komisárovi pre deti má dieťa právo obrátiť sa na komisára pre deti priamo alebo aj prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.

B. Nezávislosť komisára pre deti

Podľa § 2 ods. 2 zákona o komisárovi pre deti **komisár pre deti predstavuje nezávislý orgán, ktorý svoju pôsobnosť vykonáva oddelene od iných orgánov.**

Nezávislosť komisára pre deti znamená, že žiadny orgán verejnej moci nemá nijaké oprávnenie vydávať príkazy, ktoré by mohli formovať rozhodnutie komisára pre deti, či uplatní svoju právomoc alebo o spôsobe, akým ju uplatní. Nezávislosť má zásadný význam pre existenciu inštitútu komisára pre deti. Zárukou nezávislosti komisára pre deti je nezlučiteľnosť funkcie komisára pre deti s inými ústavnými funkciami. Komisár pre deti nemôže popri výkone funkcie komisára pre deti vykonávať funkciu v inom orgáne verejnej moci alebo inú platenú funkciu, byť členom politickej strany alebo politického hnutia, podnikat' ani vykonávať inú zárobkovú činnosť okrem správy vlastného majetku, správy majetku dieťaťa, správy majetku osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, alebo správy majetku osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, a vedeckej, pedagogickej, literárnej, a umeleckej činnosti. Ak by aj po úspešnej voľbe vykonával vyššie uvedené funkcie, alebo činnosti, je povinný do 30 dní odo dňa začatia výkonu funkcie takúto činnosť, resp. funkciu ukončiť alebo vykonať zákonom ustanovený právny úkon smerujúci k jej skončeniu.

V rámci Správy o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa a návrh gescie k Záverečným odporúčaniam Výboru OSN pre práva dieťaťa Výbor v ustanovení č. 12 ods. a) a b) v súvislosti s vytvorením samostatného inštitútu komisára pre deti, uviedol i záväzok pre štát prostredníctvom ministerstva financií: „**V zmysle svojho všeobecného komentára č. 2 (2002) o úlohe nezávislých inštitúcií pre zachovávanie ľudských práv, Výbor odporúča, aby zmluvný štát zabezpečil nezávislosť inštitútu komisára pre deti, v zmysle procesu jeho zvolenia, financovania, mandátu a imunity s cieľom garantovať plný súlad s Parížskymi zásadami a aby zabezpečil adekvátne a dlhodobé financovanie pre inštitút komisára pre deti a zriadil systém monitorovania implementácie opatrení navrhnutých komisárom.**“.

III. ČINNOSŤ KOMISÁRKY PRE DETI

A. Pomoc pri ochrane práv dieťaťa na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy

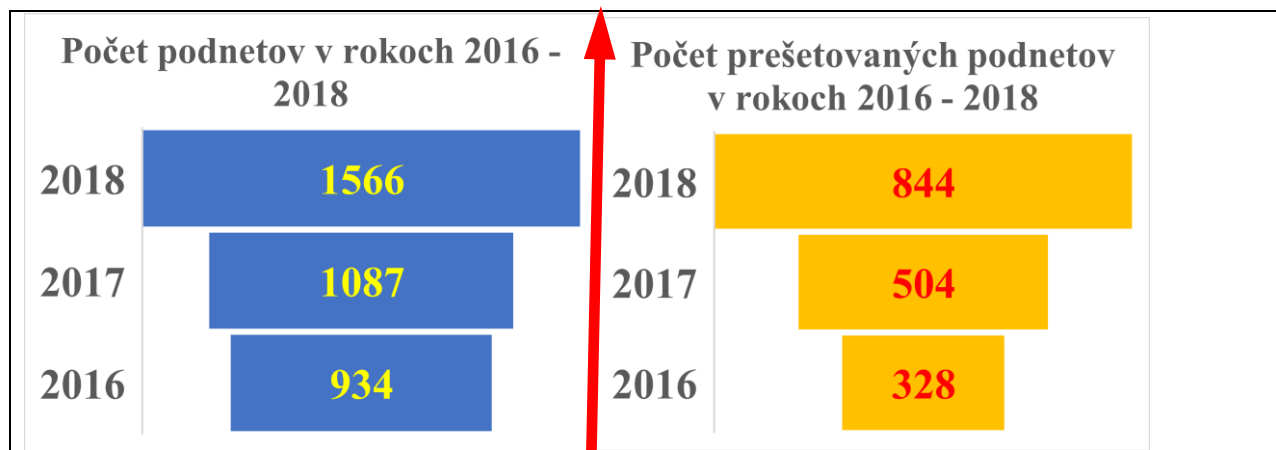
Na rozdiel od ostatných orgánov, ktoré sa ochranou práv zaoberajú, komisárka pre deti (ďalej len „komisárka“) sa zaoberá výlučne právami detí a presadzuje zákonným spôsobom ich ochranu v súlade so všeobecným princípom najlepšieho záujmu dieťaťa.

Podľa § 2 ods. 3 zákona o komisárovi pre deti sa na komisárku môže obrátiť každý, kto má vedomosť o porušovaní práv detí alebo o ich ohrození. Zároveň v zmysle § 2 ods. 4 má dieťa právo obrátiť sa na komisárku samo alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia svojich rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo zverené do starostlivosti.

Pri styku s komisárkou môže každý používať svoj materinský jazyk a komunikovať vo forme pre neho prístupnej. Podnet komisárke možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami, prípadne prostredníctvom webového portálu komisára pre deti www.komisarpredeti.sk, e-mailom info@komisarpredeti.sk. Taktiež je možné využiť Slovenskú poštu, a. s., ktorá doručí akékoľvek podanie označené „Pre komisárku pre deti“, bez toho, aby takéto podanie bolo opatrené poštovou známku, alebo aby bolo v obálke. Zároveň úrad zriadil non-stop linku 0950 439 342, na ktorú sa môžu osoby, ktoré potrebujú pomoc, obrátiť.

V roku 2018 evidoval úrad **1566 podnetov**, čo je oproti roku 2017 **nárast o 479 evidovaných podnetov** a oproti roku 2016 predstavuje nárast o 632 evidovaných podnetov. Z toho **komisárka a zamestnanci úradu prešetrovali 844 podnetov, teda o 327 viac ako v roku 2017**, kedy to bolo 517 prešetrovaných prípadov a oproti roku 2016 (328 podnetov) narástol počet prešetrovaných podnetov o 516. **Nových podnetov bolo v hodnotenom roku 534, čo je oproti roku 2017 nárast o 176 podnetov** a oproti roku 2016 narástol tento počet o 206 prípadov. Pritom z predchádzajúceho roku sa v roku 2018 prešetrovalo ešte aj **310 podnetov**, ktoré nebolo možné najmä z dôvodov prebiehajúcich konaní pred súdmi, orgánmi štátnej správy, či inými inštitúciami uzatvoriť v roku 2017.

Rok	Celkový počet podaní	Celkový počet prešetrovaných podnetov	Prenesených z predchádzajúcich rokov	Počet nových podnetov	Celkový počet otázok	Počet otázok z oblasti práva	Počet otázok z oblasti SPOD
2016	934	328		328	606	606	
2017	1087	504	146	358	583	325	258
2018	1566	844	310	534	722	451	271

Rapidný nárast podaných podnetov dokumentuje dôveru ľudí v pomoc komisárky a úradu vo veciach ochrany práv dieťaťa, v ktorých inštitúcie, do ktorých pôsobnosti patrí veci podľa zákona riešiť, zlyhávajú. O dôvere v činnosť komisárky nasvedčujú aj viaceré listy a správy SMS, v ktorých deti ďakujú komisárke za poskytnutú pomoc.

Berúc do úvahy množstvo riešených podnetov, nie je možné v predkladanej správe uvádzať všetky prešetrované prípady. Pre ilustráciu o type porušovaných práv dieťaťa však uvádzame niekoľko príkladov posudzovaných podnetov a tiež niekoľko prípadov riešených z iniciatívy komisárky. **S úmyslom ochrániť súkromie dotknutých detí a ďalších zúčastnených osôb a zároveň s cieľom zachovať zákonom chránené osobné údaje detí a zúčastnených osôb sú jednotlivé osoby v ilustratívnych príkladoch prísne anonymizované; neuvádzame mená a ani miesto, kde k porušeniu práv detí došlo. Zdôrazňujeme, že akákoľvek podobnosť alebo snaha o identifikáciu osôb s prezentovanými prípadmi nie je namieste.**

Jednotlivé prezentované prípady sme rozčlenili do vecných skupín práv dieťaťa uvádzaných v Dohovore.

1. Právo dieťaťa na rodinu

Komisárka od začiatku svojej činnosti prešetrovala viaceré podnety, ktoré sú spojené s ochranou práva dieťaťa na rodinu. Dohovor v čl. 9 ukladá štátom, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, povinnosť zabezpečiť, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi pobytu dieťaťa. V akomkoľvek konaní o týchto právach je štát povinný poskytnúť všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská; to sa týka aj dieťaťa, ak je to vzhľadom na jeho rozumové schopnosti možné. Štát je ďalej povinný zabezpečiť právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo dvoch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa. Tieto práva sú implementované najmä v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o rodine“), v zákone č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok, v zákone č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok a v zákone

č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnoprávnej ochrane detí“).

Podnety, ktoré boli v hodnotenom období komisárke podané, v značnej miere smerujú k ochrane práva dieťaťa na rodinu a komisárka spolu so zamestnancami úradu venujú ochrane tohto práva významnú pozornosť. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že pri presadzovaní práva dieťaťa na oboch rodičov, resp. aj na širšiu rodinu **komisárka nezohľadňuje záujem žiadneho z rodičov**, alebo iných členov rodiny (napr. starých rodičov); **jediným a prvoradým hľadiskom pri presadzovaní práva dieťaťa na rodinu je najlepší záujem dieťaťa, a to bez ohľadu na to, čo je a čo nie je v záujme ktoréhokoľvek z jeho rodičov.**

Podnet 1

Právo dieťaťa na oboch rodičov

Komisárke bol začiatkom januára 2018 doručený podnet od otca dieťaťa s požiadavkou ochrany najlepšieho záujmu 8-ročného dieťaťa v súvislosti s právom dieťaťa na oboch rodičov. Vzhľadom na konfliktnosť vzťahov s bývalou partnerkou sa otec nevedel dohodnúť na modifikácii výkonu rodičovských práv a povinností. **Domáhal sa striedavej osobnej starostlivosti**, ktorá by bola podľa tvrdenia otca **v najlepšom záujme dieťaťa** a mal záujem sa podieľať na starostlivosti o svoje dieťa vo väčšom rozsahu.

Komisárka požiadala príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „orgán sociálnoprávnej ochrany detí“) o súčinnosť, a to o zaslanie dokumentácie, o vykonanie prešetrenia v domácnosti rodičov a o zaslanie správy z prešetrenia rodinných pomerov rodičov. Zo spisovej dokumentácie a správy z prešetrenia bolo zrejmé, že príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí už v minulosti vykonával vo veci úkony, predovšetkým poskytol poradenstvo pri podaní návrhov na súde.

Právna úprava

Čl. 3 Dohovoru

Pri všetkých akciách týkajúcich sa detí, či už podniknutých verejnými alebo súkromnými inštitúciami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi, alebo zákonodarnými zbormi, najlepšie záujmy dieťaťa musia byť prvoradé. Garantuje dieťaťu právo na posúdenie a rešpektovanie jeho najlepších záujmov pri akýchkoľvek postupoch, opatreniach, rozhodnutiach, uplatňovaných vo všetkých legislatívnych, administratívnych, súdnych konaniach a rozhodnutiach, ako aj vo všetkých politikách, vnútroštátnych právnych predpisoch, programoch, projektoch, relevantných pre deti a s dopadom na deti.

Čl. 2 zákona o rodine

Rodina založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Spoločnosť všetky formy rodiny všestranne cháni.

Čl. 5 zákona o rodine

Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä: úroveň starostlivosti o dieťa, bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa, okolností, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo zdravotným postihnutím dieťaťa ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou, podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa, názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následne pocitu viny, podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami, využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.

Po preštudovaní zaslanej dokumentácie dospela komisárka k záveru, že **navrhovaná forma úpravy výkonu rodičovských práv nie je v najlepšom záujme dieťaťa**. Vzájomná nevraživosť medzi rodičmi neumožňovala dospieť k inému záveru. Z dôvodu zvýšenia ochrany práv dieťaťa a zabezpečenia ochrany jeho najlepšieho záujmu komisárka požiadala príslušný konajúci súd o pribratie komisárky do súdneho konania vo veci úpravy výkonu práv a povinností rodičov k dieťaťu.

Počas dokazovania skutočností, ktoré tvorili obsah spisu, ako aj tvrdení **na samotnom pojednávaní chránila komisárka najlepší záujem dieťaťa**. Od podania návrhu až po konečné rozhodnutie sa uskutočnili tri pojednávania, na ktorých poverený zamestnanec úradu predniesol stanovisko komisárky, ktoré vyústili k **schváleniu rodičovskej dohody**, ku ktorej sa komisárka a zamestnanec úradu snažili cestou právneho a sociálneho poradenstva po celý čas dospieť (aj v spolupráci s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí). Dosiahnutá rodičovská dohoda, schválená súdom, reflektovala najlepší záujem dieťaťa, a to tak, že dieťa ostalo v osobnej starostlivosti matky a otcovi sa rozšíril styk s dieťaťom na maximálnu možnú mieru.

Záver

- **Aktivity komisárky a zamestnanca úradu boli úspešné; rodičia aj pod vplyvom aktivít komisárky napokon uprednostnili záujem dieťaťa pred ich vlastnými záujmami a prostredníctvom dohody si upravili výkon rodičovských práv a povinností k dieťaťu**, a to takým spôsobom, ktorý odráža jeho najlepší záujem, ktorý by mal prispieť k riadnemu telesnému, duševnému a morálnemu vývinu dieťaťa. Dohodou sa rodičia rozhodli vyriešiť všetky otázky spoločnej výchovy dieťaťa do budúcnosti tak, aby boli čo najviac v prospech dieťaťa, aby sa rozdielne bývanie rodičov v čo možno najmenšej miere odrazilo na jeho zdraví, duševnej pohode, morálnom a sociálnom rozvoji.
- **Prípade bude komisárka naďalej v pravidelných intervaloch monitorovať.**

Podnet 2

Právo dieťaťa na udržiavanie styku s druhým rodičom

Matka dieťaťa sa na komisárku obrátila v januári 2018 s požiadavkou na ochranu práva dieťaťa udržiavať osobné vzťahy aj s druhým rodičom t. j. otcom dieťaťa.

Otec podal na príslušný súd návrh na úpravu výkonu rodičovských práv, na základe ktorého žiadal zveriť dieťa matke s tým, že aj on bude oprávnený sa s ním stretávať v pravidelných intervaloch. Výkon jeho rodičovských práv bol v minulosti (v roku 2017) obmedzený neodkladným opatrením, ktorým mu bola uložená povinnosť neprichádzať do styku s matkou a ani s dieťaťom. Obaja rodičia mali záujem vyriešiť situáciu formou mediácie, ale pretože ju nebolo možné uskutočniť (vzhľadom na právoplatné a vykonateľné rozhodnutie súdu o neodkladnom opatrení), obrátila sa matka na komisárku s prosbou o poskytnutie pomoci.

Právna úprava

Čl. 9 ods. 3 Dohovoru

Štát musí rešpektovať právo dieťaťa, oddeleného od jedného alebo oboch rodičov, udržiavať osobné vzťahy a pravidelný styk s obidvoma z nich, okrem prípadu, keby to bolo v rozpore s najlepšími záujmami dieťaťa.

§ 36 ods. 1, § 24 ods. 4 zákona o rodine zákona o rodine

Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti. § 25 ods. 1 až 2 zákona o rodine.

Súd pri rozhodovaní o výkone rodičovských práv a povinností alebo schválení dohody rodičov rešpektuje právo maloletého dieťaťa na zachovanie jeho vzťahu k obidvom rodičom a vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa, najmä na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia a ku schopnosti rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom. Súd dbá, aby bolo rešpektované právo dieťaťa na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch rodičov a aby bolo rešpektované právo dieťaťa na udržiavanie pravidelného, rovnoprávneho osobného styku s obidvomi rodičmi.

Komisárka požiadala príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí o súčinnosť, a to o zaslanie dokumentácie, o vykonanie prešetrenia v domácnosti rodičov a o zaslanie správy z prešetrenia rodinných pomerov rodičov. Po preštudovaní zaslanej dokumentácie požiadala príslušný konajúci súd o pribratie komisárky do súdneho konania vo veci úpravy výkonu práv a povinností rodičov k dieťaťu. **V rámci súdneho konania poukázala na nevyhnutnosť urýchlenej revitalizácie práva dieťaťa na udržiavanie styku s druhým rodičom.** Dieťaťu bolo predchádzajúcim rozhodnutím súdu toto právo odopreté.

Súd po vykonanom dokazovaní dospel k rovnakému záveru. Vydal rozsudok, ktorým obnovil právo dieťaťa na styk s druhým rodičom v pravidelných intervaloch.

Závery

- Komisárka zastáva názor, že v najlepšom záujme dieťaťa po zániku manželstva, resp. partnerského vzťahu, je stretávať sa s rodičmi a len vo výnimočných prípadoch prichádza do úvahy obmedzenie, príp. zákaz styku rodiča s dieťaťom.
- Na druhej strane je v záujme dieťaťa styk s rodičom upraviť tak, aby bolo zachované stabilné výchovné prostredie dieťaťa a aby dieťa nebolo v dôsledku úpravy styku obmedzené na iných právach či povinnostiach.

Prípad bude komisárka naďalej monitorovať.

Podnet 3

Právo dieťaťa na oboch rodičov - najlepší záujem dieťaťa

Zákonný zástupca dieťa sa spolu s dieťaťom obrátil na komisárku s požiadavkou poskytnutia pomoci pri ochrane dodržiavania práva dieťaťa, pretože dieťa nebolo v konaní o výkon rodičovských práv vypočuté. Preto ani **vôľa dieťaťa nemohla byť rešpektovaná, a to aj napriek tomu, že je schopné utvárať si vlastné názory.** Komisárka vyhovelá želaniu dieťaťa a vypočula ho. Následne dieťa trikrát počas siedmich mesiacov svoje vyjadrenie ústne doplnilo.

Komisárka zistila, že pokiaľ ide o výkon rodičovských práv a povinností, príslušný súd vedie konanie v danej veci už od roku 2013. Požiadala preto príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí o súčinnosť, a to o zaslanie dokumentácie, o vykonanie prešetrenia rodinných pomerov rodičov a o zaslanie správy z prešetrenia rodinných pomerov rodičov. Po preštudovaní zaslanej dokumentácie požiadala príslušný konajúci súd o pribratie komisárky do súdneho konania vo veci úpravy výkonu práv a povinností rodičov k dieťaťu.

Počas súdneho konania komisárka upozornila na skutočnosť, že **rodičia neuprednostňujú záujem o dieťaťa, ale svoj vlastný; svojim vzájomným osočovaním**

a zmätočným podávaním rôznych návrhov zbytočne predlžovali súdne konanie (niekoľko návrhov na vydanie neodkladného opatrenia, niekoľko podaní na zaujatosť súdu a znalca). **Pretože dieťa nebolo v konaní vypočuté**, (ustanovený kolízny opatrovník s ním rozhovor neuskutočnil s odôvodnením, že by to nebolo v jeho záujme, lebo už bolo vypočúvané znalcom), **komisárka prezentovala vôľu dieťaťa v samotnom súdnom konaní**, vychádzajúc z viacerých stretnutí s dieťaťom, **na ktorých sa dieťa jednoznačne vyjadrilo**. **Príslušný konajúci súd zobral túto skutočnosť na vedomie a rešpektoval takouto formou vyjadrenú vôľu dieťaťa, vo veci rozhodol a rozšíril styk otca s dieťaťom.**

Právna úprava

Čl. 12. ods. 1 a 2 Dohovoru

Štát musí zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné si utvárať vlastné názory, právo ich vyjadrovať slobodne vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú, pripisujúc názorom dieťaťa náležitú váhu podľa jeho veku a zrelosti. Na tento účel musí byť dieťaťu predovšetkým poskytnutá možnosť byť vypočuté v akomkoľvek súdnom alebo administratívnom konaní, ktoré sa ho týka buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu, resp. príslušnej osoby, spôsobom zlučiteľným s procesnými pravidlami vnútroštátneho práva.

K tomuto záväzku poskytuje podrobnejšie stanovisko Výbor OSN.⁵⁾

§ 38 Civilného mimosporového priadku

Pokiaľ sa týka právo dieťaťa byť vypočuté v súdnom alebo správnom konaní, v ktorom sa rozhoduje o veciach, týkajúcich sa jeho samotného, tak toto právo dieťaťa korešponduje s povinnosťou súdu prihliadnúť na názor dieťaťa podľa.

Záver a návrhy prostriedkov nápravy

- Komisárka poukazuje na **nevyhnutnosť rešpektovať vôľu dieťaťa**.
- Poukazuje na **nevyhnutnosť rešpektovania práva dieťaťa byť vypočuté v akomkoľvek súdnom, alebo správnom konaní, a to spôsobom a v prostredí, ktoré by malo byť podnecujúce a nápomocné k tomu, aby vyjadrilo svoju skutočnú vôľu**.
- **Právo dieťaťa byť vypočuté v súdnom alebo správnom konaní, v ktorom sa rozhoduje o veciach, týkajúcich sa jeho samotného, by si mali štátne orgány osvojiť ako generálne pravidlo rozhodovania o deťoch.**

5) Stanovisko Výboru OSN- Všeobecný komentár 12

Vzhľadom na formuláciu článku 12 ods. 1 Dohovoru, právo dieťaťa ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, nemožno interpretovať ako obmedzenie, že dieťa nie je schopné vytvoriť si vlastný názor na určité veci, ale naopak, dieťa je schopné vytvárať si vlastné názory od útleho veku, aj keď ešte možno nie je schopné ich verbálne vyjadriť a preto by sa mali rešpektovať aj neverbálne prejavy dieťaťa, vrátane reči tela, mimiky, kresieb, ktoré vyjadrujú aj preferencie alebo odmietanie dieťaťa. Nestanovenie presnej vekovej hranice na uplatnenie práva dieťaťa na vyjadrenie svojho názoru nemôže znížovať hodnotu názorov dieťaťa, nakoľko úroveň chápania dieťaťa nie je vždy priamo úmerná veku dieťaťa. Popri schopnosti formulovať názory je pre dieťa principiálne, aby mohlo svoje názory prezentovať slobodne, bez nátlaku alebo manipulácie zo strany iných osôb. V tomto kontexte je potrebné zdôrazniť nielen vhodnosť podmienok, vrátane vhodného prostredia pre vyjadrenie názorov dieťaťa, ale najmä pravdivé oboznámenie dieťaťa o podmienkach, spôsobe, možných rozhodnutiach, ktoré súvisia s prejavom jeho názoru. Po tom, čo sa dieťa rozhodlo, že chce byť vypočuté, musí sa rozhodnúť, či chce, aby bolo príslušnými súdnymi alebo správnymi orgánmi vypočuté priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu. Výbor OSN odporúča, aby vždy, keď je to možné, dostalo dieťa možnosť byť vypočuté v akomkoľvek konaní priamo.

Ak si dieťa uplatní právo na vypočutie priamo, ak prístup a prostredie, v ktorom bude dieťa vypočuté by malo byť podnecujúce a nápomocné k tomu, že dieťa chce priamo informovať o skutočnostiach, často veľmi citlivých, až intímnych. Dieťa preto nie je možné efektívne vypočuť v prostredí, ktoré je zastrašujúce, necitlivé, nepriateľské, prípadne nevhodné jeho veku.

- Komisárka **poukazovala na osobných rokovaníach s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky** (ďalej len „ministerstvo sociálnych vecí“) **ako aj s Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky** (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“), **že uvedené právo sa nerešpektuje.**
- Deti často vyjadrujú svoju vôľu v nevhodných podmienkach – kanceláriách úradov práce sociálnych vecí a rodiny, pojednávacích miestnosti na súdoch. Komisárka **požiadala ministra spravodlivosti o vytvorenie osobitných miestností, ktoré by netraumatizovali dieťa** pri realizácii jeho práva.

Napriek ubezpečeniam do dnešného dňa osobitné miestnosti nie sú celoplošne vytvorené.

Podnet 4

Rešpektovanie vôle dieťaťa žiť s iným rodičom

Na úrad sa dostavilo dieťa s požiadavkou, aby mu bola poskytnutá pomoc pri ochrane dodržiavania jeho práv, keďže **jeho vôľa žiť s iným rodičom nebola rešpektovaná.**

Na základe požiadavky dieťaťa vykonala komisárka rozhovor priamo s dieťaťom. Po oboznámení sa so skutkovou podstatou prípadu, komisárka **zistila**, že tento prípad v minulosti riešilo aj Centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže (ďalej len „centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu“). Komisárka preto požiadala centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu a príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí o súčinnosť, a to o zaslanie dokumentácie, vykonanie šetrenia v domácnosti matky dieťaťa a o zaslanie správy zo šetrenia rodinných pomerov matky.

Komisárka sa po preštudovaní zaslanej dokumentácie skontaktovala s otcom dieťaťa, ktorý je cudzí štátny príslušník v štáte mimo Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru. Na základe vyjadrení 15-ročného dieťaťa podal otec dieťaťa návrh na príslušný súd na zmenu zverenia dieťaťa do svojej osobnej starostlivosti; od tohto momentu matka **zakázala dieťaťu akýkoľvek kontakt s otcom.** Komisárka po podaní návrhu na zmenu zverenia dieťaťa podala návrh o pribratie komisárky do o súdneho konania.

Následne stará matka dieťaťa (zo strany matky) osobne informovala komisárku o tom, že dieťa je veľmi smutné, pretože matka mu zakázala kontakt s otcom. Ďalej informovala o tom, že **dieťa sa cez internet nakontaktovalo na prevádzáčov, ktorí mu prisľúbili, že za jeho obličku ho odovzdajú otcovi.** Na základe týchto informácií komisárka oslovila príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „úrad sociálnych vecí“), aby prostredníctvom neodkladného opatrenia umiestnil dieťa do centra pre deti a rodiny z dôvodu ochrany jeho života a zdravia.

Príslušný úrad sociálnych vecí informoval matku o závažnosti situácie. Matka dieťaťa však ubezpečila zamestnankyne úradu sociálnych vecí, že dieťaťu nehrozí žiadne nebezpečenstvo, a tak úrad sociálnych vecí od neodkladného opatrenia upustil. Komisárka na základe informácií získaných od príslušného úradu sociálnych vecí oslovila Národnú jednotku boja proti nelegálnej migrácii, aby možný úmysel dieťaťa emigrovať preverili.

Úrad po celý čas sledoval najlepší záujem dieťaťa a pred príslušným súdom vyjadril názor, že **z hľadiska uplatnenia princípu najlepšieho záujmu dieťaťa by malo byť dieťa, na základe jeho veku, jednoznačného vyjadrenia vôle žiť s otcom a jeho názorovej vyspelosti, zverené**

do starostlivosti otca. Príslušný súd vo veci nariadil výsluch dieťaťa a vydal rozsudok, v ktorom zveril dieťa do osobnej starostlivosti matky, ale rozšíril stretávanie sa dieťaťa s otcom.

Po skončení súdneho konania osobne informovala komisárku stará matka dieťaťa o tom, že **dochádza k seba poškodzovaniu dieťaťa a k suicidálnym pokusom a vzťah s matkou sa nezlepšil.** Je dôvodné podozrenie, že matka má úmysel opustiť Slovenskú republiku aj s ďalším partnerom a novonarodeným dieťaťom.

Zohľadňujúc závažné informácie o seba poškodzovaní a o suicidálnych pokusoch dieťaťa komisárka bezodkladne požiadala príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí o súčinnosť, a to aby ihneď kontaktovali matku dieťaťa a prijali opatrenie, aby s ním bezpodmienečne ihneď navštívila pedopsychiatrickú ambulanciu.

V súčasnosti je dieťa pod dohľadom pedopsychiatra.

Právna úprava

Čl. 2 ods. 1 Dohovoru

Štát sa zaväzuje rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Čl. 3 ods. 1 až 3 Dohovoru

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Čl. 4 Dohovoru

Štát sa zaväzuje rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obvyčajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Čl. 9 ods. 1 a 3 Dohovoru

V akomkoľvek konaní sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Čl. 10 ods. 2 a čl. 11 ods. 1 Dohovoru

Dieťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch, má až na výnimočné okolnosti právo udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi. Za tým účelom a v súlade so svojím záväzkom podľa čl. 9 ods. 2 štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny. Právo opustiť ktorúkoľvek krajinu podlieha iba takým obmedzeniam, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na ochranu národnej bezpečnosti, verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky alebo práv a slobôd iných a ktoré sú v súlade s ostatnými právami uznanými v tomto Dohovore.

Štát je povinný uskutočniť opatrenia na potieranie nezákonného premiestňovania detí do zahraničia a ich nenavracania späť.

Čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru

Štát je povinný zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo

v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Čl. 18 ods.1 a 2 Dohovoru

Štát je povinný vynaložiť všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

Čl. 35 Dohovoru

Štát je povinný prijať všetky nevyhnutné vnútroštátne, dvojstranné a mnohostranné opatrenia na zabránenie únosu detí, predávaniu detí a obchodovaniu s nimi za akýkoľvek účelom a v akejkoľvek podobe.

§ 28 ods. 2, § 35a § 36 ods. 1 zákona o rodine

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa. Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vysťahovaní maloletého dieťaťa do cudziny, o štátnom občianstve maloletého dieťaťa, o udelení súhlasu na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a o príprave na budúce povolanie, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd. Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

§ 12 ods. 2 a 3 Civilného mimosporového poriadku

Súd môže uznesením pribrať do konania aj iný subjekt, ak to vyplýva z osobitného predpisu. Subjekt podľa odsekov 1 a 2 je v konaní oprávnený na všetky úkony, ktoré môže vykonať účastník, ak nejde o úkony, ktoré môže vykonať len subjekt právneho vzťahu.

§ 365 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku

Ak sa ocitne maloletý bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie a priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený, súd neodkladným opatrením nariadi, aby bol maloletý dočasne zverený do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorú v uznesení určí.

Záver

- **Komisárka využila všetky prostriedky na ochranu práv dieťaťa v rozsahu platných právnych predpisov, najmä vstupom do súdneho konania presadzovala právo dieťaťa na oboch rodičov.**
- **Napriek rozšírenému stretávaniu otca s dieťaťom, dieťa opakovane pred komisárkou vyjadruje záujem žiť trvalo s otcom.**
- **Formou spolupráce a súčinnosti s príslušnými orgánmi a organizáciami komisárka zabezpečila, aby dieťa nebolo ohrozené na zdraví alebo živote, keď sa samo za pomoci internetu rozhodlo „hľadať cestu“ k druhému rodičovi. Formou rozhovorov so zainteresovanými osobami získala o prípade množstvo poznatkov, ktoré predniesla na súdnom pojednávaní, na ktorom bolo rozhodnuté, aby sa dieťa stretávalo s oboma rodičmi v takom rozsahu, ktorým sa zabezpečí jeho najlepší záujem.**

Komisárka po skončení súdneho konania monitorovaním uvedeného prípadu chránila život a zdravie dieťaťa a zabezpečila pre neho prostredníctvom orgánu sociálnoprávnej ochrany detí odbornú pomoc.

Komisárka prípad aj naďalej monitoruje.

2. Právo dieťaťa na život a na zdravotnú starostlivosť

Právo na zdravotnú starostlivosť úzko súvisí s právom na život a jeho ochranu už pred narodením. Ide o právo, ktoré patrí medzi základné ľudské práva zakotvené v Listine základných práv a slobôd a vo všetkých ďalších ľudsko-právnych medzinárodných zmluvách. Toto právo implementovala Ústava. Rovnako aj Dohovor v čl. 6 uznáva prirodzené právo dieťaťa na život a zaväzuje Slovenskú republiku, ako zmluvnú stranu Dohovoru, zabezpečiť v najvyššej možnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa. Dohovor priznáva v čl. 24 dieťaťu právo na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení a zaväzuje Slovenskú republiku zabezpečiť, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takýmto zdravotníckym službám. Dohovor zaväzuje štát, aby sledoval plné uskutočňovanie tohto práva a najmä aby robil potrebné opatrenia na znižovanie dojčenskej a detskej úmrtnosti, na zabezpečenie nevyhnutnej lekárskej pomoci a zdravotníckej starostlivosti pre všetky deti s dôrazom na rozvoj základnej lekárskej starostlivosti a na potieranie chorôb a podvýživy aj využívaním ľahko dostupnej technológie a poskytovaním dostatočne výživnej stravy a čistej pitnej vody, pričom sa berie ohľad na nebezpečenstvá a riziká znečistenia životného prostredia.

Právo na život, zdravie a zdravotnú starostlivosť detí zaraďuje komisárka medzi najvýznamnejšie priority ochrany. Preto v hodnotenom období iniciovala voči kompetentným orgánom riešenie viacerých prípadov porušovania práva detí na zdravotnú starostlivosť. Išlo predovšetkým o medializované epidémie osýpok a syfilisu a viacpočetné úmrtia detí v dôsledku nesprávneho postupu pri výkone zdravotnej starostlivosti.

Iniciatíva komisárky 1 **Zaočkovanosť a epidemický výskyt osýpok v roku 2018**

Komisárka sa už v roku 2017 zamerala ako na prioritnú oblasť v ochrane zdravia detí na problematiku zaočkovanosti detí proti prenosným ochoreniam, ako jedného z najdôležitejších opatrení na elimináciu výskytu prenosných ochorení v Slovenskej republike; v tejto iniciatíve pokračovala aj v roku 2018. *Na základe výsledkov iniciatívy komisárky Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „úrad verejného zdravotníctva“) naplánoval na rok 2019 monitoring zaočkovanosti detí v materských školách s cieľom zmapovať situáciu aj na tomto úseku v predškolských zariadeniach. Následne po konzultáciách s príslušnými orgánmi verejného zdravotníctva sa bude monitoring realizovať aj v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a v zariadeniach sociálnych služieb pre deti podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnych službách“). Ako jedno z opatrení v roku 2017 navrhla komisárka aj legislatívnu úpravu v zákone č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane verejného zdravia“).*

V roku 2018 komisárka pokračovala v aktivitách týkajúcich sa presadzovania uplatňovania povinnej zaočkovanosti detí v spolupráci so zástupcami úradu verejného zdravotníctva a s ďalšími odborníkmi Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo

zdravotníctva“). Táto problematika bola jednou z dôležitých tém na stretnutí komisárky s hlavnou odborníčkou ministerstva zdravotníctva pre oblasť starostlivosti o deti a dorast.

Zistenia

Úrad verejného zdravotníctva uskutočnil monitoring zaočkovanosti detí v materských školách v školskom roku 2018/2019. Ako ukázali výsledky, **celoslovenská zaočkovanosť na úrovni krajov sa pohybovala od 93,59 % do 96,85 %**. **Najnižšia zaočkovanosť bola zaznamenaná v Bratislavskom kraji (93,59 %) táto klesla pod úroveň 95 %**. Medzi najčastejšie odmietané očkovanie patrí podľa odborníkov očkovanie proti mumpsu, osýpkam a rubeole, očkovanie proti Pneumokokom a očkovanie vakcínou Infanrix Hexa.

Práve epidémia osýpok v krajinách Európskej únie je veľkou hrozbou aj pre Slovensko. Podľa štatistických údajov doručených z úradu verejného zdravotníctva mala Slovenská republika **v roku 2017 výskyt osýpok v šiestich prípadoch, za rok 2018 to bolo už 565 prípadov osýpok**. Medzi **najvýraznejšie ohniská epidémie osýpok u nás patrili okresy Michalovce, Sobrance a následne Trebišov**. Veľká časť ochorení sa vyskytuje u detí, ktoré ešte vzhľadom na svoj vek nemohli byť očkované. Komisárka najmä v súvislosti s veľkou skupinou detí v marginalizovanej rómskej komunite, v rómskej osade v meste Trebišov monitorovala prijímanie potrebných protiepidemických opatrení prostredníctvom úradu verejného zdravotníctva.

Návrhy prostriedkov nápravy

Na nelegislatívnej úrovni komisárka v súlade so závermi odborníkov prijatých na rokovaníach v tejto oblasti navrhuje:

- **Zvýšiť edukáciu rodičov prostredníctvom poskytovateľov ambulantnej zdravotnej starostlivosti v spolupráci so zdravotníckymi asistentmi (napr. Zdravé regióny) a terénnymi sociálnymi pracovníkmi najmä v marginalizovaných komunitách.**
- **Zabezpečiť systematické opatrenia na doočkovanie neočkovaných alebo čiastočne očkovaných detí podliehajúcich povinnému očkovaniu.**
- **Zvýšiť podstatným spôsobom edukáciu ošetrovateľov detí – pediatrov pri vydávaní potvrdení o zdravotnej spôsobilosti pred vstupom do zariadení.**
- **Prijatť opatrenia pre prevádzkovateľov predškolských zariadení najmä v oblasti vedenia evidencie detí prijímaných do zariadenia.**
- **Pravidelne vykonávať kontroly zaočkovanosti príslušnými regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva.**

V legislatívnej oblasti v nadväznosti na návrhy, ktoré sú už uvedené v Správe za rok 2017 a v nadväznosti na výsledky odborných diskusií komisárka

- **naďalej trvá na potrebe zmeniť § 24 odsek 6 písmeno b) zákona o verejného zdravia nasledovne:**

„(6) V predškolskom zariadení môže byť umiestnené len dieťa, ktoré

- a) je zdravotne spôsobilé na pobyt v kolektíve,**
- b) má vykonané pravidelné povinné očkovania zodpovedajúce veku dieťaťa podľa očkovacieho kalendára, alebo je proti nákaze imúnne, alebo sa očkovaniu nemôže podrobiť pre trvalú kontraindikáciu; to neplatí pre zariadenia, do ktorých bolo dieťa umiestnené na základe súdneho rozhodnutia,**
- c) nemá nariadené karanténne opatrenie.“**

So zreteľom na významné zmeny vekovej štruktúry populácie chorých na syfilis vo veľmi nízkej vekovej kategórii **detí do 15 rokov** (aj detí do 18 rokov), **zvyšujúcim sa epidemickým výskytom pohlavného ochorenia syfilis v obydliach marginalizovanej rómskej komunity** na okraji mesta Trebišov, lokalizované ulice Záhradná, I. Krasku, Pažitná, Jesenná (ďalej len „marginalizovaná rómska komunita – v osade v meste Trebišov“) sa komisárka touto situáciou začala intenzívne zaoberať počnúc od januára 2018. Komisárka oslovila zainteresované regionálne a miestne orgány a ďalšie inštitúcie s požiadavkou preveriť dodržiavanie práv dieťaťa v súvislosti s medializovanými informáciami. Považovala za nevyhnuté zistiť aktuálne skutočnosti, ktoré boli dôvodom tohto problému, ako aj prijať možné návrhy prostriedkov nápravy na riešenie situácie. Na základe zhromaždených informácií, ako aj ďalších podnetných poznatkov súvisiacich s uvedeným problémom v širšom kontexte ochrany práv detí, komisárka koncom januára 2018 požiadala ministrov zodpovedných rezortov, a to ministra práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „minister sociálnych vecí“), ministerku školstva, ministerku zdravotníctva, ministra vnútra, ako aj generálneho riaditeľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „ústredie sociálnych vecí“), splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity (ďalej len „splnomocnenec pre rómske komunity“) a zástupcov samosprávy mesta Trebišov o preverenie situácie z hľadiska ich pôsobností a zabezpečenie prostriedkov nápravy so zreteľom na ochranu práv detí v tejto lokalite. Zároveň komisárku pravidelne písomne informoval o vývoji situácie Regionálny úrad verejného zdravotníctva v Trebišove, ako aj úrad sociálnych vecí v Trebišove a zástupcovia mesta Trebišov. Komisárka osobne navštívila rómsku osadu v Trebišove, primátora mesta Trebišov a podpredsedu samosprávneho kraja Košice.

Dňa 29. 05. 2018 sa komisárka spolu so zástupcami úradu zúčastnila koordinačného stretnutia v Trebišove za účelom zhodnotenia opatrení, prijatých vo vzťahu k jednotlivým rezortom na mimoriadnom koordinačnom stretnutí dňa 06. 02. 2018, ktoré reflektovalo na epidemickú situáciu výskytu syfilisu v okrese Trebišov.

Zistenia

Podľa informácií doručených z príslušných orgánov verejného zdravotníctva, najmä z Regionálneho úradu verejného zdravotníctva v Trebišove o štatistických ukazovateľoch šírenia tohto ochorenia aj medzi deťmi, bola **k 30. 05. 2018 situácia nasledovná: evidovaných bolo 100 nových postupne hlásených ochorení (chorobnosť 94,5/100 000 obyvateľov)**, v rámci mesta Trebišov sa 96,3% prípadov vyskytlo v prostredí s veľmi nízkymi hygienickými podmienkami. Z toho všetky deti vo veku do 18 rokov s hlásenými ochoreniami na syfilis žijú v prostredí s veľmi nízkymi hygienickými podmienkami. Podľa veku **z celkového počtu osôb chorých na syfilis, tvorili deti až 42% nových prípadov**, a to **vo vekovej štruktúre od 0 – 14 rokov – 19%** (vrátane jedného nového prípadu novorodenca - A50.9 vrodený syfilis, pritom podľa doplňujúcich údajov z úradu sociálnych vecí Trebišov sa dieťa nakazilo od svojej matky, ktorej bolo diagnostikované toto ochorenie a je vedená v evidencii ako maloletá matka), **vo vekovej štruktúre 15 – 17 rokov – 23%.**

Na základe záverov z koordinačného stretnutia v Trebišove zo dňa 29. 05. 2018 sa komisárka stretla na úrade dňa 12. 06. 2018 so zástupcami dotknutých ministerstiev, zástupcami ďalších štátnych inštitúcií a s primátorom mesta Trebišov, ktorým **predložila návrhy prostriedkov nápravy smerujúcich k odstráneniu zistených nedostatkov pri monitorovaní dodržiavania práv detí** zo dňa 29. 05. 2018 priamo v marginalizovanej rómskej komunite – v

osade v meste Trebišov. **Návrhy prostriedkov nápravy smerovali k zlepšeniu situácie obyvateľov v tejto lokalite⁶⁾.**

Boli zistené skutočnosti, potvrdzujúce závažné porušenia práv detí v zmysle Dohovoru a jeho opčných protokolov. Komisárka považuje za potrebné upriamiť pozornosť na plnenie si úloh všetkých zodpovedných inštitúcií, pretože deti žijúce vo výnimočne ťažkých podmienkach si vyžadujú osobitnú pozornosť so zreteľom na význam tradícií a kultúrnych hodnôt pre ochranu a harmonický vývin dieťaťa. V súvislosti so vzniknutou situáciou je komisárka presvedčená, že práva detí, žijúcich v marginalizovanej rómskej komunite – v osade v meste Trebišov, ako aj v ďalších marginalizovaných rómskych komunitách, žijúcich v rómskych osadách na území Slovenskej republiky (až na niektoré výnimky), ďalej aj deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, je potrebné chrániť **na celoštátnej úrovni systematickým prístupom.**

Zistenia komisárky osobnou návštevou osady

Obydlia v marginalizovanej rómskej komunite – v osade v meste Trebišov nespĺňajú ani najzákladnejšie hygienické podmienky, potrebné na zdravý vývin a rozvoj osobnosti dieťaťa.

Je nevyhnutné zabezpečiť aspoň prístrešie pre obyvateľov a následne vybudovanie sociálnych bytov, na výstavbe ktorých môžu participovať samotní obyvatelia marginalizovanej rómskej komunity. Dôležitým opatrením je zabezpečenie vhodných hygienických podmienok⁷⁾, ku ktorým patrí najmä prístup k pitnej vode, zabezpečenie vodoinštalácie, zabezpečenie kanalizácie a pravidelného odvozu a likvidácie komunálneho odpadu.

Pri osobnej návšteve v osade komisárka našla len dva výdajníky pitnej vody a v celej osade sa nachádzajú iba tri veľkokapacitné kontajnery na odpad. Celá plocha spomínanej osady (až na výnimku dvoch radov murovaných rodinných domov) je pokrytá rôznym odpadom. V ruinách viacposchodových domov sa do výšky prvého poschodia kopia fekálie, v blízkosti ktorých sa hrajú deti. Počas monitoringu **nenišla komisárka v tejto osade ani jedno hygienické sociálne zariadenie pri chatrčiach**, postavených mimo murovaných rodinných domov, **kde žijú deti v katastrofálnych podmienkach**, v tmavých prístreškoch, vlastnoručne vytvorených obyvateľmi tejto osady. Takéto bývanie je pre deti nielen nevyhovujúce po všetkých stránkach, ale je nedôstojné základnému životnému štandardu v európskej demokratickej krajine v 21. storočí. **V osade chýbajú funkčné hygienické zariadenia na vykonávanie základnej hygienickej očisty detí a dospelých osôb, chýba komunitné centrum, predškolské zariadenie, ako aj zariadenie sociálnych služieb.** Kapacita centra hygieny zriadeného v rámci Základnej školy na ulici I. Krasku v Trebišove, ktorú podľa vyjadrenia jej riaditeľa navštevuje 1000 žiakov

6) Výskyt ochorenia syfilis v prostredí s mimoriadne nízkymi hygienickými podmienkami v marginalizovanej rómskej komunite – v osade v meste Trebišov je jedným zo sprievodných javov, resp. je dôsledkom nevhodných a nevyhovujúcich životných podmienok, najmä zanedbaného životného štýlu rómskej populácie v tejto lokalite, zahŕňajúceho najmä nízky socio-ekonomický štandard (chudobu), nízky stupeň dosiahnutého vzdelania, veľmi nízku až katastrofálnu úroveň bývania, nízky štandard osobnej hygieny a opakované problémy v komunálnej hygiene. Súčasťou uvedeného komplexného problému je aj veľká preľudnenosť na jednom mieste danej lokality. Podľa údajov z Registra obyvateľstva v tejto lokalite žije 3 740 osôb, avšak podľa údajov z Okresného riaditeľstva Policajného zboru Trebišov žije v tejto lokalite približne 5500 obyvateľov, z tohto počtu je podľa údajov príslušných regionálnych úradov verejného zdravotníctva približne 2000 detí (ide o kvalifikovaný odhad).

7) Nezabezpečenie základných hygienických podmienok v danej lokalite, môže mať negatívne následky aj na obyvateľstvo mimo tejto komunity. Jedným z nich je aj možnosť zvýšenia počtu ohnisk nákazy na iné oblasti Slovenska, príp. aj jeho zavlečenie do iných štátov v dôsledku častej migrácie tejto skupiny obyvateľstva.

z rómskej osady, nestačí narastajúcemu počtu detí. V čase návštevy školy sa v škole stravovalo iba 22 detí.

Právna úprava

V § 1 ods. 2 zákona Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obecnom zriadení“)

je ustanovená ústredná a fundamentálna úloha obcí, ktorou je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. V zmysle uvedeného zákona je nevyhnutné chápať potreby obce aj v kontexte špecifickosti zloženia obyvateľstva, s prihliadnutím na marginalizované skupiny. Ako je uvedené v § 4 ods. 3 písm. h) tohto zákona je práve obec povinným a zároveň oprávneným subjektom, ktorý „utvára a chráni zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni životné prostredie, ako aj utvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport.“

Zákon č. 538/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o podpore regionálneho rozvoja“)

upravuje zdroj financovania regionálneho rozvoja prostredníctvom rozpočtu obcí. Z toho vyplýva, že vzhľadom na to, že je regionálny rozvoj financovaný aj zo zdrojov obce, malo by byť v jej záujme, ako aj jej úlohou ho podporovať.

Návrhy prostriedkov nápravy pre mesto Trebišov

V súvislosti s navrhovanými prostriedkami nápravy pri výkone oprávnení mesta Trebišov, vyplývajúcich zo zákona o obecnom zriadení **požiadala komisárka primátora mesta Trebišov o prijatie prostriedkov nápravy v súvislosti s plánom úloh na odstránenie vzniknutej situácie najmä vo vzťahu k deťom, žijúcim v marginalizovanej rómskej komunite – v osade v meste Trebišov**

- **prijat' všeobecne záväzné nariadenie zamerané na financovanie tejto skupiny detí,**
- **zabezpečiť diagnostikovanie a následne aj rediagnostikovanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia** (podľa potreby, minimálne v šesť mesačných intervaloch) v súčinnosti s centrami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrami špeciálno-pedagogického poradenstva; diagnostiku odporučila začať uskutočňovať už od štvrtého roku veku dieťaťa,
- **zriadiť priamo v osade komunitné centrum.** Pripomenula, že podľa § 2 písm. d) bod 3 zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov do pôsobnosti obce patrí zriaďovanie a kontrola zariadení sociálnych služieb. V nadväznosti na to je potrebné subsidiárne aplikovať aj § 12 ods. 1, písm. a) bod 2 zákona sociálnych služieb, podľa ktorého sa sociálne služby poskytujú v zariadeniach, ktoré sú taxatívne vymedzené v tomto zákone a v súlade s § 80 zákona o sociálnych službách o pôsobnosti obce, ktorá zriaďuje aj komunitné centrum. Prostredníctvom komunitného centra bude možné vykonávať sociálnu prácu priamo v prirodzenom prostredí rómskej komunity a bude možné poskytnúť komplexnú službu jednotlivcovi, rodine, ako aj celej miestnej komunite, ktorá z rôznych dôvodov nemá možnosti na svoju vlastnú pomoc, sociálnu mobilitu, získavanie sociálnych zručností, či vlastnú sebarealizáciu. V rámci aktivít budú členovia marginalizovanej skupiny vedení, motivovaní a inštruovaní, k dodržiavaniu základných hygienických podmienok, k základnej zdravotnej starostlivosti o dospelých a deti a k základom rodičovskej starostlivosti o deti. Komunitné centrum v tejto rómskej osade nájde uplatnenie aj pri prekonávaní jazykovej bariéry z dôvodu, že deti z rómskych komunít vo väčšine neovládajú slovenský jazyk.

Právna úprava

Čl. 2, 3 a 27 Dohovoru

V súlade so základným princípom Dohovoru, definovaným v článku 3, „záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí,“ ktorú realizujú orgány štátnej správy alebo územnej samosprávy, fyzické alebo právnické osoby. Toto hľadisko je potrebné uplatňovať pri všetkých prijímaných opatreniach a politikách bez akejkoľvek diskriminácie dieťaťa podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka a ďalších v súlade s článkom 2 Dohovoru. K ďalším základným právam dieťaťa podľa tohto Dohovoru, patrí aj právo na bývanie, najmä v súvislosti s článkom 27 v spojení s ďalšími ustanoveniami Dohovoru

Podľa § 2 písm. b) zákona o podpore regionálneho rozvoja

je regionálny rozvoj definovaný ako „súbor sociálnych, hospodárskych, kultúrnych a environmentálnych procesov a vzťahov, ktoré prebiehajú v regióne a ktoré prispievajú k zvyšovaniu jeho konkurencieschopnosti, trvalému hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju a k vyrovnávaniu hospodárskych rozdielov a sociálnych rozdielov medzi regiónmi.“

Hlavným cieľom podpory regionálneho rozvoja je:

a) odstraňovať alebo zmierniť nežiaduce rozdiely v úrovni hospodárskeho rozvoja, sociálneho rozvoja a územného rozvoja regiónov a zabezpečiť trvalo udržateľný rozvoj regiónov;

b) zvyšovať ekonomickú výkonnosť, konkurencieschopnosť regiónov a rozvoj inovácií v regiónoch pri zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja;

c) zvyšovať zamestnanosť a životnú úroveň obyvateľov v regiónoch pri zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja.

Nevyhnutnou potrebou pri rozvoji regiónu je rozvíjanie potenciálu obyvateľov, ktorí tento rozvoj budú zabezpečovať. Je potrebné a žiaduce, aby bol tento potenciál rozvíjaný u osôb od útleho, predškolského veku. Práve v predškolskom veku sa formuje podstatná časť osobnosti človeka.

Podľa § 2 písm. g.), bod 3.3 zákona č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov (ďalej len „kompetenčný zákon“)

je v pôsobnosti obce zriaďovanie a zrušovanie predškolských zariadení. Je nevyhnutné, aby v nadväznosti na množstvo detí z marginalizovaných skupín boli zriadené predškolské zariadenia, ktorých základným cieľom bude zabezpečenie osobnostného rozvoja detí v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej, rozvíja schopnosti a zručnosti a v rámci ktorých sa budú utvárať predpoklady na ďalšie vzdelávanie detí. Neoddeliteľnou súčasťou predškolskej výchovy je aj príprava dieťaťa na povinnú školskú dochádzku. Preto aj takéto zariadenie by malo byť zriadené v blízkosti rómskej osady, v ktorej sú lokalizované deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, bez zbytočných komplikácií, súvisiacich často napr. s dochádzaním do vzdialenejších lokalít.

Návrhy prostriedkov nápravy pre ministerstvo sociálnych vecí

Na základe zistených skutočností **komisárka požiadala ministra sociálnych vecí o riešenie situácie návrhom nasledujúcich opatrení:**

- Na obdobie minimálne najbližších piatich rokov **navršíť počet sociálnych pracovníkov na úrade sociálnych vecí Trebišov** v počte päť zamestnancov na výkon agendy spojenej so **sociálnou prácou s marginalizovanou rómskou komunitou**, žijúcou v spomínaných obydliach, ale najmä **z dôvodu zvládania situácie ohrozenia zdravia a zdravého vývinu dieťaťa nielen v súvislosti so zvýšeným výskytom ochorenia syfilis, ale aj s monitorovaním života dieťaťa** v biologickej rodine, prípadne v náhradnej rodinnej starostlivosti na základe súdneho rozhodnutia.
- Pre nových zamestnancov bude potrebné vytvoriť aj materiálno-technické a priestorové zabezpečenie.
- **V nasledujúcich minimálne dvoch rokoch dôsledne monitorovať situáciu v tejto oblasti.**

Aj keď sa tento problém vyskytoval vo zvýšenej miere v marginalizovanej rómskej komunite, so zreteľom na migráciu obyvateľov tejto komunity, je potrebné **prijat' v danej veci systémové opatrenia na celoslovenskej úrovni**. Komisárka si je vedomá, že uvedená situácia bude mať za následok navrhnutie finančných prostriedkov, ale na výkon činnosti pre potreby

eliminácie rozširovania lokálnej epidémie a hlavne na zmysluplne vykonávanú sociálnu prácu je potrebné minimálne dva roky aktívne a adresne pracovať s touto komunitou.

Návrhy prostriedkov nápravy pre Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“)

- spolupracovať s mestom Trebišov na príprave zmien v segregovaných rómskych osadách,
- zabezpečiť výskum zameraný na diagnostikovanie detí z málo podnetného prostredia,
- prijať opatrenia na dodržiavanie práv dieťaťa zamerané na zdravý vývin detí vedúci k novej školskej zrelosti dieťaťa,
- zabezpečiť systematickú prácu s deťmi od štyroch rokov veku v predškolských zariadeniach, aby bolo možné diagnostikovať a reidiagnostikovať deti na vzdelávanie v bežných typoch škôl a minimalizovať ich zaradovanie do špeciálnych základných škôl.

Návrhy prostriedkov nápravy pre ministerstvo zdravotníctva

V oblasti ochrany verejného zdravia komisárka

- podporuje realizáciu **skriningového vyšetrenia na syfilis u detí, žijúcich v rómskej osade v meste Trebišov** a to pediatriami, v ktorých starostlivosti sú deti z uvedenej lokality.
- odporúča zvýšenie koordinácie všetkých zainteresovaných subjektov,
- podporuje **edukáciu obyvateľov tejto lokality**,
- odporúča dodržiavať právne a etické otázky pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a ochrane osobných údajov (so zreteľom na súčinnosť s pomáhajúcimi profesiami - organizácia Zdravé regióny, ktorých pracovníci sú nápomocní pri zabezpečení návštevy detí z dôvodu skriningu u svojho pediatra).

Návrhy prostriedkov nápravy pre splnomocnenca pre rómske komunity

- Zabezpečiť vzdelávanie terénnych sociálnych pracovníkov, ktorí pôsobia priamo v marginalizovaných rómskych komunitách s cieľom zabezpečenia regionálneho rozvoja priamo v týchto komunitách.

Ďalšie návrhy prostriedkov nápravy

Na základe jednotlivých odporúčaní, ktoré boli prezentované zo strany participujúcich subjektov na stretnutí dňa 12. 06. 2018 a v kontexte vyjadrení zástupcov týchto inštitúcií, komisárka **navrhla primátorovi mesta Trebišov, aby zabezpečil prijatie prostriedkov nápravy, súvisiacich:**

- so zriadením najmenej dvoch komunitných centier v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity (ďalej len „úrad splnomocnenca pre rómske komunity“),
- so zriadením predškolského zariadenia pre deti od 6 mesiacov do dvoch rokov v spolupráci so samosprávnym krajom Košice,
- s diagnostikovaním a reidiagnostikovaním detí zo sociálne znevýhodneného prostredia v časovom horizonte pol roka, od veku štyroch rokov, v rámci realizácie výskumu zameraného na túto oblasť,

- so zabezpečením prístrešia, následne sociálnych bytov pre osoby z marginalizovaných rómskych komunít,
- so zabezpečením prístupu k pitnej vode (dva výdajníky pitnej vody nepostačujú pre 5000-5500⁸⁾ obyvateľov osady, z čoho je viac ako 50% detí), a to prednostne ako jednu z najdôležitejších úloh,
- so zabezpečením nevyhnutných hygienických opatrení na zamedzenie šírenia ďalších možných ochorení v tejto osade (stredisko osobnej hygieny pre deti priamo v osade, toalety pre deti a pre dospelých s napojením na kanalizáciu a vodu),
- s navršením počtu veľkokapacitných kontajnerov spojených s pravidelným odvozom a likvidáciou odpadu (tri veľkokapacitné kontajnery bez pravidelného vývozu nepostačujú na taký počet obyvateľov osady),
- so zamedzením vzniku a šírenia infekčných, ale aj neinfekčných ochorení, spôsobených hlavne chudobou obyvateľov,
- so zamedzením prístupu detí do zruinovaných pozostatkov viacposchodových domov (domy sú zdevastované, bez zábradlia a v tejto súvislosti je ohrozený život a zdravie detí).

V liste primátorovi komisárka zdôraznila, že do všetkých činností v súvislosti so zmenou hygienickej situácie v osade, ako je vybudovanie zdrojov pitnej vody, toaliet a ďalších je potrebné zapojiť obyvateľov rómskej osady, a to aj prostredníctvom nástrojov zamestnanosti na úrade sociálnych vecí Trebišov.⁹⁾

Za dôležité považuje komisárka aj vyjadrenie primátora mesta Trebišov na stretnutí dňa 12. 06. 2018 k potrebe **personálneho posilnenia mestskej polície**, ako aj k nevyhnutnosti **navršeniu počtu zamestnancov policajného zboru v meste Trebišov** za účelom zabezpečenia verejného poriadku v uvedenej lokalite.

V uvedenej veci sa **komisárka obrátila aj splnomocnenca pre rómske komunity so žiadosťou o zabezpečenie spolupráce** pri riešení tohto komplexného problému v rámci viacerých rezortov a inštitúcií štátnej správy a samosprávy.

Na základe návrhov, vyplývajúcich zo stretnutia zástupcov zainteresovaných inštitúcií dňa 12. 06. 2018 na úrade, boli **doručené stanoviská z inštitúcií k návrhom prostriedkov nápravy na riešenie situácie súvisiacej s epidemickým výskytom ochorenia syfilisu.**

Vyjadrenia jednotlivých zodpovedných inštitúcií

Mesto Trebišov zaslalo dňa 10.08.2018 k jednotlivým návrhom nasledovné vyjadrenie:

- *Mesto Trebišov má záujem zapojiť sa do výzvy cez Operačný program Ľudské zdroje 6.1.1 – „Prestupné bývanie pre marginalizované rómske komunity.“*
- *Mesto Trebišov sa zapojilo Čestným vyhlásením do Národného projektu „Take away“, ktorý je realizovaný organizačnou zložkou úradu splnomocnenca pre rómske komunity pod vedením Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo vnútra“). V najbližšom období plánuje vytvoriť komunitné centrum. Jedno z riešení, kde by ho vybudovali, je budova bývalej pekárne v blízkosti obydli rómskej osady, neďaleko ulice I. Krasku. Uvedený areál a budovy by po stavebných úpravách mohli slúžiť aj pre úrad sociálnych vecí Trebišov, ako aj pre potreby mestskej polície a policajného zboru v meste Trebišov. V stanovisku v tejto časti*

8) Podľa vyjadrenia obce počet obyvateľov osady kolíše .

9) Je nevyhnuté pracovať s touto rómskou komunitou za priamej účasti jej obyvateľov a to vhodnými metódami sociálnej práce, z čoho pramení aj návrh personálneho navýšenia počtu zamestnancov na úrade sociálnych vecí Trebišov, najmä v oblasti terénnej sociálnej práce.

bolo uvedené, že pri odkúpení, prípadne pri prenajatí tejto budovy potrebuje mesto Trebišov pomoc štátu.

- *V lokalite obydli v rómskej osade je toho času podľa vyjadrení mesta sedem veľkokapacitných kontajnerov (objem 7m³). V rómskej osade sa neoficiálne zdržiava viac ako 5 tisíc obyvateľov. V budúcnosti má mesto Trebišov záujem zapojiť sa do projektu „Miestna občianska poriadková služba“ a prostredníctvom tejto poriadkovej služby zvýšiť dohľad nad čistotou a poriadkom v lokalite.*
- *V oblasti prístupu k pitnej vode má mesto rozpracované dva projekty – výstavba dvoch nových vonkajších výdajných miest pitnej vody a zriadenie nových odberných miest pitnej vody v bytových domoch. Cesta žiadosti o finančné prostriedky je ohrozená vzhľadom na skupinu obyvateľov v rómskej osade a o ohrozenie podmienky zabezpečenia prevádzkyschopnosti výdajných miest pitnej vody počas piatich rokov udržateľnosti projektu. Preto mesto zvažuje aj možnosť financovania prístupu k pitnej vode z vlastných zdrojov.*
- *Strediská osobnej hygieny a práčovne sú vybudované, je potrebné vyhodnotiť, či sú dostatočné a či ich umiestnenie v lokalite je vhodné a účelné, vzhľadom na cieľovú skupinu. Zariadenie predškolskej výchovy, kde by mohli deti z rómskej osady dochádzať, zriadené nie je. Predškolskú výchovu čiastočne nahrádza nultý ročník v Základnej škole Ivana Krasku, čo je však na počet detí v osade nedostatočné.*
- *V stanovisku mesta Trebišov bolo ďalej uvedené, že mestu Trebišov „.....v žiadnom prípade nevyplýva povinnosť a úloha sociálne zabezpečovať svojich obyvateľov patriacich k slabším sociálnym vrstvám.“ Mesto Trebišov dôvodilo aj tým, že mnohé z navrhovaných procesov a riešení musia prejsť cez volené a zriadené orgány mesta (odborné komisie, mestské zastupiteľstvo, atď.). V nedávnej minulosti napr. mestské zastupiteľstvo nepodporilo záujem mesta na zriadení „Miestnej občianskej poriadkovej služby.“ Mesto Trebišov si uvedomuje daný stav v marginalizovanej rómskej komunite – **v osade v meste Trebišov, má záujem na jeho riešení, ale ako vyplýva z jeho stanoviska, pre komplexné systémové riešenia potrebuje pomoc štátu, ako aj mimovládnych organizácií.***

V súvislosti s vyššie uvedeným stanoviskom mesta Trebišov upriamuje komisárka pozornosť na „**Komunitný plán sociálnych služieb 2016 – 2018**“ mesta Trebišov, prijatý zastupiteľstvom mesta Trebišov dňa 14.12.2015, č. uznesenia: 117/2015, v ktorom sú rozpracované ciele a opatrenia pre osoby ohrozené sociálnym vylúčením a rodiny, deti a mládež. Mesto Trebišov sa v spomínanom dokumente (bod 5.3.3 rodina, deti a mládež, cieľ 3.1) chce zamerať na vytvorenie priaznivých podmienok pre deti a ako popis a zdôvodnenie cieľa konštatuje, že „najdôležitejším predpokladom pre zdravý vývoj dieťaťa je aby vyrastalo v rodinnom prostredí. Preto je potrebné podporovať zdravé výchovné prostredie v rodinách, poskytovať pomoc pri riešení krízových situácií, zabezpečovať podmienky pre zmysuplné trávenie voľného času, eliminovať sociálne vylúčenie.“ Mesto Trebišov sa tiež v spomínanom dokumente (bod 5.3.4 Osoby ohrozené sociálnym vylúčením, 4.1 Podpora a rozvoj sociálnych služieb) chce zamerať na „podporu zväčšovania dostupnosti, kvality a efektivity služieb starostlivosti pre osoby ohrozené sociálnym vylúčením, a to najmä zabezpečovaním sociálnych a podporných služieb, opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, ktoré zlepšujú prístup ohrozených a marginalizovaných skupín populácie do majoritnej skupiny.“ Volení zástupcovia mesta Trebišov týmto dokumentom zaviazali odborných zamestnancov Mestského úradu mesta Trebišov k plneniu vyššie uvedených cieľov.

Ministerstvo sociálnych vecí sa v odpovedi zo dňa 22.06.2018, č.:14939/2018-M_OSS k informácii komisárky pre deti o porušovaní práv dieťaťa v meste Trebišov v spojitosti s ich vývinom a rozvojom v „rómskej osade“ vyjadrilo, že predkladané návrhy prostriedkov nápravy na

komplexné riešenie situácie spojennej s epidemickým výskytom ochorení syfilis v meste Trebišov v plnej miere podporuje a odporúča ich postupnú implementáciu v praxi.

Ministerstvo školstva sa v odpovedi zo dňa 31.07.2018, č.:2018/727:61-03CC k lokálnej epidemickej situácii v Trebišove vyjadrilo, že je ochotné poskytnúť súčinnosť pri riešení závažnej situácie v Trebišove, v oblasti vzdelávania v predškolskom zariadení. Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania počíta v oblasti regionálneho školstva so zavedením povinného predprimárneho vzdelávania v materských školách pre každé dieťa jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky v základnej škole. Ako komisárka navrhla, od štyroch rokov veku dieťaťa by takáto úprava mala byť v platnosti od roku 2021.

Využívajúc svoje oprávnenie podľa § 26 ods. 2 zákona o komisárovi pre deti v nadväznosti na ustanovenie § 3 ods. 1 písm. a) bod 2. zákona o komisárovi pre deti **zaslala komisárka 12. 10. 2018 informáciu o zistených skutočnostiach Úradu vlády Slovenskej republiky.**

Záver

Pri prijímaní návrhov prostriedkov nápravy je podľa názoru komisárky nevyhnutná širšia prierezová spolupráca rezortov ministerstva sociálnych vecí, ministerstva školstva, ministerstva zdravotníctva, ministerstva vnútra, úradu splnomocnenca pre rómske komunity, miestnej samosprávy - mesta Trebišov, ďalších inštitúcií, ako aj komisárky v rozsahu ochrany práv detí. Takáto spolupráca prinesie pre obyvateľov celého mesta pozitívny prínos. Tým, že sa vytvoria vhodné hygienické podmienky pre život aj pre obyvateľov v marginalizovanej rómskej komunite – v rómskej osade v meste Trebišov, sa okrem sledovania najlepšieho záujmu detí, vytvoria podmienky pre prevenciu obyvateľov celého mesta a aj blízkeho okolia. Aj keď komisárka uznáva, že riešenie situácie v osade si nevyhnutne vyžaduje pomoc zo strany štátu, no na druhej strane sa nestotožňuje s tvrdením mesta Trebišov „.....v žiadnom prípade nevyplýva povinnosť a úloha sociálne zabezpečovať svojich obyvateľov patriacich k slabším sociálnym vrstvám.“

Iniciatíva komisárky 3

Požiadavky na zdroje elektromagnetického žiarenia a na limity expozície obyvateľov elektromagnetickému žiareniu v životnom prostredí

Nadväzujúc na pracovné stretnutie zo dňa 07. 12. 2017 na pôde ministerstva zdravotníctva k Výzve na podporu novelizácie vyhlášky č. 534/2007 Z. z. o podrobnostiach a požiadavkách na zdroje elektromagnetického žiarenia a na limity expozície obyvateľov elektromagnetickému žiareniu v životnom prostredí (ďalej len „vyhláška o požiadavkách na zdroje elektromagnetického žiarenia“) ako aj súvisiacich predpisov v oblasti ochrany zdravia a životného prostredia (ďalej len „Výzva“) komisárka venovala aj naďalej uvedenej problematike pozornosť. Dôvodom boli vyjadrenia odborníkov v súvislosti s problematikou elektromagnetického žiarenia, ktoré odzneli na pôde ministerstva zdravotníctva.

Zvyšujúci sa počet zdrojov elektromagnetického žiarenia, ktoré sú umiestňované na budovách rôzneho druhu bez obmedzenia, vrátane obytných budov, škôl a nemocníc, používaná metodika merania expozície záťaže elektromagnetického žiarenia z telekomunikačných stavieb, ktorá je zastaralá a nejednotná, vyhodnocovanie výsledkov meraní podľa vyhlášky o požiadavkách na zdroje elektromagnetického žiarenia, ktorá nie je v súlade so súčasným

vedeckým poznáním (predovšetkým v otázke netepelných účinkov elektromagnetického žiarenia), **komisárku nepresvedčil o tom, že prevencia pri umiestňovaní zdrojov elektromagnetického žiarenia je vykonávaná tak, aby vplyv na zdravie detí a mládeže bol eliminovaný.**

Komisárka aj v roku 2018 podporovala členov Občianskej iniciatívy za reguláciu vysielateľov v ich snahe o zabezpečenie eliminácie vplyvov elektromagnetického žiarenia z telekomunikačných stavieb na verejné zdravie hlavne detí.

Na podnet komisárky sa uskutočnila odborná diskusia so štátnym tajomníkom ministerstva zdravotníctva a ďalšími zainteresovanými odborníkmi **na uvedenú tému. Cieľom diskusie bolo jednoznačne sa vyjadriť, či limity zdrojov elektromagnetického žiarenia podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia“) sú vymedzené v súlade so súčasnými poznatkami vedy a či sú pre zdravie detí a mládeže bezpečné.** Na rokovaní ministerstvo zdravotníctva prisľúbilo zriadiť pracovnú skupinu na uvedenú tému a že k predloženým tézám, ktoré boli predmetom rokovania, ako aj k potrebe novelizovať vyhlášku o požiadavkách na zdroje elektromagnetického žiarenia sa ministerstvo zdravotníctva písomne vyjadrí.

Na konferencii organizovanej Fórum pre komunikačné technológie, ktorej sa zúčastnili operátori, zástupca Úradu podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu Úradu pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb a zamestnanec úradu, odznali nasledovné výzvy:

- vytvoriť metodiku vyhodnocovania expozície obyvateľstva elektromagnetickým poľom,
- mapovať legitímne a nelegitímne zdroje EMP,
- vytvoriť pracovnú skupinu pod gestorstvom ministerstva zdravotníctva,
- podporiť multidisciplinárne fyzikálno-medicínske projekty,
- vytvoriť konzorcium nezávislých inštitúcií na pilotný projekt „eCancer“.

Záver a návrhy prostriedkov nápravy

- Aj pričinením konania komisárky v problematike účinkov elektromagnetického žiarenia a jeho vplyvu na zdravie predovšetkým najvýmavejšej skupiny obyvateľstva – detí a mládeže sa začína venovať pozornosť a zodpovedné orgány za ochranu zdravia ľudí si začínajú (aj keď pomaly) plniť povinnosti, ktoré im vyplývajú z ustanovení zákona o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia.
- **Komisárka odporúča ministerstvu zdravotníctva predložiť stanovisko, či vyhláška o požiadavkách na zdroje elektromagnetického žiarenia je v súlade s vedeckým poznáním predovšetkým netepelných účinkov elektromagnetického žiarenia.**

K dnešnému dňu ministerstvo zdravotníctva vyjadrenie k predmetnej veci nezaslalo. Taktiež nie sú známe informácie o činnosti pracovnej skupiny orgánov verejného zdravotníctva a ostatných odborníkov zaoberajúcich sa problematikou elektromagnetického žiarenia.

Podnet 1

Podnety vo veciach úmrtí detí pre zanedbanie zdravotnej starostlivosti a Otvorený list matiek detí adresovaný predsedovi vlády

Komisárka preskúmavala od mája 2018 viacero podnetov rodičov detí v súvislosti s úmrtiami alebo poškodeniami zdravia detí pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti u rôznych poskytovateľov zdravotnej starostlivosti (v rámci ústavnej zdravotnej starostlivosti, ako aj ambulantnej zdravotnej starostlivosti). Rodičia detí požiadali komisárku o posúdenie možného **porušenia alebo ohrozovania práv detí** na zdravotnú starostlivosť. Niektoré z preskúmaných prípadov boli tiež obsahom medializovaného Otvoreného listu matiek detí zo dňa 06. 06. 2018 adresovaného predsedovi vlády. Na základe tejto medializácie sa postupne aj ďalší rodičia obracali na komisárku s podnetmi v súvislosti s úmrtiami alebo poškodeniami zdravia ich detí. **Do konca roka 2018 bolo len v tejto súvislosti prijatých 25 podnetov, v ktorých bolo vykonaných cca tisíc úkonov**, pričom väčšina prípadov, ktoré spadli do agendy komisárky je stále v riešení. V roku 2019 už boli podané ďalšie podnety v tejto oblasti. *Komisárka si v tejto súvislosti plne uvedomuje, že ide iba o zlomok prípadov detí, ktoré zomreli alebo majú poškodené zdravie v dôsledku nesprávne poskytnutej zdravotnej starostlivosti. Podľa informácií, ktoré dostáva, viacerí rodičia, ktorí mali alebo majú podobnú skúsenosť sa nechcú, prípadne nemôžu opakovane vracat' k prežitej tragickej skúsenosti, a preto sa s podnetmi neobracajú na žiadne inštitúcie.*

So zreteľom na mimoriadnu citlivosť prípadov v súvislosti s úmrtím detí aj v dôsledku nesprávne poskytnutej zdravotnej starostlivosti, táto správa neobsahuje žiadne informácie o genéze jednotlivých prípadov. Vo viac ako v tretine podnetov preverovanie postupu alebo zákonnosti konania nebolo doposiaľ ukončené, preto v správe nie sú uvedené ani čiastkové závery ku konkrétnym prípadom.

V rozsahu pôsobnosti podľa § 4 ods. 2 písm. a) bod 1. zákona o komisárovi pre deti požiadala komisárka príslušné inštitúcie o informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa najmä podľa článku 24 Dohovoru v jednotlivých prípadoch. **Žiadosti komisárky boli adresované najmä na Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou** (ďalej len „úrad pre dohľad“), na príslušné úrady sociálnych vecí, prípadne aj na ďalšie inštitúcie v závislosti od posúdenia obsahových náležitostí v jednotlivých podnetoch. Z dôvodu potreby doplnenia údajov, príp. doplnenia aj predchádzajúcich písomných rozhodnutí pre spracovanie žiadostí na príslušné inštitúcie, bolo potrebné aj viackrát osloviť rodičov detí. Pre mnohých z nich, najmä pre rodičov detí, ktoré zomreli, bolo veľmi bolestivé, aby opakovane museli opisovať skutočnosti a postupy počas poskytovania zdravotnej starostlivosti ich deťom a následne pri záchrane životov svojich detí. Všetci vyjadrovali ako hlboko traumatizujúce pocity, s ktorými sa doteraz museli konfrontovať na rôznych úrovniach, vrátane rôznych pokusov o skresľovanie situácie, prípadne nedostatočné preverovanie niektorých prípadov. Viacerí rodičia potvrdili prípady dodatočného dopĺňovania údajov, zabielenia záznamov v rozpore s platnou legislatívou.

Komisárka sa obrátila vo viacerých prípadoch na úrad pre dohľad, ktorý podľa § 18 ods. 1 písm. b) zákona č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dohľade“) vykonáva dohľad nad poskytovaním zdravotnej starostlivosti tým, že dohliada na správne poskytovanie zdravotnej starostlivosti podľa zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti“) a za podmienok ustanovených zákonom o dohľade. Dohľad je

zameraný na to, či bola zdravotná starostlivosť poskytnutá lege artis, t. j. či bola poskytnutá správne v súlade s § 4 ods. 3 zákona o zdravotnej starostlivosti. Výkon dohľadu je zameraný na to, či boli vykonané všetky zdravotné výkony na správne určenie choroby so zabezpečením včasnej a účinnej liečby s cieľom uzdravenia osoby alebo zlepšenia jej stavu pri zohľadnení súčasných poznatkov lekárskej vedy a v súlade so štandardnými postupmi na výkon prevencie, štandardnými diagnostickými postupmi a štandardnými terapeutickými postupmi pri zohľadnení individuálneho stavu pacienta.

Zistenia

Na základe žiadostí komisárky, v niektorých prípadoch aj opakovaných (z dôvodu niektorých rozporností v skutkovom stave prípadu), úrad pre dohľad nariadil vykonanie nových dohľadov, častokrát s rozšíreným dohliadaným obdobím u poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Nebolo výnimkou, že u niektorých opakovane preverovaných prípadov bol pôvodne výkon dohľadu ukončený príslušnými pobočkami úradu pre dohľad so záverom: bez pochybení subjektov poskytujúcich zdravotnú starostlivosť deťom. **Až na základe opakovaných žiadostí komisárky a novými dohľadmi, boli následne úradom pre dohľad zistené viaceré pochybenia pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti.** O týchto skutočnostiach boli rodičia detí (zákonní zástupcovia) informovaní nielen úradom pre dohľad, ale aj komisárkou.

Návrhy prostriedkov nápravy

So zreteľom na závažnosť vyjadrení úradu pre dohľad, v ktorých boli vo viacerých prípadoch konštatované pochybenia subjektov, poskytujúcich zdravotnú starostlivosť, ako aj na oznámenia niektorých rodičov o manipulácii s údajmi v zdravotných dokumentáciách detí, **komisárka postúpila jednotlivé podnety Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky** (ďalej len „generálna prokuratúra“). V niektorých prípadoch rodičia detí už podali trestné oznámenie na príslušné orgány Policajného zboru Slovenskej republiky alebo na príslušné okresné prokuratúry. Vzhľadom na závažné prípady, komisárka postúpila aj takéto podnety generálnej prokuratúry za účelom preskúmania zákonnosti priebehu, príp. výsledku predmetných trestných konaní. Na základe výsledkov preskúmania zákonnosti boli v niektorých prípadoch zistené pochybenia a bol uložený pokyn na opätovné začatie trestného stíhania. Niektoré prípady sú vedené v štádiu prípravného konania, ich dĺžka je limitovaná náročnosťou dokazovania, osobitne znaleckého dokazovania.

Na základe viacerých negatívnych informácií od rodičov detí, výsledkov výkonu dohľadu nad zdravotnou starostlivosťou zo strany úradu pre dohľad, ako aj oznámeniami z generálnej prokuratúry, sa **komisárka obrátila na ministerku zdravotníctva a ministra spravodlivosti.** Dôvodom postúpenia písomných žiadostí boli komisárkou zistené skutočnosti v súvislosti s pochybeniami pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, ako aj manipulácie s údajmi detí - pacientov v ich zdravotnej dokumentácii v rozpore s platnou legislatívou.

Listom zo dňa 29. 06. 2018 sa komisárka obrátila na **ministra spravodlivosti** v súvislosti s návrhmi legislatívnych opatrení, ktoré boli uvedené v Otvorenom liste matiek detí zo dňa 06. 06. 2018 adresovaného predsedovi vlády. Ide o nasledovné opatrenia:

- **Zabezpečiť dôslednú kontrolu zo strany ministerstva spravodlivosti pri dodržiavaní lehôt znalcami pri vypracovaní znaleckého posudku a o uzákonenie zodpovednosti znalca za škodu spôsobenú omeškaným alebo nepravdivým znaleckým posudkom.**

- Zabezpečiť, aby súdne pojednávanie bolo na žiadosť obete neverejné a návrh na zavedenie trestnej zodpovednosti za nepravdivé a osočujúce vyjadrenia páchatel'a voči obeti zasielané súdu.
- Zabezpečiť bezplatnú právu pomoc obetiam trestných činov.
- Zabezpečiť ochranu pred opakovanou viktimizáciou, oddelené miestnosti v budove súdov pre obete trestných činov.

Minister spravodlivosti informoval komisárku v odpovedi zo dňa 15. 08. 2018 k jednotlivým návrhom a požiadavkám:

- ***K požiadavke dôslednej kontroly zo strany ministerstva spravodlivosti pri dodržiavaní lehôt znalcami pri vypracovaní znaleckého posudku a o uzákonenie zodpovednosti znalca za škodu spôsobenú omeškaným alebo nepravdivým znaleckým posudkom:***

V zmysle zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o znalcoch“) sú pre znalcov vymedzené povinnosti, ktoré má plniť a lehoty na vypracovanie znaleckého posudku určuje súd. Súd sú povinné bezodkladne oznamovať ministerstvu spravodlivosti skutočnosti nasvedčujúce tomu, že sa znalec dopustil iného správneho deliktu, za ktorý môže ministerstvo spravodlivosti v konaní o inom správnom delikte znalcovi uložiť sankcie od peňažnej pokuty až po vyčiarknutie znalca zo zoznamu znalcov. Aj samotné ministerstvo spravodlivosti z vlastnej činnosti alebo na základe podnetov preskúmava spáchanie iných správnych deliktov. Pokiaľ ide o vypracovanie alebo podanie nepravdivého znaleckého posudku, je trestnosť takéhoto konania založená aj ustanovením § 347 Trestného zákona ako trestný čin nepravdivého znaleckého posudku, tlmočnickeho úkonu alebo prekladateľského úkonu.

- ***K požiadavke, aby súdne pojednávanie bolo na žiadosť obete neverejné a návrh na zavedenie trestnej zodpovednosti za nepravdivé a osočujúce vyjadrenia páchatel'a voči obeti zasielané súdu:***

Je potrebné reflektovať dodržiavanie zásady verejnosti, pričom o vylúčení verejnosti z hlavného pojednávania rozhoduje súd z úradnej povinnosti alebo na návrh prokurátora, obžalovaného alebo poškodeného v ktoromkoľvek štádiu trestného konania (§ 249 ods. 5. Trestného poriadku). Návrh zavedenia trestnej zodpovednosti za nepravdivé a osočujúce vyjadrenia páchatel'a voči obeti je bezpredmetný, pretože trestnosť tohto konania je zakotvená v § 373 Trestného zákona ako trestný čin ohovárania. Zároveň je možné, aby v rámci súdneho pojednávania poškodený reagoval písomne alebo ústne a vyjadril sa ku všetkým písomným a iným dôkazom a má právo vznášať námietky. Súd je povinný vyjadrenia a námietky zahrnúť do zápisnice.

- ***K návrhu na zabezpečenie bezplatnej právnej pomoci obetiam trestných činov, požiadavka na ochranu pred opakovanou viktimizáciou, oddelené miestnosti v budove súdov pre obete trestných činov:***

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach“), upravuje aj právo na odbornú pomoc (zahŕňajúce aj právo na právnu pomoc v rozsahu zákona č. 327/2005 Z. z. – t. j. osoby v materiálnej núdzi), právo na ochranu pred druhotnou viktimizáciou alebo opakovanou viktimizáciou. Podľa ustanovení tohto zákona je orgán činný v trestnom konaní a súd povinný postupovať tak, aby jeho činnosť nespôsobovala obeti druhotnú viktimizáciu a je povinný prijať opatrenia na zabránenie opakovanej viktimizácii obete. Zároveň tento zákon ustanovuje povinnosť súdu používať vhodné úradné miestnosti na zabránenie druhotnej viktimizácii obete, ak to umožňujú priestorové

možnosti súdu. Ak je to odôvodnené prejednávanou vecou, tak predseda senátu vykoná nevyhnutné opatrenia, aby v budove súdu pred hlavným pojednávaním nedošlo ku kontaktu obžalovaného s poškodeným, svedkom a znalcom.

Komisárka podporuje legislatívne návrhy ministerstva spravodlivosti najmä v súvislosti s preukázanými nezákonnými postupmi niektorých zdravotníckych pracovníkov, napr. pri zápisoch alebo opravách zápisov v zdravotnej dokumentácii pacienta. Aj počas osobných stretnutí s komisárkou opisovali viacerí rodičia závažné skutočnosti, kedy ošetrojúci zdravotnícky pracovník (často s súhlasom nadriadeného zdravotníckeho pracovníka) a v rozpore s platnou legislatívou, vyhotovil nepravdivý alebo skresľujúci záznam v zdravotnej dokumentácii alebo v zápise zamlčal podstatné skutočnosti o zdravotnom stave pacienta - dieťaťa. Tieto podozrenia viacerí rodičia postúpili na prešetrenie príslušným orgánom.

Preto sa v rámci pripravovanej novelizácie Trestného zákona komisárka pripája k potrebe zvýšenia ochrany práv dieťaťa aj formou návrhu ministerstva spravodlivosti na zavedenie nového trestného činu s názvom „Falšovanie a pozmeňovanie zdravotnej dokumentácie.“

Komisárka požiadala listom zo dňa 12. 09. 2018 ministerku zdravotníctva o prijatie opatrení a zabezpečenie zlepšenia práce zdravotníckych pracovníkov vo vzťahu k pacientom. Komisárka zdôraznila, že každý zdravotnícky pracovník, poskytujúci zdravotnú starostlivosť pacientom, v tomto smere najmä pacientom - deťom, by mal byť empatickejší aj k rodičom, ktorí môžu niekedy reagovať podráždenejšie v snahe pomôcť svojmu chorému dieťaťu. I napriek povinnostiam zdravotníckych pracovníkov aj vo vzťahu k pacientovi, ktoré vyplývajú zo zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti“), špecificky upravených aj v Etickom kódexe zdravotníckeho pracovníka, podnety rodičov poukazujú na značné nedostatky v prístupe niektorých ošetrojúcich zdravotníckych pracovníkov k maloletým pacientom a ich zákonným zástupcom. Ide predovšetkým o zlepšenie empatického prístupu, ale aj korektnosť, pochopenie, trpezlivosť a celkové etické správanie. Komisárka zdôraznila aj nedostatky pri praktickom uplatňovaní zákonnej povinnosti ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka o poučení maloletého pacienta pred zabezpečením informovaného súhlasu od jeho zákonného zástupcu. Podľa § 6 ods. 1 písm. b) zákona o zdravotnej starostlivosti je ošetrojúci zdravotnícky pracovník povinný informovať vhodným spôsobom aj dieťa, ktorému sa má poskytnúť zdravotná starostlivosť o účele, povahe, následkoch a rizikách poskytnutia zdravotnej starostlivosti, o možnostiach voľby navrhovaných postupov a rizikách odmietnutia poskytnutia zdravotnej starostlivosti. Ošetrojúci zdravotnícky pracovník je povinný podľa § 6 ods. 2 citovaného zákona poskytnúť poučenie zrozumiteľne, ohľaduplne, bez nátlaku, s možnosťou a dostatočným časom slobodne sa rozhodnúť pre informovaný súhlas a primerane rozumovej a vôľovej vyspelosti a zdravotnému stavu osoby, ktorú má poučiť.

Ako vyplynulo zo všetkých podnetov, ktoré boli doteraz riešené, ak boli poučení, tak len zákonní zástupcovia detí, žiadny ošetrojúci zdravotnícky pracovník sa s dieťaťom – pacientom nerozprával a nepodal mu poučenie vhodným spôsobom v súlade s dikciou zákona.

Ministerstvo zdravotníctva informovalo komisárku v odpovedi zo dňa 10. 01. 2019 len v tom smere, že posúdi relevantnosť navrhovaných opatrení vo vzťahu k súčasnej legislatíve v rezorte zdravotníctva. Podrobnejšie sa doteraz nevyjadriло.

S viacerými rodičmi sa komisárka osobne stretla, vo väčšine prípadov rodičia na základe ich žiadosti využili bilaterálne stretnutie. Na stretnutí s rodičmi detí dňa 15. 10. 2018 komisárka informovala o všetkých krokoch, ktoré boli urobené v rozsahu jej zákonných kompetencií a zároveň pri riešení niektorých špecifických otázok poskytla aj poradenstvo. Rodičia detí informovali komisárku o svojich skúsenostiach (vo väčšine prípadov negatívnych) a v prípade úmrtia ich dieťaťa s reakciami ošetrojúcich zdravotníckych pracovníkov v škále od údivu, až po popieranie zodpovednosti za nedostatočné poskytnutie zdravotnej starostlivosti. Naviac niektorí poskytovatelia zdravotnej starostlivosti v snahe obhájiť sa v médiách v súvislosti s uverejnením prípadov úmrtí detí, neoprávnene zverejnili osobné údaje pacientov zo zdravotnej dokumentácie a následne ich medializovali. Konkrétnym prípadom sa už zaoberal aj Úrad na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky, ktorý v rozhodnutí potvrdil porušenie právnych predpisov a rozhodol o opatreniach na odstránenie príčin vzniku zistených nedostatkov. Komisárka zdôraznila, že sprístupnenie osobných údajov zo zdravotnej dokumentácie pacienta bez právneho základu je neprípustné a je potrebné riešiť zistené prípady aj v trestnoprávnej rovine.

Na základe vyššie uvedených skutočností, vychádzajúc aj z obsahových náležitostí jednotlivých doručených podnetov, ako aj po preštudovaní vyjadrení príslušných orgánov, komisárka **nie je presvedčená, že práva dieťaťa na dosiahnutie najvyššej možnej úrovne zdravotného stavu, tak ako je definované v článku 24 Dohovoru, boli dodržané.**

Právna úprava

So zreteľom na to, že Dohovor uznáva vzájomnú prepojenosť a rovnakú dôležitosť všetkých práv, ktoré deťom umožňujú rozvíjať ich duševné a telesné schopnosti, osobnostné predpoklady a nadanie v najvyššej možnej miere, je potrebné aj článok 24 Dohovoru vykladať v spojení s ďalšími článkami Dohovoru, najmä s článkom 3, definujúcim najlepší záujem dieťaťa. Túto zásadu musia rešpektovať všetky rozhodnutia týkajúce sa zdravia detí ako jednotlivcov alebo detí ako špecifickej skupiny. Najlepšie záujmy dieťaťa by mali vychádzať z jeho fyzických, emocionálnych, sociálnych a vzdelávacích potrieb, veku, pohlavia, vzťahu s rodičmi a opatrovníkmi, jeho rodinného a spoločenského zázemia, pričom by mali zohľadňovať aj jeho názory v súlade s článkom 12 Dohovoru.

Podľa čl. 24 ods. 1 „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.“ Podľa čl. 24 ods. 2, písm. b) majú zmluvné štáty, vrátane Slovenskej republiky, povinnosť sledovať úplné uskutočňovanie práva dieťaťa na dosiahnutie najvyššej možnej úrovne zdravotného stavu a najmä robiť potrebné opatrenia aj „na zabezpečenie nevyhnutnej lekárskej pomoci a zdravotníckej starostlivosti pre všetky deti s dôrazom na rozvoj základnej lekárskej starostlivosti.“

V súlade so Všeobecným komentárom Výboru OSN pre práva dieťaťa č. 15 (2013) majú deti právo na kvalitné zdravotnícke služby, vrátane služieb v oblasti prevencie, podpory zdravia, liečby, rehabilitačnej a paliatívnej starostlivosti. V rámci primárnej starostlivosti musia byť tieto služby dostupné v dostatočnom množstve a kvalite, musia byť funkčné, vo fyzickom a finančnom dosahu všetkých skupín detskej populácie a prijateľné pre všetkých. Systém zdravotnej starostlivosti by nemal zabezpečovať len zdravotnícku podporu, ale zároveň poskytovať relevantným orgánom informácie o prípadoch porušovania práv a bezprávia. Nakoľko deti (ako aj mladistvé osoby) majú aj Ústavou v článku 41 ods. 1 garantovanú osobitnú ochranu, komisárka trvá na prijatí opatrení na zlepšenie práva dieťaťa.

Návrhy prostriedkov nápravy

Komisárka odporučila

Ministerke zdravotníctva

- **prijat' opatrenia v rámci systematickej edukácie zdravotníckych pracovníkov s orientáciou na pacienta – dieťa a jeho rodičov, osobitne vo vypätých a kritických situáciách.**

Ministerke zdravotníctva v spolupráci s ministerkou školstva

- zabezpečiť dostatok lekárov pediatriov.

Ministrovi spravodlivosti

- zabezpečiť zlepšenie poskytovanie právnej pomoci v Centre právnej pomoci a rozšírenie možnosti poskytovania bezplatnej právnej pomoci aj na poškodených v trestnom konaní.

3. Právo dieťaťa na vzdelávanie

3.1. Právo dieťaťa na vzdelávanie v štátnom jazyku

Iniciatíva komisárky 1

Dostupnosť vzdelania v štátnom jazyku v základných školách

V roku 2018 komisárka venovala pozornosť dôležitému problému na národnostne zmiešanom juhu Slovenska, ktorý spočíval v nedostupnosti základného vzdelania pre deti v štátnom jazyku.

Tento problém bol osobitne vypuklý v okrese Dunajská Streda. V tomto okrese je 67 miest a obcí. Podľa údajov príslušného Okresného úradu Trnava (v sídle kraja) je v tomto okrese 40 škôl s vyučovacím jazykom maďarským a len 11 škôl s vyučovacím jazykom slovenským, z toho plno organizovaných len 8 škôl.

Na danom území dochádza pritom v posledných rokoch z demografických dôvodov k nárastu dopytu po vzdelávaní v štátnom jazyku. Obce v okolí Šamorína sa pre blízkosť k hlavnému mestu mimoriadne rýchlo rozrastajú. V dôsledku toho veľká spádová Základná škola Mateja Bela v Šamoríne kapacitne nevládala tento nápor a došlo k zrušeniu spoločného školského obvodu pre viaceré okolité obce. Tým bol určený náhradný školský obvod v Gabčíkove. Deti z týchto dedín, ako Trnávka, Rohovce, či Báč, tak majú základnú školu vzdialenú aj viac ako 20 kilometrov pri použití automobilovej dopravy a ešte viac kilometrov pri použití autobusovej dopravy, to všetko v prehustenej premávke tohto regiónu. Do školy by tieto deti mohli autobusom cestovať aj viac ako trištvrte hodinu. Takýto stav je pre malé deti neúnosný. Školský zákon pritom považuje za zníženú dostupnosť základného vzdelania už vzdialenosť 6 kilometrov.

So zreteľom na to komisárka vykonala viacero formálnych aj neformálnych krokov k riešeniu situácie. Písomne oslovila dňa 18. 02. 2018 **príslušný okresný úrad** v sídle kraja s upozornením na ohrozenie práv detí. Ďalej komisárka **upozornila 06. 03. 2018 ministerku školstva na problém dostupnosti vzdelania detí** a osobne navrhla štátnemu tajomníkovi ministerstva školstva legislatívne zabezpečiť dostupnosť vzdelávania detí v štátnom jazyku na jazykovo zmiešaných územiach.

Odpoveď ministerky školstva doručená 03. 04. 2018 potvrdila existenciu problému s informáciou o pripravovanej zmene zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Dňa 09. 04. 2018 komisárka upozornila ministerku školstva, že problém treba vyriešiť do začiatku školského roka k 01.09.2018 a požiadala ju o súčinnosť pri riešení problému detí a rodičov tohto regiónu, ktorý je ministerstvu školstva dlhodobo známy.

Problém však doteraz vyriešený nebol. Iniciatívy sa ujalo občianske združenie založené rodičmi na tento účel, s ktorým je úrad v písomnom kontakte. **Komisárka a aj rodičia vyzvali obec Rohovce,** ktorá je obcou s veľkou, no nedostatočne využitou budovou školy, **aby zriadila aj základnú školu s vyučovaním v štátnom jazyku. Obecné zastupiteľstvo na konci mája túto žiadosť odmietlo a problém presunulo na riešenie po komunálnych voľbách.**

Komisárka a rodičia sa preto obrátili na Okresný úrad v Trnave so žiadosťou, aby základnú školu zriadil okresný úrad. Ten doteraz nekonal a školu nezriadil.

Právna úprava

Čl. 2 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva stanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu, ktoré je pod ich jurisdikciou, bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pokožky, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov, alebo zákonných zástupcov.

Čl. 3 Dohovoru

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia dieťaťu ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre jeho blaho, pričom budú brať ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za dieťa zodpovedných a urobia všetky potrebné zákonodarné administratívne opatrenia.

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali normám stanoveným kompetentnými úradmi, zvlášť po stránke bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a kvalifikácie personálu, ako aj kompetentného dozoru.

V nadväznosti na to sa do riešenia **problému zapojil aj predseda vlády,** ktorý v prvý školský deň uplynulého roku navštívil obec Rohovce a na rokovaní so starostom a poslancami, a aj v médiách vyjadril nesúhlas s postojom obce a potvrdil, že štát má povinnosť zasiahnuť do riešenia problému s ohľadom na práva detí na riadne a dostupné vzdelanie v štátnom jazyku.

Predseda Výboru NR SR pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport predložil návrh na **novelizáciu zákonov o štátnej správe v školstve a školskej samospráve ako aj školského zákona.** Dňa 01. 01. 2019 nadobudol účinnosť zákon č. 365/2018 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. **Novela zákona sprísnila a spresnila podmienky určovania školských obvodov a kritérií, ktoré musia byť zohľadnené pri ich určovaní. Novela určila obciam kritériá pre stanovovanie školských obvodov tak, aby sa zohľadnili nielen kapacitné možnosti ale aj primeraná vzdialenosť dochádzky, dopravná obslužnosť a aj záujem,** teda dopyt po vzdelávaní v štátnom jazyku. Táto povinnosť sa vzťahuje nielen na obce izolovane, ale aj na mikroregióny viacerých obcí s povinnosťou zosúladiť faktický stav s právnym do začiatku nadchádzajúceho školského roka. Predmetnou novelou sa tiež upravilo znenie § 29 ods. 16 školského zákona tak, že zriaďovateľovi základnej školy sa v osobitných prípadoch umožňuje nižší počet žiakov v triede, ako je uvedený v odsekoch 8 a 15, určiť aj v prípade, ak ide o „vzdelávanie žiakov v štátnom jazyku, ak v okruhu 6 kilometrov od miesta trvalého pobytu žiaka nie je žiadna iná základná škola, v ktorej sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje v štátnom jazyku". Predpokladáme, že príslušné zmeny zakotvené do všeobecne záväzných právnych predpisov

prispejú k zlepšeniu situácie týkajúcej sa uplatňovania práva na vzdelávanie v materinskom - štátnom jazyku.

Komisárka sa v uvedenej veci počas roka 2018 obrátila opakovanne viackrát na ministerstvo školstva a na Okresný úrad - odbor školstva Trnava a na dotknuté obce.

Záver a návrh prostriedkov nápravy

- **Pri posudzovaní podnetov v oblasti vzdelávania komisárka konštatuje porušenie Dohovoru v oblasti práva dieťaťa na vzdelávanie.**
- Od prijatej legislatívnej zmeny si komisárka sľubuje zlepšenie situácie, avšak súčasne by chcela **apelovať na ministerstvo školstva a na národnú radu, aby zvážili prijatie aj ďalších adresných, systémových a komplexnejších opatrení, najmä vo vzťahu k obciam, ktoré svoje povinnosti neplnia, osobitne v prípade, ak dochádza k diskriminačnému prístupu k právam detí na vzdelanie tak, ako je tomu v tomto prípade.**
- **Komisárka bude ďalej dôkladne sledovať vývoj situácie aj v roku 2019 a bude podnikat' dostupné kroky k aplikácii novely zákona s cieľom zabezpečiť práva detí na dostupné vzdelanie v štátnom jazyku od najbližšieho školského roka. Za týmto účelom už opätovne oslovila dňa 05. 02. 2019 príslušný okresný úrad, ako aj dotknuté obce.**

3.2. Právo dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími vzdelávacími potrebami

Komisárka v roku 2018 riešila **podnety** vo veci porušovania práv dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri integrovanom vzdelávaní žiakov v základných školách. Vo veci nedostatkov spojených s integrovaným vzdelávaním žiaka bolo podaných **20 podnetov**, ktoré si vyžiadali v priemere **60 úkonov na jeden podnet** (spolu cca 1200 úkonov). Na zabezpečenie asistenta učiteľa bolo podaných ďalších **20 podnetov**. Poradenstvo v uvedenej oblasti bolo sprostredkované **30-tim rodičom**.

V predmetnej veci komisárka a zamestnanci úradu komunikovali s podávateľmi podnetov, s dotknutou základnou školou, s príslušným okresným úradom – odborom školstva, s ministerstvom školstva, so Štátnou školskou inšpekciou (ďalej len „školská inšpekcia“), prípadne príslušným štátnym inšpekčným centrom a v individuálnych prípadoch aj s inými dotknutými ministerstvami (medzirezortné riešenie vecí), s okresnými úradmi a úradmi sociálnych vecí.

Na podporu duševného zdravia žiakov v rámci školského vzdelávania sa zameria Štátny pedagogický ústav, a to vo viacerých rovinách:

- nastavením podmienok na uplatňovanie podpory duševného zdravia v štátnych vzdelávacích programoch - vo forme cieľov vzdelávania („*poskytovať každému žiakovi príležitosť objaviť a rozvinúť svoje schopnosti v súlade s reálnymi možnosťami, aby tak získal podklad pre optimálne rozhodnutie o svojom ďalšom vzdelávaní; sprostredkovať dostatok príležitostí na osobnostný rozvoj každého žiaka;...*“); prostredníctvom obsahových a výkonových štandardov vyučovacích predmetov (najmä *etická výchova, občianska náuka*) a povinných prierezových tém (*osobnostný a sociálny rozvoj*).
- Osobitný kontext so zreteľom na podporu duševného zdravia majú aktualizované vzdelávacie programy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

(zdravotným znevýhodnením), ktoré sú nastavené na každý typ znevýhodnenia, pričom je dôraz kladený na inkluzívny prístup.

Avšak aj napriek uvedeným aktivitám Štátneho pedagogického ústavu aj naďalej **pretrvávajú problémy v oblasti integrovaného vzdelávania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.**

Podnet 1

Absencia asistentov učiteľa dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Rodičia podali 21. 11. 2017 podnet na riešenie **absencie asistenta učiteľa pre dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.**

Komisárka vykonala osobné stretnutie so zákonnými zástupcami a vypočula aj dieťa. Dňa 29.11.2017 **oslovila základnú školu**, ktorú dieťa v tom čase navštevovalo, s požiadavkou aby riaditeľ prijal opatrenia na vzdelávanie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (zabezpečenie asistenta učiteľa, školského špeciálneho pedagóga). Medzitým prebiehala intenzívna komunikácia medzi rodičmi a komisárkou. Rodičia podávali sťažnosti na prístup učiteľov k dieťaťu, ktoré adresovali vedeniu školy, školskej inšpekcii a ministerstvu školstva. Dňa 17. 01. 2018 komisárka navštívila vedenie základnej školy s cieľom hľadania možností na prijatie opatrení vo veci dodržiavania práv dieťaťa v súlade s Dohovorom a školským zákonom. Následne na osobnej návšteve rodičov na úrade dňa 26. 01. 2018 sa rodičia vyjadrili, že zvažujú prestup dieťaťa na ďalšiu základnú školu z dôvodu neempatického prístupu pedagogických zamestnancov k dieťaťu. Na podnet komisárky ministerstvo školstva potvrdilo jej názor v tom, že asistent učiteľa má pomáhať dieťaťu so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri prekonávaní bariér v školskom kolektíve, a to aj počas prestávok.

Komisárka oslovila príslušný okresný úrad - odbor školstva s požiadavkou odbornej podpory a pomoci pre zákonných zástupcov pri riešení umiestnenia dieťaťa na základnú školu, ktorá bude viesť profesionálne poskytnúť dieťaťu podporu a pomoc pri integrovanom vzdelávaní a zároveň požiadala o zabezpečenie asistenta učiteľa.

V uvedenej veci **komisárka opätovne oslovila ministerku školstva** a poukázala na nevyhnutnosť zaviesť integrované vzdelávanie. Vyjadrila svoj názor na potrebu poskytovania finančných prostriedkov operatívne tam, a vtedy, keď na školu dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami prichádza, a nie v režime nahlasovania požiadaviek v mesiaci apríl - máj na nasledujúci školský rok, ako je to dnes.

Príslušný **úrad sociálnych vecí** odpovedal škole na požiadavku preverenia rodinných pomerov, že rodina nezlyháva, ale **zlým prístupom školy získava dieťa také vzorce správania, že ďalší rozvoj dieťaťa, hoci aj prestupom do inej školy je takmer nerealizovateľný. Riaditeľ školy rozhodol medzičasom o individuálnom vzdelávaní dieťaťa doma, k čomu zamestnanci úradu poskytl rodičom odborné poradenstvo, v tom zmysle, že postup riaditeľky je v rozpore s platným právom** a odporučili im podať odvolanie z titulu porušenia zákona (rodič nebol informovaný o príprave rozhodnutia, ani nepodpísal súhlas s individuálnym vzdelávaním v domácom prostredí). Komisárka vyjadrila presvedčenie, **že vzdelávanie v domácom prostredí nie je v danom prípade v najlepšom záujme dieťaťa.**

Medzitým komisárka na základe požiadavky zákonných zástupcov hľadala možnosti prijatia dieťaťa na inú základnú školu; zvažovalo sa, čo je pre dieťa najmenej traumatizujúce, vzhľadom na to, že prostredie základnej školy a zamestnanci neboli nastavení na prijatie a postup v integrácii, aj keď sa podarilo zabezpečiť od zriaďovateľa finančné prostriedky na zamestnanie asistenta učiteľa.

Komisárka oslovila školskú inšpekciu s požiadavkou vykonať preverenie situácie opisovanej rodičmi pri vyučovacom procese a poznatkov **zamestnancov úradu z osobného monitoringu v triede žiaka** (dňa 09. 05. 2018) a taktiež postupu školskej špeciálnej pedagogičky (*prijatá do školy bola až na upozornenie komisárky o povinnosti školy*) pri komunikácii s rodičom (pedagogička odporúčala matke, aby dieťa dala do ústavu, keď ho nezvláda!). Školská inšpekcia vo svojej odpovedi z júla 2018 uviedla, že **bez osobného asistenta alebo asistenta učiteľa nie je možné dieťa adekvátne vzdelávať, dieťaťu neboli utvorené nevyhnutné podmienky zodpovedajúce jeho potrebám. Inšpekcia konštatovala porušenie všeobecne záväzných právnych predpisov ako aj interných predpisov a uložila riaditeľovi školy prijať opatrenia na odstránenie nedostatkov.**

Komisárka oslovila aj centrá pedagogicko-psychologického pedagogického poradenstva vo veci diagnostiky a správy diagnostiky. Tu komisárka zistila, že **dieťa bolo diagnostikované v rozpore s metodickým pokynom** ministerstva školstva a škola nepostupovala správne, keď sa riadila výstupmi z centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, a nie z centra špeciálno- pedagogického poradenstva . Na uvedený nedostatok komisárka školu upozornila. K správe z diagnostiky boli vykonané dodatky aj centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, aby spĺňali zákonnú povinnosť, čo vykonalo centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.

V súčasnosti dieťa navštevuje už v poradí tretiu základnú školu!

Pri posudzovaní uvádzaného podnetu bolo **vykonaných 69 úkonov**. Súčasťou bolo osobné monitorovanie podnetu v základnej škole.

Právna úprava

§ 29 ods. 10 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Do triedy základnej školy možno začleniť žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Ak riaditeľ školy alebo príslušné zariadenie výchovného poradenstva a prevencie zistí, že vzdelávanie nie je na prospech začlenenému žiakovi alebo žiakom, ktorí sú účastníkmi výchovy a vzdelávania, navrhne po písomnom súhlase orgánu miestnej štátnej správy v školstve a príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie zákonnému zástupcovi iný spôsob vzdelávania dieťaťa. Príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve uhradí zo štátneho rozpočtu zákonnému zástupcovi dieťaťa cestovné náklady vo výške ceny hromadnej dopravy na jeho dopravu do a zo školy, do ktorej bol žiak po zmene zaradený. Ak zákonný zástupca nesúhlasí so zmenou spôsobu vzdelávania svojho dieťaťa, o jeho ďalšom vzdelávaní rozhodne súd.

§ 31 ods. 3 školského zákona

Riaditeľ základnej školy môže na základe návrhu triedneho učiteľa a žiadosti zákonného zástupcu žiaka alebo s jeho informovaným súhlasom a na základe odporúčania príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie preradiť žiaka zo školského vzdelávacieho programu, ktorý plní príslušná škola, do školského vzdelávacieho programu zodpovedajúceho jeho špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám.

Čl. 23 ods. 3 Dohovoru

S uznaním zvláštnych potrieb postihnutého dieťaťa sa pomoc, v súlade s ods. 2 tohto článku musí poskytovať podľa možnosti bezplatne, s ohľadom na finančné zdroje rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú. Pomoc musí byť

určená na zabezpečenie skutočného prístupu postihnutého dieťaťa ku vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej a rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a oddychu spôsobom, ktorý vedie k dosiahnutiu najúplnejšieho možného zapojenia do spoločnosti a individuálneho rozvoja dieťaťa, vrátane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja.

Zistenia

- **Došlo k porušeniu práv dieťaťa** nete počas pobytu dieťaťa v základnej škole, a to hlavne v procese stierania bariér v triednom a školskom kolektíve.
- So zreteľom na poruchy správania a neposkytnutie odbornej podpory dieťaťu počas procesu výchovy a vzdelávania, **dochádzalo k porušovaniu práv aj ostatných detí základnej školy** (v škole absentovali potrební odborníci: školský špeciálny pedagóg, psychológ).
- **Systém poskytovania financií pri pokrývaní potrieb žiakov, ktorý by zohľadňoval potrebu zamestnávania asistentov učiteľa, nie je dostatočný**; o tejto skutočnosti komisárka písomne informovala aj ministerku školstva. Dňa 19. 07. 2018 na osobnom stretnutí o uvádzanom probléme informovala aj štátneho tajomníka ministerstva školstva.
- Komisárka s poľutovaním vníma, že **dieťa s poruchami správania s normo intelektom sa nemôže vzdelávať na základnej škole bežného typu**, hoci pri podpore prostredníctvom asistenta učiteľa by dieťa učivo zvládlo (*dieťa napísalo monitoring v piatom ročníku z matematiky na 82%, zo slovenského jazyka na 73%*). O uvedenej skutočnosti informovala komisárka aj príslušný okresný úrad - odbor školstva. Ten v odpovedi len informoval o vysoko prevyšujúcich požiadavkách na úväzky asistentov učiteľa v školskom roku 2017/2018 s nastupujúcou prognózou aj na nasledujúce roky.
- **Komisárka má výhrady k presúvaniu finančných prostriedkov na asistentov učiteľa z dôvodu ich nedostatku, tam, kde už v predchádzajúcom období pridelené boli.** V prípade, že v správach z diagnostiky žiaka z centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centier špeciálno-pedagogického poradenstva príslušný odborník konštatuje, že žiak potrebuje asistenta učiteľa vzhľadom na jeho potreby, vyplývajúce z jeho stavu, je neprijateľné, aby úradníci okresného úradu prehodnocovali, kto potrebuje asistenta učiteľa viac a skôr. Podľa názoru komisárky **nie je možné pri pridelení finančných prostriedkov na asistentov učiteľa posudzovať závažnosť zdravotného stavu žiaka z pohľadu úradníka** a následne vyhodnotiť, ktorý žiak bude mať pridelené finančné prostriedky skôr a prípadne, kedy sa už pridelené financie na žiaka v predchádzajúcom období budú presúvať na iného žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Komisárka to vníma ako diskrimináciu, pretože v správach z diagnostiky, prípadne v spise žiaka, je príslušným odborníkom jednoznačne uvedené, aký rozsah podpory žiak potrebuje. Samotná potreba by sa už nemala posudzovať úradníkmi¹⁰⁾. Uvedený problém riešila komisárka prioritne so zriaďovateľom a riaditeľkou základnej školy. Žiadala predložiť prijaté opatrenia, ktoré by boli viedli k zohľadňovaniu jeho potrieb vzhľadom na špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby a taktiež žiadala predložiť opatrenie, ktoré viedli k motivovaniu uvedeného dieťaťa k lepšiemu výkonu.
- Komisárka konštatuje, že **potreby žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami na Slovensku vo väčšine prípadov** nie sú dostatočne pokryté. Dôvodom môžu byť nevytvorené podmienky na integrované vzdelávanie žiakov. Počas posudzovania podnetov sa stretávala so žiakmi, ktorí z dôvodu nespokojnosti učiteľov so správaním žiaka, putovali z jednej základnej školy do druhej, prípadne tretej. Pritom išlo o žiakov, ktorí boli v školských

10) Potom nastávajú situácie, s ktorými sa komisárka pri posudzovaní podnetov stretáva, kedy žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má z predmetu matematika za sebou 25 pätiiek. Chlapec bol sústavne hodnotený len známkou, že bol vedomosťami pripravený nedostatočne. Medzi týmito hodnoteniami je aj päťka za to, že nemal učebnicu, že nemal domácu úlohu a iné prehrešky, ktoré neodrážali vedomosti žiaka.

výsledkoch pri monitoringu v piatom ročníku základnej školy hodnotení napr. zvládnutie testov z matematiky na 80 % a slovenského jazyka na 75%.

- Komisarčka uznáva, že pedagóg je zodpovedný za obsah vzdelávania a tiež súhlasí, že kým nemá vytvorené podmienky na integrované vzdelávanie žiaka s prihliadnutím na jeho špeciálne potreby, nebude schopný sa takémuto žiakovi venovať. Myslí si, že môže dochádzať **aj k porušovaniu práv ostatných detí v triede**, ktoré sú pri vyučovaní rušení nezvládnutím žiaka s poruchami správania.
- **Inštitúcie, na ktoré sa komisarčka obracala neboli schopné riešiť situáciu s pridelením asistenta učiteľa** (najmä okresné úrady) **z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov.**

Návrhy prostriedkov nápravy

- V uvedenej veci komisarčka aj naďalej intenzívne komunikuje s **ministerstvom školstva** a **predložila požiadavku urgentného riešenia poskytovania finančných prostriedkov na vytváranie podmienok na integrované vzdelávanie žiakov.**
- Komisarčka navrhla aj riaditeľom ďalších základných škôl **prostriedky nápravy a metodické, prípadne legislatívne zmeny** v školskom zákone. V prípadoch, ktoré bolo potrebné riešiť na úrovni ministerstva školstva, sa na nich obracala.
- V septembri 2018 **komisarčka oslovila ministerku školstva s požiadavkou o riešenie situácie s pridelením asistenta učiteľa** a informovala ju, že žiadostiam o pridelenie finančných prostriedkov na asistenta učiteľa pre potreby detí vo veľkej miere vyhovie nie je.
- **Komisárka požiadala okresné úrady - odbory školstva o súčinnosť pri zabezpečení finančných prostriedkov na asistenta učiteľa.** Konštatuje, že pridelenie asistentov učiteľa je nedostatočné. Svoje tvrdenie podporila konkrétnou odpoveďou príslušného okresného úradu - odboru školstva zo dňa 31. 08. 2018, kde sa uvádza **počet prijatých žiadostí** na školský rok 2018/2019 v počte 526,49 úväzkov asistenta učiteľa, čo je **o 345 úväzkov viac, ako bolo do mája 2018 pridelených finančných prostriedkov.** *Od septembra 2018 boli pre Bratislavský kraj finančné prostriedky na asistenta učiteľa navýšené len o 9,5 úväzkov. Z uvedeného dôvodu zamestnanci okresného úradu prehodnotili už pridelené finančné prostriedky na asistentov učiteľa do uvedeného času a presunuli ich tam, kde sú podľa ich zváženía žiaci so závažnejšími zdravotnými problémami.*
- So zreteľom na náplň práce asistenta učiteľa, ktorý však nemá zabezpečovať pomoc pri sebaobslužných úkonoch žiaka (ak si ich žiak nedokáže zabezpečiť sám), ale má pomáhať pri učení, **komisarčka navrhla** dňa 19.07.2018 na osobnom stretnutí štátnemu tajomníkovi ministerstva školstva, **aby sa v školách pristúpilo k zamestnávaniu opatrovateľov a pre prácu s rodinou žiakov k zamestnávaniu sociálnych pracovníkov.** Túto problematiku **komunikovala aj s ministerstvom sociálnych vecí.**
- Z vyjadrení dotknutých inštitúcií vyplýva, že na utvorenie vhodného prostredia na vzdelávanie žiakov na bežných základných školách formou inkluzívneho vzdelávania je **nevyhnutný ústretový prístup zo strany štátu**, všetkých zodpovedných a najmä **Ministerstva financií Slovenskej republiky** (ďalej len „ministerstvo financií“); je nevyhnutné vyčleniť adekvátnu sumu finančných prostriedkov, ktorá utvorí finančné podmienky na to, aby mohli odborní zamestnanci v škole kvalitne, materiálovo, priestorovo a personálne zabezpečiť výchovu a vzdelávanie všetkých detí.
- Komisarčka **upozornila kompetentné osoby na potrebu vzdelávania pedagogických pracovníkov na prácu s dieťaťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.**¹¹⁾

11) Pri posudzovaní podnetov sa komisarčka viackrát stretla s vyjadreniami pedagógov, že nie sú pripravovaní na vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a poruchami správania.

- Následne požiadala ministerstvo školstva, aby uvedenú situáciu riešilo v obsahoch vzdelávania budúcich pedagógov na vysokých školách.
- Taktiež upozornila ministerstvo školstva na povinnosť zabezpečiť základné a stredné školy potrebným materiálno-technickým vybavením.
- Komisarčka požiadala ministerstvo školstva o urgentné riešenie situácie s pridelením finančných prostriedkov pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v toľkých prípadoch, v koľkých to odborníci v správach z diagnostiky žiaka z centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centier špeciálno-pedagogického poradenstva uvádzajú.
- Komisarčka iniciovala riešenie problematiky nepridelovania asistentov učiteľa v takom množstve, v akom je to vzhľadom na potreby žiakov nevyhnutné.
- Komisarčka odporúča financovať asistentov učiteľa zo štátneho rozpočtu - kapitoly ministerstva školstva.

Ministerstvo školstva k veci uvádza:

„...vo veci znižovania rozdielu medzi požiadavkou a pokrytím potrieb asistenta učiteľa v triedach, v ktorých sa vzdelávajú žiaci so zdravotným znevýhodnením, boli v roku 2018 na osobné náklady asistentov učiteľa pre žiakov so zdravotným znevýhodnením vynaložené z kapitoly ministerstva školstva a ministerstva vnútra finančné prostriedky v sume 23 499 644 €, čo je o 7 625 239 € viac ako v roku 2017. Zároveň je potrebné uviesť, že účelové finančné prostriedky poskytované na asistentov učiteľa z kapitoly ministerstva školstva a ministerstva vnútra pre žiakov so zdravotným znevýhodnením na žiadosť zriaďovateľov škôl nie je jediná možnosť, prostredníctvom ktorej môžu školy zabezpečovať personálnu podporu pre týchto žiakov. V súlade s platnými rozpočtovými pravidlami majú školy možnosť na daný účel čerpať finančné prostriedky z vlastného rozpočtu, pričom pri jeho výpočte sa uplatňujú vyššie koeficienty personálnej náročnosti na žiakov so zdravotným znevýhodnením. Ďalšou možnosťou pre školy na získanie finančných prostriedkov na asistenta učiteľa je pokračovanie možnosti čerpania finančných zdrojov z fondov Európskej únie, Operačného programu Ľudské zdroje na zvýšenie inkluzívnosti v rámci výzvy „V základnej škole úspešnejší“. Cieľom tejto výzvy je podporiť nielen zabezpečovanie pedagogických asistentov, ale celých inkluzívnych tímov, t. j. vrátane školských psychológov a školských špeciálnych pedagógov. Z hľadiska systémového zabezpečovania personálnej podpory vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a celkovej klímy vzdelávacieho prostredia v školách, pripravujeme do novely školského zákona zadefinovanie minimálneho počtu týchto odborných zamestnancov na určitý počet žiakov.“

Komisarčka poukazuje na to, že aj napriek uvádzanému navrhnutiu finančných prostriedkov na osobné náklady asistentov učiteľa vynaložené z kapitoly ministerstva školstva a ministerstva vnútra tieto nepostačujú na pokrytie potrieb detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Komisarčka aj naďalej uvedený problém monitoruje.

Podnet 2

Diskriminácia žiaka s Aspergerovým syndrómom

Komisarčka posudzovala podnet matky žiaka druhej triedy základnej školy. Podľa informácií zákonných zástupcov dieťaťa a jeho samého, je nespravodlivo karhaný zo strany pedagógov, hlavne triedneho učiteľa. Matka sa spolu s dieťaťom dostavila na úrad dňa 15. 05.

2018. V predškolskej výchove a aj v prvej triede základnej školy malo dieťa vynikajúcu a empatickú učiteľku. V tom čase chodil žiak do školy s radosťou. V máji 2018 **riaditeľ školy** rodičom oznámil, že po preštudovaní správy z diagnostiky a **z dôvodu** nedostatku potrebných personálnych kapacít **rozhodol o nevzdelávaní dieťaťa na základnej škole** a odporučil prijať dieťa na špeciálnu základnú školu. Rodičia s takýmto záverom nesúhlasili. Ak aj **dieťa má diagnostikovaný Aspergerov syndróm¹²⁾**, to neznamená, že dieťa nemôže **pokračovať vo vzdelávaní na základnej škole prostredníctvom integrovaného individuálneho vzdelávacieho programu**. Preto boli presvedčení o tom, že dieťa nepatrí do špeciálnej základnej školy. Hodnotili ho ako šikovného chlapca, ktorý však má „svojské“ správanie, ovplyvňované jeho diagnózou.

Dieťa bolo diagnostikované v súkromnom centre špeciálno-pedagogického poradenstva; výsledky diagnostiky si osvojilo aj Štátne centrum špeciálno-pedagogického poradenstva. Na základe záverov správy sa odporúča pokračovať vo vzdelávaní žiaka v školskom roku 2018/2019 v podmienkach aktuálne navštevovanej základnej školy formou primárnej integrácie, odporúča sa zriadiť miesto asistenta učiteľa v celom rozsahu pobytu žiaka v základnej škole a uplatňovať individuálny prístup a štruktúru vo výchovno-vzdelávacom procese. V dodatku ku správe z akceptácie diagnostického vyšetrenia zo dňa 14. 05 .2018 sa okrem **iného konštatuje, že k dieťaťu má byť volený láskavý prístup, čo najmenej upozorňovať na chyby, ktorých sa dopustil, ale vhodnejšie je komentovať žiadúce správanie všeobecne.¹³⁾**

Dňa 22. 06. 2018 sa z iniciatívy komisárky uskutočnilo **pracovné stretnutie komisárky a zamestnancov úradu na základnej škole za účasti vedenia školy a zriaďovateľa**. Predmetom veci bol **nevhodný prístup školy, ktorá nerešpektovala najlepší záujem dieťaťa podľa odporúčania odborníka z centra špeciálno-pedagogického poradenstva, ktorý žiaka diagnostikoval**. Rodičia sa odvolali voči rozhodnutiu o zamietnutí individuálneho vzdelávania v školskom roku 2017/2018 pre dieťa s diagnostikovaným Aspergerovým syndrómom. Pre zákonných zástupcov je neprijateľné konštatovanie a výrok aj v ďalšom z rozhodnutí základnej školy o udelení pokarhania riaditeľom školy pre dieťa bez toho, aby sa prihliadalo na diagnózu dieťaťa a hlavne na skutkovú podstatu činov, ktoré údajne žiak vykonal. Taktiež na skutočnosť, že sa nevyužili nižšie stupne pokarhaní, prípadne napomenutí.

Na stretnutí **riaditeľ uznal pochybenie vo veci vydania rozhodnutia o nepovolení individuálneho vzdelávania** v školskom roku 2017/2018 a **prisľúbil vykonať nápravu**. Pokiaľ ide o výchovno-vzdelávací proces, riaditeľ sa vyjadril, že na nový školský rok požiadal o finančné prostriedky na asistenta učiteľa a v spolupráci so zriaďovateľom školy pripravuje bezpodnetovú miestnosť. **Ubezpečil prítomných, že so žiakom sa pracuje v súlade so závermi v správe z diagnostického vyšetrenia**. Uvedené potvrdila aj prítomná špeciálna pedagogička. Komisárka upozornila, že Aspergerov syndróm je závažná vývinová porucha a na otázku prednostu mestského

12) K Aspergerovmu syndrómu: dieťa s takouto diagnózou ťažko nadväzuje sociálne kontakty. Ak ich chce nadviazať, používa iné postupy, ako intaktná populácia, napr. pútaním pozornosti, provokovaním a iné. To neznamená, že ide o zlý úmysel dieťaťa. Takto funguje preto, lebo má uvedenú diagnózu. V škole má učiteľ možnosť vzdelávať sa cez kreditový systém, konzultovať správanie dieťaťa so školským psychológom, školským špeciálnym pedagógom a samozrejme, že je povinný komunikovať v uvedenej veci s príslušným centrom špeciálno-pedagogického poradenstva.

13) Podľa počtu poznámok v žiackej knižke bolo správanie žiaka hodnotené pedagógmi ako problémové. Keď mu hrozilo pokarhanie, otázne je, čo v tejto veci urobila škola, ako komunikovala s uvedenými odborníkmi a hlavne s centrom špeciálno-pedagogického poradenstva? Pokarhanie je až posledné riešenie a u žiaka s uvedenou diagnózou posudzované aj vzhľadom na vplyv diagnózy na správanie dieťaťa.

úradu doplnila informáciu vysvetlením, že je to závažná porucha správania v prípade, ak sa k dieťaťu nepristupuje podľa odporúčaní a pravidiel pre túto diagnózu. Ak sa však pristupuje k dieťaťu podľa pravidiel z diagnostického centra, je správanie dieťaťa prijateľné. Komisárka ďalej upozornila na odporúčania akreditovaného diagnostického centra a rozpor medzi nimi a prístupom školy k žiakovi ako napríklad poznámky v žiackej knižke o správaní žiaka aj po obdržaní oficiálnej správy a odporúčaní diagnostického centra.

Právna úprava

§ 29 ods. 10 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov: Do triedy základnej školy možno začleniť žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Ak riaditeľ školy alebo príslušné zariadenie výchovného poradenstva a prevencie zistí, že vzdelávanie nie je na prospech začlenenému žiakovi alebo žiakom, ktorí sú účastníkmi výchovy a vzdelávania, navrhne po písomnom súhlase orgánu miestnej štátnej správy v školstve a príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie zákonnému zástupcovi iný spôsob vzdelávania dieťaťa. Príslušný orgán miestnej štátnej správy v školstve uhradí zo štátneho rozpočtu zákonnému zástupcovi dieťaťa cestovné náklady vo výške ceny hromadnej dopravy na jeho dopravu do a zo školy, do ktorej bol žiak po zmene zaradený. Ak zákonný zástupca nesúhlasí so zmenou spôsobu vzdelávania svojho dieťaťa, o jeho ďalšom vzdelávaní rozhodne súd.

§ 31 ods. 3 školského zákona

Riaditeľ základnej školy môže na základe návrhu triedneho učiteľa a žiadosti zákonného zástupcu žiaka alebo s jeho informovaným súhlasom a na základe odporúčania príslušného zariadenia výchovného poradenstva a prevencie preradiť žiaka zo školského vzdelávacieho programu, ktorý plní príslušná škola, do školského vzdelávacieho programu zodpovedajúcemu jeho špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám.

Čl. 23 ods. 3 Dohovoru

S uznaním zvláštnych potrieb postihnutého dieťaťa sa pomoc, v súlade s ods. 2 tohto článku musí poskytovať podľa možnosti bezplatne, s ohľadom na finančné zdroje rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú. Pomoc musí byť určená na zabezpečenie skutočného prístupu postihnutého dieťaťa ku vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej a rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a oddychu spôsobom, ktorý vedie k dosiahnutiu najúplnejšieho možného zapojenia do spoločnosti a individuálneho rozvoja dieťaťa, vrátane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja.

Závery a návrhy prostriedkov nápravy

- Komisárka konštatuje, že rozhodnutie nevyhovieť žiadosti rodičov vo veci integrovaného vzdelávania dieťa **bolo vydané v rozpore so školským zákonom.**
- **Riaditeľ školy vykoná nápravu vo veci nesprávne vydaného rozhodnutia o nepovolení individuálneho vzdelávania v školskom roku 2017/2018, ktoré nebolo vydané v súlade so sledovaním najlepšieho záujmu dieťaťa.**
- **Komisárka odporúča obsadiť miesto asistenta učiteľa , v súlade s pokynmi nadriadeného orgánu štátnej správy a legislatívy na to určenej, do určeného termínu.¹⁴⁾**
- **Integrované vzdelávanie dieťaťa v školskom roku 2018/2019 odporúča komisárka uskutočniť v súlade so závermi správy z diagnostikovania žiaka v súlade s Dohovorom a v súlade s princípmi integrácie a inklúzie.**
- **Komisárka vyzvala kompetentných zamestnancov základnej školy, aby sa striktne riadili závermi v správe z diagnostického vyšetrenia z roku 2018. Vyjadrila sa k integrovanému vzdelávaniu žiakov ako k postupu, ktorý potrebuje nielen odborníkov, ale aj empatický prístup pre dodržiavanie práv dieťaťa. A to nielen zo strany zamestnancov, ale empatiu**

14) Ospravedlnenie, že základná škola nemá vytvorené personálne podmienky, je nedostatočné odôvodnenie. Názor komisárky podporuje aj Rozsudok Najvyššieho súdu SR, 7Sžo/83/2014, zo dňa 24. 09. 2015, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia základnej školy s materskou školou.

aj zo strany kolektívu. Taktiež zdôraznila, že dodržiavanie práv aj ostatných detí musí byť zachované.

- Vzhľadom na to, že žiak potrebuje prekonávať bariéry hlavne v komunikácii a správaní¹⁵⁾, bude nevyhnutná aj príprava pedagógov na výkon empatického prístupu k žiakovi a odbornému prístupu v oblasti vzdelávania žiaka s Aspergerovým syndrómom.

Podnet 3

Odmietnutie práva dieťaťa na integrované vzdelávanie z dôvodu nepredloženia diagnostickej správy z psychiatrického vyšetrenia

Predmetom podnetu podaného zákonným zástupcom dieťaťa bol postup riaditeľťa školy, ktorý odmietol pristúpiť k integrovanému vzdelávaniu žiaka, ak jeho zákonný zástupca nepredloží správu z neurologického prípadne pedopsychiatrického vyšetrenia dieťaťa.

Komisárka o tom informovala ministerku školstva a žiadala odpoveď na otázku, prečo základné školy požadujú od zákonného zástupcu diagnostickú správu z neurologického prípadne pedopsychiatrického vyšetrenia dieťaťa, keď **zákonný zástupca doručil pedagogickú dokumentáciu „Správu z diagnostického vyšetrenia“** zo školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie. V uvedenej správe, v časti „Zdravotná a retrospektívna anamnéza“ sa uvádzajú informácie o diagnostikovaní dieťaťa, kto dieťa diagnostikoval, v akom mesiaci, roku a s akým výsledkom diagnózy. V uvedenom texte je uvedené, kedy diagnostikoval neurológ a pedopsychiater u dieťaťa diagnózu Aspergerov syndróm⁴⁾ a iné diagnózy. Školské zariadenie výchovného poradenstva a prevencie má v svojej spisovej zložke založenú diagnostiku dieťaťa od kompetentných lekárov – špecialistov, na základe ktorej lekár spracoval časť zdravotná a retrospektívna anamnéza do „Správy z diagnostického vyšetrenia“. Správa je opatrená otlačkom pečiatky zariadenia výchovného poradenstva a prevencie a riadne podpísaná riaditeľom a odbornými zamestnancami diagnostickej správy.

Právna úprava

Čl. 2 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva stanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu, ktoré je pod ich jurisdikciou, bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pokožky, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov, alebo zákonných zástupcov.

Čl. 3 Dohovoru

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia dieťaťu ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre jeho blaho, pričom budú brať ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za dieťa zodpovedných a urobia všetky potrebné zákonodarné administratívne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali normám stanoveným kompetentnými úradmi, zvlášť po stránke bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a kvalifikácie personálu, ako aj kompetentného dozoru.

15) Vychádzame z hodnotenia správania v žiackej knižke a udeleného pokarhania.

Čl. 23 ods. 1 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má žiť plnohodnotný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.

Čl. 16 Dohovoru

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Podľa názoru komisárky v prípade požadovania diagnostickej správy z neurologického prípadne pedopsychiatrického vyšetrenia došlo k rozporu s § 24 a 25 zákona o zdravotnej starostlivosti. Komisárka zastáva názor, že zákonný zástupca si splní povinnosť vyplývajúcu z § 11 ods. 9 písm. b) školského zákona tým, že správu a písomné vyjadrenie školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie škole odovzdá.

Komisárka sa obrátila na ministerstvo školstva s otázkou prečo Vzdelávací program pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami (bez mentálneho postihnutia) pre primárne vzdelávanie a nižšie stredné vzdelávanie (*schválený ministerstvom školstva 05. 05. 2016, platný od 01. 09. 2016*) na str. 11 v bode 7. Špecifiká výchovy a vzdelávania žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami (bez mentálneho postihnutia) nie je v súlade so školským zákonom. Otázku položila preto, lebo ako jednu z podmienok prijatia žiaka na školskú integráciu citovaný dokument požaduje predloženie odbornej lekárskej diagnostiky. Školský zákon však túto povinnosť v § 11 ods. 9 písm. b) neukladá; ukladá len povinnosť predložiť písomné vyjadrenie školského zariadenia výchovného poradenstva a prevencie. Rodič škole odovzdáva správu z diagnostického vyšetrenia dieťaťa.

V uvedených problémoch sa na komisárku obrátilo aj viacero ďalších rodičov. V jednom prípade pri nezávladnutí dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v školskom prostredí bolo pedagogickými zamestnancami odporúčané, aby rodičia dali dieťa do zariadenia sociálnych služieb, keď výchovu svojho dieťaťa nezávladajú. V uvedenom prípade sa komisárka obrátila na školskú inšpekciu s požiadavkou na výkon kontroly a preverenie vyslovených odporúčaní pedagóga. V súčasnom období už pedagogička na základnej škole nepracuje. Po posúdení všetkých okolností podnetu, komisárka vyhodnotila, že **došlo k porušeniu Dohovoru vo viacerých ustanoveniach.**

Závery a návrhy prostriedkov nápravy

So zreteľom na pretrvávajúce problémy s aplikovaním integrovaného vzdelávania v praxi, komisárka navrhla

- **ministerstvu školstva zabezpečiť prehĺbenie vzdelávania pedagógov zamerané na realizáciu integrovaného vzdelávania tak, aby v praxi nedochádzalo k zlyhaniu v zmysle odbornosti a empatie,**
- **školám poskytovať taký počet odborných zamestnancov, ako na integrované vzdelávanie potrebuje, zahŕňajúc aj dostatočný počet asistentov učiteľa,**
- **k vzdelávacím programom pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami požadovať podklady v súlade so všetkými legislatívnymi normami, nevynímajúc zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov**
- **Pri požadovaní predloženia odbornej lekárskej diagnostiky komisárka navrhuje zosúladiť interné predpisy so školským zákonom.**

V predmetnej veci komisárke zatiaľ nebola doručená odpoveď.

3.3 Posudzovanie nesplnenia povinnosti školskej dochádzky

Podnet 1

Nečinnosť kompetentných osôb pri porušovaní práva dieťaťa na vzdelanie

Vo februári 2018 sa komisárka obrátila na Prezídium policajného zboru Bratislava v súvislosti s posudzovaním podnetu z roku 2017 a odpoveďou, ktorá jej bola doručená Okresným úradom Prešov, odbor školstva dňa 22. 12. 2017 a odpoveďou z úradu sociálnych vecí Prešov zo dňa 24. 01. 2018 k žiadosti o vysvetlenie publikovaného článku v „Denníku N“ zo dňa 29. 11. 2017 s názvom „Deti zo zatvorenej školy sa stratili, až polovica všetkých detí v špeciálnych školách je možno zdravá“. Z odpovede okresného úradu je známe, že celý proces zrušenia a vyradenia zo siete škôl bol pre Súkromnú špeciálnu základnú školu, Rokycany 40 ukončený rozhodnutím ministerstva školstva s účinnosťou od 01. 09. 2017.

V roku 2018 okresný úrad vykonal následne po komisárkinom vyžiadaní informácie a žiadosti o kontrolu v obci Rokycany so zameraním na dodržiavanie právnych predpisov vzťahujúcich sa na školstvo a školskú samosprávu. V listoch sú okrem iného aj informácie **o 51 školopovinných žiakoch z obce Rokycany, ktorých zákonní zástupcovia nepredložili obci k 15. 09. 2017 potvrdenie o návšteve školy v zahraničí a pri štyroch žiakoch obec nemá zistený súčasný pobyt.**

Komisárka požiadala úrad sociálnych vecí v Prešove na základe informácií z okresného úradu o preverenie všetkých skutočností týkajúcich sa platného právneho stavu v nadväznosti na jeho kompetencie vo veci plnenia si povinnosti školskej dochádzky pri **55 školopovinných žiakoch a vyplácania dávok v hmotnej núdzi a iných štátnych dávok.**

Zo zistených skutočností vyplýva, že 55 zákonných zástupcov si nesplnilo svoju povinnosť vo vzťahu k školskému zákonu a súčasne aj k zákonu o rodine.

Pri plnení povinnosti obce a školského úradu v zastúpení starostom obce zrejme neboli využité všetky dostupné legislatívne možnosti na vyriešenie problému so zaškolením a ohlásením vzniknutej situácie kompetentným úradom.

V súlade s ustanovením § 23 písm. a) bod 2. zákona. o komisárovi pre deti komisárka postúpila orgánom činným v trestnom konaní kópiu spisového materiálu na ďalší postup vo veci pri podozrení zo spáchania trestného činu ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa ustanovenia § 211 Trestného zákona. **V predmetnej veci bol komisárke k 01. 02. 2019 doručený z Prezídia policajného zboru, úrad kriminálnej polície dokument, ktorý konštatuje, že pri deviatich žiakoch z uvádzanej špeciálnej základnej školy bolo zistené, v ktorej obci následne navštevovali základnú školu.**

Záver

- **V uvedenej veci bude komisárka konať aj v roku 2019; komisárka počká na výsledok prešetrenie trestného oznámenia pri všetkých 55 deťoch a následne sa bude zaoberať systémom, kde nastala chyba, keď informáciu o tom, či a kde 55 detí plní povinnú školskú dochádzku, obec Rokycany do 15. 09. 2017 nemala.**
- Zatiaľ pre komisárku z monitorovania veci vyplýva, že títo žiaci pravdepodobne základnú školu navštevovali, ale rodičia, ani iné inštitúcie, zmenu nových skutočností obci nenahlásili.

4. Šikana dieťaťa

V oblasti riešenia podnetov týkajúcich sa šikany a páchaného násilia na školách **komisárka aktívne spolupracuje s ministerstvom školstva**. K problematike sa uskutočnilo pracovné stretnutie komisárky so zamestnancami ministerstva školstva na riešenie otázok v oblasti šikany, riaditeľkou Národného koordinačného strediska, riaditeľkou Základnej školy vo Veľkom Bieli, psychologičkou uvedenej školy, riaditeľkou Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Pezinku, koordinátorkou za okres Pezinok a Senec – realizácia Národného projektu na podporu ochrany detí pred násilím. Stretnutie prebiehalo na pôde úradu dňa 01. 10. 2018, kde si komisárka s dotknutými odborníkmi stanovili úlohy na odhaľovanie šikany a taktiež spoluprácu pri podpore ochrany detí pred akýmkoľvek násilím v školách.

Komisárka vo viacerých prípadoch informovala ministerku školstva o podnetoch, ktoré vyhodnotila ako podozrenie z trestného činu vydierania podľa ustanovenia §189 Trestného zákon a šírenia pornografie podľa ustanovenia § 132 Trestného zákon v jednočinnom súbehu z ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa ustanovenia § 211 Trestného zákona. Na základe uvedeného ich odstúpila na prešetrenie orgánom činným v trestnom konaní.

Podnet 1

Šikana na pôde školy

Komisárka sa v súvislosti s posudzovaním podnetu matky žiaka základnej školy **obrátila na ministerstvo školstva** s požiadavkou prijatia účinných opatrení, zameraných na prevenciu dieťaťa v oblasti šikany. Na pôde základnej školy došlo k incidentu, kde na žiaka nevhodne slovne vystúpil otec iného žiaka. Bolo konštatované, že právo tohto žiaka, garantované Dohovorom, bolo porušené.

Komisárka pri posudzovaní súvislostí podnetu zistila, že podstata slovného útoku rodiča na žiaka na pôde školy viedla k ďalším možným porušeniam práv viacerých žiakov školy, možno až spáchanie trestného činu. Podnet komisárka vyhodnotila ako možné podozrenie z trestného činu vydierania podľa ustanovenia §189 Trestného zákon a šírenia pornografie podľa ustanovenia § 132 Trestného zákon v jednočinnom súbehu z ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa ustanovenia § 211 Trestného zákona v znení neskorších predpisov. Na základe uvedeného odstúpila podnet na prešetrenie orgánom činným v trestnom konaní.

Z posudzovania podnetu nebolo možné pochybovať o tom, že došlo ku skutočnosti posielania nahých fotiek žiaka a niektorých žiačok základnej školy. Vedenie školy bolo informované o nevyhnutnosti bezodkladne oznámiť takéto konanie príslušným inštitúciám.

Právna úprava

Čl. 16 Dohovoru

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Čl. 19 Ústavy

Garantuje každému právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena. Zároveň priznáva každému právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života a právo na neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

Pri prešetrovaní podnetu bolo zistené, že škola už v minulosti prípad riešila počas školských rokov 2016/2017 a 2017/2018 na pôde školy: vykonala viacero pohovorov so žiačkami, ktoré boli oznamovateľkami o posielaní fotografií a ich rodičmi, ďalej uskutočnila pohovory s rodičom žiaka. Následne škola zabezpečila psychologickú intervenciu s celou triedou na tému šikana a kyberšikana (v šk. roku 2016-2017) a psychologickú intervenciu s celou triedou na tému sexuálna výchova (v októbri 2018) ako aj psychologickú intervenciu pre druhého žiaka. Ponúknutú psychologickú intervenciu pre žiaka – agresora však matka tohto žiaka odmietla.

Komisárke neprislúcha pri posudzovaní podnetu vykonávať činnosti, ktoré prináležia orgánom činným v trestnom konaní, zisťovať v akom čase k posielaniu fotiek dochádzalo, kto bol žiadateľom od koho, či sa tak dialo počas vyučovania alebo vo voľnom čase žiakov. Pre ňu je však je dôležitý fakt, že k niečomu takému medzi deťmi došlo a jej zákonnou povinnosťou je dbať o najlepší záujem dieťaťa.

Vec v súčasnosti prešetrujú orgány činné v trestnom konaní.

Záver a návrhy prostriedkov nápravy

- **Komisárka požiadala ministerku školstva a školskú inšpekciu, aby upozornili riaditeľov základných škôl na striktné dodržiavanie vtedy platného Metodického usmernenia č. 7/2006-R z 28. marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach a nevyhnutnosti nahlasovať orgánom činným v trestnom konaní podozrenie zo spáchania trestného činu v súlade s čl. 4 metodického usmernenia.**
- **Komisárka požiadala o prijatie účinných opatrení, na predchádzanie šikane, najmä o vydanie právneho predpisu, ktorý upraví základné znaky, formy a prejavy šikanovania detí a žiakov, možnosti preventívneho pôsobenia a metódy riešenia šikanovania žiakov.**

Plnenie opatrení

- **Na základe podnetu komisárky ministerstvo školstva vydalo Smernicu č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach, s účinnosťou od 1. septembra 2018.** Smernica upravuje základné znaky, formy a prejavy šikanovania detí a žiakov, možnosti preventívneho pôsobenia a metódy riešenia šikanovania žiakov v nadväznosti na zodpovednosť školy a školského zariadenia podľa ustanovení školského zákona. Smernica dáva školám detailný návod, ako šikanovaniu predchádzať a ako postupovať v školskej oblasti.
- **Štátny pedagogický ústav vydal viacero edukačných publikácií pre učiteľov a nepedagogických zamestnancov:**
 - **Príliš radikálny? Význam osobnostného a sociálneho rozvoja v škole približuje vývinovo-psychologický pohľad na proces stávania sa dospelým a ukazuje, ako reflektovať tento proces pri práci so žiakmi.**
 - **Všetci to robia! a K prevencii v škole do škôl podľa ich záujmu. Publikácie majú preventívno-metodický charakter, poskytujú komplexnejší návod na prevenciu nežiaduceho**

správania/konania žiakov. Keďže metodika prikladá význam vplyvu sociálneho zveličovania u mladých ľudí, pri jej uplatňovaní/realizácii má značný potenciál pre rozvíjanie osobných a sociálnych kompetencií žiakov.

- K eliminovaniu nežiaduceho správania žiakov v škole prispel Štátny pedagogický ústav aj viacerými vzdelávacími aktivitami a organizovaním odborných/metodických podujatí a workshopov pre pedagógov, napríklad **Nové trendy vo výučbe etickej výchovy - cesta k slušnosti a zodpovednosti**, ďalej pilotný projekt zameraný na tréning učiteľov priamo v školách **Komunikácia - Cesta k porozumeniu a úspechu v základných a stredných školách** a ďalšie.¹⁶⁾

Podnet 2

Agresor sa prezentuje ako obeť šikany

Komisárke doručil otec dieťaťa podnet s požiadavkou ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa, ktoré navštevuje základnú školu. Podaný podnet poukazuje na incident, ktorý začal v školskej jedálni, kde žiak úmyselne postrčil zozadu svojho spolužiaka, ktorý zareagoval otočením a zahnaním sa jedálenským nožom.

Zamestnanci úradu preverili uvedený incident v predmetnej základnej škole a vykonali rozhovor so žiakmi. Z rozhovorov vyplynulo, že uvedené sa stalo, pričom šikanovanie v školskom zariadení pretrváva. Komisárka sa obrátila na školskú inšpekciu s požiadavkou o prešetrenie vecí.

Zo záveru prešetrenia školskej inšpekcie vyplynulo, že šikanovaný žiak je dlhodobo problémové dieťa, ktorý permanentne porušuje školský poriadok a aj z toho dôvodu tomuto žiakovi bolo udelené pokarhanie a následne znížená známka zo správania.

Právna úprava

Čl. 16 Dohovoru

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.

Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Čl. 19 Ústavy

Garantuje každému právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena. Zároveň priznáva každému právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života a právo na neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

Metodické usmernenie Ministerstva školstva č. 7/2006-R z 28.marca 2006 k prevencii a riešeniu šikanovania¹⁷⁾ žiakov v školách a školských zariadeniach.

16) Prípravou metodických podkladov alebo podnetov pre školy/pedagógov prístupných na webovom sídle <http://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/metodiky/> alebo <http://www.statpedu.sk/sk/metodicky-portal/metodicke-podnety/>.

17) Z dôvodu rozlíšenia, čo je a čo nie je šikanovanie, je potrebné venovať pozornosť definícii šikanovania. Slovo šikanovanie pochádza z francúzskeho „chicane“, čo znamená opakované zámerné obťažovanie, prenasledovanie, týranie, manipulovanie, ponižovanie niekoho, kto sa nemôže alebo nedokáže brániť. Hlavným znakom šikanovania je nerovnováha moci/sily, pričom zahŕňa všetky formy psychického a fyzického násillia páchaného jedincom alebo skupinou voči obeť.

Za šikanovanie označujeme také správanie, keď jeden alebo viac žiakov úmyselne a opakovane ubližuje vybranému žiakovi, robí (hovorí) niečo, čo je mu nepríjemné. Môže sa prejavovať ako:

- slovná agresia: nadávky, posmievanie, urážky, vyhrážanie, výsmech, nevhodné vtipkovanie a zosmiešňovanie obete;
- fyzická agresia: strkanie, facky, kopance, bitie, navádzanie iných na bitku, vyhrážanie sa nožom, palicou, škrtenie, ťahanie za vlasy, pichanie kružidlom či ceruzkou;

Zistenie

Zistilo sa, že ide o prípad, keď „agresor, ktorý sa prezentuje ako obeť šikany a kričí chyt’te obeť šikany“.

Návrh prostriedkov nápravy

- **Komisárka požiadala ministerstvo školstva na zintenzívnenie postupov a prijatie opatrení v oblasti prevencie šikany**

Ministerstvo školstva v odpovedi uvádza nasledovné aktivity v boji proti šikane:

- *prostredníctvom novej webovej stránky www.bezpre.mpc-edu.sk,*
- *prípravou aktualizácie internetovej stránky www.prevenciasikanovania.sk zameranej na poskytovanie anonymného poradenstva v súvislosti so šikanou,*
- *každoročným pridelovaním finančných príspevkov na rozvojové projekty v rámci výzvy s názvom Zdravie a bezpečnosť na školách, s plánom posilniť príslušnú výzvu o témy ohľadom násilia na deťoch v roku 2019,*
- *vydaním Smernice č. 36/2018 o prevencii a riešení šikanovania žiakov a detí v škole a v školskom zariadení pre školy a školské zariadenia; riadiacich a ďalších zamestnancov škôl a školských zariadení na jej dodržiavanie sme usmernili prostredníctvom Pedagogicko-organizačných pokynov na rok 2018/2019, pričom školská inšpekcia v nasledujúcom roku zaradí do plánu svojich úloh na nasledovný školský rok kontrolu jej dodržiavania,*
- *IUVENTA, ako priamo riadená organizácia ministerstva školstva, pracuje v súčasnosti na návrhu štandardu „Škola bez nenávisti“ slúžiaceho na autoevaluáciu školy. Na základe výsledku príslušnej evaluácie sa bude udeľovať štandard kvality tým základným a stredným školám, ktorých školská klíma a rozhodovacie procesy na škole podporujú:*
 - *prevenciu šikany a kyberšikany,*
 - *prevenciu nenávisťných prejavov na internete a v osobnej komunikácii medzi žiakmi,*
 - *prevenciu nenávisťných prejavov na internete a v osobnej komunikácii žiakov voči iným osobám alebo skupinám osôb na základe ich sociálneho statusu, kultúry, náboženstva, krajiny, pôvodu a rodu,*
 - *vzájomný rešpekt v komunikácii,*
 - *rozvoj sociálnych zručností,*
 - *toleranciu a rozvoj interkultúrnych kompetencií,*
 - *rozvoj kompetencií pre demokratickú kultúru,*
 - *žiacov vo vyjadrovaní svojich potrieb alebo obáv spôsobom, ktorý rešpektuje cesty ostatných,*
 - *zapájanie žiakov do projektov a aktivít podporujúcich princípy demokracie a uplatňovanie ľudských práv,*
- *zapájanie žiakov do verejného diania na lokálnej úrovni, ktoré podporuje sociálnu kohéziu, spoluprácu medzi rôznymi skupinami mládeže a pod.*

-
- *iná agresia: poškodzovanie alebo skrývanie vecí obete, trhanie, ničenie pomôcok, či oblečenia, počarbanie zošita, učebnice, úloh, privlastňovaním si vecí obete;*
 - *psychické manipulovanie a týranie: zadávanie nezmyselných príkazov, nútenie k posluhovaniu a k noseniu rôznych vecí - desiata, cigarety, peniaze, šminky a pod.*

Zabezpečenie práv detí možno v tomto prípade hodnotiť pozitívne, keďže školská inšpekcia bude naďalej prípad monitorovať a o prijatých opatreniach informovať komisárku.

5. Právo dieťaťa na súkromie a na vlastný názor

Komisárka stretla s viacerými prípadmi, kedy došlo k porušeniu práva dieťaťa na ochranu súkromia. V takýchto citlivých prípadoch je nevyhnutné, aby orgán sociálnoprávnej ochrany detí reagoval pružnejšie s cieľom predchádzať ujme na právach detí. Na druhej strane je však treba poukázať na skutočnosť, že zodpovednosť za takúto situáciu nesú najmä rodičia.

Taktiež sa často stretáva s nerešpektovaním názoru dieťaťa, najmä zo strany kompetentných orgánov. Najčastejšie k tomu dochádza v konaniach pred súdom o úprave rodičovských práv a povinností.

Podnet 1

Nerešpektovanie názoru dieťaťa

Na úrad sa dostavilo v sprievode svojho zákonného zástupcu dieťa vo veku 12 rokov.. Informovali o priebehu súdneho konania **vo veci zmeny úpravy výkonu rodičovských práv a povinností**. Dieťa sa vyjadrilo, že v rámci konania o zmene úpravy výkonu rodičovských práv a povinností, bolo viackrát vypočúvané súdom ako aj rôznymi súdnymi znalcami a psychológmi. Vzhľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť dokáže jednoznačne vyjadriť svoj názor, no napriek tomu **nie je jeho názor zohľadnený v rámci konania. Opätovné vypočúvania dieťaťa a znalecké dokazovania negatívne pôsobili jeho na zdravý psychický vývin**. Dieťa opisovalo pocit bezmocnosti a frustrácie, keď muselo opakovane vyjadrovať svoj názor pred rôznymi inštitúciami a potom sa jeho názor prehliadal. Dieťa sa obrátilo na komisárku so žiadosťou, aby už v rámci konania nemuselo opätovne vypovedať ani sa podrobovať ďalšiemu znaleckému dokazovaniu.

Komisárka sa obrátila na príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí za účelom poskytnutia spisovej dokumentácie k predmetnému prípadu. Po preštudovaní spisovej dokumentácie **podala príslušnému súdu návrh na vstup do konania** vo veci úpravy výkonu rodičovských práv a povinností. **Zamestnanec úradu na pojednávaní poukázal na skutočnosť, že v rámci dokazovania bola dostatočne preukázaná vôľa a názor dieťaťa** (vypočutie dieťaťa súdom, lekárske správy, správy psychológov, znalecké dokazovanie) a na to, že názor dieťaťa musí byť patrične zohľadnený vzhľadom na jeho vek a rozumovú vyspelosť. Dieťa bolo schopné jednoznačne sformulovať svoj názor a prejav vôle. Opakované vypočúvanie dieťaťa a znalecké dokazovanie je v tomto prípade kontraproduktívne a v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa. Opakované nariadenie znaleckého dokazovania by len spôsobilo ďalšie prieťahy v konaní.

Právna úprava

Čl. 12 ods. 1 Dohovoru

Štát musí zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné si utvárať vlastné názory, právo ich vyjadrovať slobodne vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú, pripisujúc názorom dieťaťa náležitú váhu podľa jeho veku a zrelosti. Na tento účel musí byť dieťaťu predovšetkým poskytnutá možnosť byť vypočuté v akomkoľvek súdnom alebo administratívnom konaní, ktoré sa ho týka buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu, resp. príslušnej osoby, spôsobom zlučiteľným s procesnými pravidlami vnútroštátneho práva.

Stanovisko Výboru OSN

Právo dieťaťa „byť vypočuté v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu,“ je vyjadrením jedného z jeho základných práv a dieťa má právo na vypočutie vo všetkých súdnych, ako aj správnych konaniach, ktoré sa ho týkajú. Avšak v rámci uvedeného prípadu je potrebné zohľadniť, že Výbor OSN zdôraznil, že dieťa by nemalo byť vypočúvané častejšie, než je potrebné, obzvlášť pri vyšetrovaní citlivých udalostí, ktoré môžu mať na dieťa traumatizujúci vplyv. Zákon o komisárovi pre deti dáva dieťaťu možnosť obrátiť sa na komisára pre deti samo alebo prostredníctvom inej osoby, a to aj bez vedomia osôb zodpovedných za dieťa.

Záver a návrhy prostriedkov nápravy

- Príslušný súd zobral vyjadrenie zástupcu komisárky na vedomie, avšak vzhľadom na aktuálny stav vecí, považoval za potrebné opätovne nariadiť znalecké dokazovanie.
- V rámci súdneho konania je potrebné citlivo posúdiť mieru a spôsob vyjadrenia názoru detí. Neustála verifikácia postojov a názorov u detí je v rozpore s ustanoveniami Dohovoru, najmä keď v rámci konania boli využité všetky dostupné prostriedky na zistenie názoru detí.
- Komisárka má za to, že v rámci konania by malo byť v prvom rade vypočuté dieťa a až následne by sa mala zvážiť potreba nariadenia znaleckého dokazovania.

Podnet 2

Ochrana práva na vyjadrenie názoru

Na úrad sa obrátilo dieťa o pomoc pri ochrane dodržiavania práva na vyjadrenie a rešpektovanie jeho názoru. Dieťa bolo po smrti matky zverené do náhradnej osobnej starostlivosti príbuzným dieťaťu. Vzhľadom na vekový rozdiel medzi dieťaťom a náhradnými rodičmi nastal problém pri výchove vyplývajúci z rozdielnych generačných postojov. Dieťa sa na komisárku dieťa obrátilo preto, lebo medzi ním a náhradnými rodičmi dochádzalo k neustálym hádkam, ktoré vyústili až do fyzického násillia zo strany náhradných rodičov (facky). Po jednej z takýchto hádok dieťa vyhľadalo komisárku. Komisárka dieťa vypočula a zistila, že dieťa v škole prosperuje a v rámci voľnočasových aktivít navštevuje športový krúžok. Podľa názoru náhradných rodičov má však krúžok na dieťa zlý vplyv. Dieťa malo pocit krivdy, že aj napriek dobrým školským výsledkom nemá právo vyjadriť svoj názor a ak ho aj vyjadrí, nie je rešpektovaný. Stav, v ktorom žilo dieťa nebolo v súlade s Dohovorom.

Právna úprava

Čl. 12 ods. 1 Dohovoru

Štát musí zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom detí musí venovať primeraná pozornosť zodpovedajúca ich veku a úrovni.

Čl. 31 ods. 1 Dohovoru

Štát uznáva právo dieťaťa na oddych a voľný čas, na účasť v hrách a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako i na slobodnú účasť v kultúrnom živote a umeleckej činnosti.

Na základe týchto informácií požiadala komisárka príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí aby prešetril zistené skutočnosti, čo tento aj vykonal. Následne komisárka navrhla ako riešenie situácie prácu s rodinou na príslušnom úrade sociálnych vecí na poradensko-psychologickom referáte. Medzi náhradnými rodičmi a pracovníkom orgánu sociálnoprávnej ochrany detí prebehol rozhovor, kde boli upozornení na neprimerané výchovné praktiky. Po tomto rozhovore orgán sociálnoprávnej ochrany detí pracoval s rodinou a viackrát navštívil domácnosť,

kde žije dieťa, ale prácu s psychológom náhradní rodičia odmietli. **Pri riešení situácie boli zistené viaceré problémy, a to nielen zo strany náhradných rodičov, ale aj zo strany dieťaťa.** Dieťa v minulosti, keď bolo ešte v starostlivosti matky, prešlo rôznymi komplikovanými a pre zdravý vývin dieťaťa nepriaznivými životnými situáciami. Konflikt medzi náhradnými rodičmi a dieťaťom vznikol aj kvôli požívaniu alkoholu na voľnočasovom krúžku, ktorý mu bol následne náhradnými rodičmi zakázaný.

Záver

- **Kroky vykonané komisárkou dosiahli želaný výsledok.**
- **Zásahom komisárky a po práci orgánu sociálnoprávnej ochrany detí s náhradnými rodičmi a dieťaťom sa situácia upravila. Vzťah medzi náhradnými rodičmi a dieťaťom sa zlepšil.**
- **Orgán sociálnoprávnej ochrany detí naďalej pracuje s rodinou.**

Prípad komisárka v spolupráci s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí naďalej monitoruje.

Podnet 3

Ochrana práva dieťaťa na súkromie

Na úrad sa obrátil zákonný zástupca dieťaťa. Informoval o prebiehajúcom konaní na súde vo veci starostlivosti súdu o dieťa o návrhu na zmenu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností a o skutočnosti, že druhý rodič svojvoľne zverejňuje informácie o ich dieťati na sociálnych sieťach ako aj rôzne obrazovo-zvukové záznamy, ktoré obsahujú citlivé informácie o živote dieťaťa a o prebiehajúcom konaní na súde. Zákonný zástupca dieťaťa nás upozornil, že dieťa sa v dôsledku zverejnenia týchto informácií stáva terčom posmechu v škole, čo ho výrazne traumatizuje. Napriek tomu, že dieťa požiadalo rodiča, ktorý porušuje jeho právo na súkromie, aby od takéhoto konania upustil, rodič na výzvu dieťaťa nereagoval a naďalej zverejňoval citlivé informácie.

Komisárka sa obrátila na príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí so žiadosťou o poskytnutie spisovej dokumentácie k predmetnému prípadu. Po preštudovaní spisovej dokumentácie sa komisárka obrátila na orgán sociálnoprávnej ochrany detí **s odporúčaním, aby podal súdu návrh na vydanie neodkladného opatrenia za účelom zabezpečenia ochrany práva na súkromie dieťaťa.** Obsahom návrhu mal byť **zákaz zverejňovania obrazovo-zvukových záznamov a iných informácií na sociálnych sieťach a v masmédiách.**

Príslušný súd na návrh orgánu sociálnoprávnej ochrany detí vydal neodkladné opatrenie o zákaze zverejňovania písomností, komentárov, podobizní, obrazových snímok, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov týkajúcich sa dieťaťa na sociálnych sieťach a v masmédiách v súvislosti s prebiehajúcim konaním.

Právna úprava

Čl. 16 ods. 1 Dohovoru

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.

Čl. 16 Dohovoru

Garantuje právo dieťaťa na ochranu jeho súkromia počas všetkých štádií konania. Má zabezpečiť nežiadúcej publicite a zverejňovaniu informácií, ktoré by v budúcnosti mohli mať negatívny vplyv na život maloletého dieťaťa.

Čl. 16 ods. 1 Ústavy

Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanoveným zákonom.

Právo na ochranu súkromia je základné osobnostné právo, pretože zásahy do práva na prejavy osobnej slobody sa bezprostredne dotýkajú intímnej osobnostnej sféry fyzickej osoby. Ochrana súkromia zahŕňa ochranu celej intímnej sféry človeka.

Záver

- Kroky vykonané komisárkou dosiahli želaný výsledok.
- Vhodnou intervenciou v rámci prebiehajúceho konania bolo uloženie výchovného opatrenia rodičom, za účelom zlepšenia ich komunikácie a zmiernenia konfliktného stavu medzi nimi, aby sa dieťa nestávalo nástrojom ich súboja.

Podnet 4

Nerešpektovanie vôle dieťaťa v konaní o úprave rodičovských práv a povinností

Na komisárku sa obrátili postupne otec dvoch detí a následne aj ich matka.

Po oboznámení sa s prijatými podnetmi komisárka zistila, že súrodenci žili pôvodne spolu so svojimi rodičmi v členskom štáte Európskej únie, v tesnej blízkosti hraníc so Slovenskou republikou. **Po rozvoze rodičov boli deti súdom zverené do osobnej starostlivosti matky, ktorá žije v susednom štáte.** Jeden z rodičov je Slovák žijúci na Slovensku a obaja súrodenci plynulo hovoria po slovensky. Viac mimoškolských aktivít a krúžkov však deti absolvovali na Slovensku, majú tu okruh svojich kamarátov a širšiu rodinu otca detí. Deti zostali na Slovensku u otca, ktorý má záujem sa o deti trvalo osobne starať. Zohľadňujúc požiadavku detí, ktoré chceli jednoznačne vyjadriť svoj názor k situácii, ktorá sa ich osobne dotýka a s prihliadnutím na vek a vyspelosť oboch detí (13 rokov a 10 rokov), vykonala komisárka rozhovor priamo so súrodencami. Ako vyplynulo aj z rozhovoru s oboma deťmi, **osobnú starostlivosť dlhodobo vykonával len otec, súrodencom takýto stav vyhovuje, lebo podľa ich vyjadrenia matka sa venuje svojim záujmom a s nimi si nerozumie.** Avšak s matkou deti pravidelne komunikujú, môže ich navštevovať a chodiť s nimi na všetky aktivity, čo však robí veľmi málo. Deti si želajú žiť na Slovensku. O úmysle detí trvalo sa presťahovať na Slovensko matka detí bola dopredu informovaná tak zo strany otca detí, ako aj od súrodencov samotných. Deti sa na presťahovanie tešili, o čom matku pravidelne informovali. I napriek tejto faktickej situácii podala matka detí návrh na návrat detí, ktoré boli neoprávnene premiestnené na Slovensko a žiadala o návrat detí do štátu ich obvyklého pobytu v zmysle právnych aktov Európskej únie.

Po oboznámení sa so skutkovou podstatou prípadu, komisárka ďalej zistila, že prípad riešilo aj Centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu. komisárka následne požiadala Centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu a príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany, a to o zaslanie dokumentácie, o prešetrenie pomerov v domácnosti detí a o zaslanie správy z prešetrovania rodinných pomerov.

Obaja súrodenci sa už počas rozhovoru s komisárkou jednoznačne vyjadrili, že sa nikdy nevrátia k matke do cudziny. Vyhlásili, že „oni sú Slováci a nikto im nemôže zakázať bývať na

Slovensku. Ak by niekto tak rozhodol, tak radšej spáchajú samovraždu.“ Takéto vyhlásenia prezentovali súrodenci aj pred príslušným orgánom sociálnoprávnej ochrany. So zreteľom na ich vek a rozumovú vyspelosť, ako aj z dôvodu existencie vážneho nebezpečenstva, že by návrat vystavil deti fyzickej alebo duševnej ujme, alebo ich inak priviedol do neznesiteľnej situácie, kolízny opatrovník detí, ako **aj zástupca úradu navrhl, aby súd, so zohľadnením všetkých skutočností, nenariadil návrat detí.**

Príslušný slovenský súd návrat oboch súrodencov nariadil. Po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia matka spolu so skupinou mužov chcela násilím zobrat' jedno z detí zo školského dvora. Dieťa sa veľmi bránilo a krikom privolalo žiakov a učiteľov školy, ktorí túto násilnú akciu prekazili. Dieťa bolo v dôsledku necitlivého zásahu matky traumatizované a následne hospitalizované. Na základe návrhu bol **odložený výkon rozhodnutia o návrate detí do cudziny. Oba súrodenci sú naďalej v odbornej lekárskej starostlivosti.**

Komisárka po celý čas sledovala najlepší záujem detí a pred príslušným súdom poverený zamestnanec úradu sa vyjadril, že názor detí má byť rešpektovaný v súlade s najlepším záujmom dieťaťa.

Právna úprava

Čl. 3 ods. 1 až 3 Dohovoru

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štát sa zaväzuje zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berie ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Čl. 9 ods. 1 a 3 Dohovoru

Štát zabezpečí, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa. V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská. Štát uznáva právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Čl. 10 ods. 2 Dohovoru

Dieťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch, má, až na výnimočné okolnosti právo udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi. Za tým účelom a v súlade so svojím záväzkom podľa čl. 9 ods. 2 štát uznáva právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny. Právo opustiť ktorúkoľvek krajinu podlieha iba takým obmedzeniam, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na ochranu národnej bezpečnosti, verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky alebo práv a slobôd iných a ktoré sú v súlade s ostatnými právami uznanými v tomto Dohovore.

Čl. 11 ods. 1 Dohovoru

Štát, robí opatrenia na potieranie nezákonného premiestňovania detí do zahraničia a ich nenavracania späť.

Čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru

Štát zabezpečuje dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Čl. 18 ods. 1 a 2 Dohovoru

Štát vynaloží všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

Čl. 35 Dohovoru

Štát prijíma všetky nevyhnutné vnútroštátne, dvojstranné a mnohostranné opatrenia na zabránenie únosu detí, predávaniu detí a obchodovaniu s nimi za akýmkoľvek účelom a v akejkoľvek podobe.

Čl. 13 písm. b) Haagskeho dohovoru¹⁸⁾

Justičný alebo správny orgán dožiadaného štátu nemusí nariadiť návrat dieťaťa, ak osoba, ktorá nesúhlasí s jeho vrátením, preukáže, že **existuje vážne nebezpečenstvo, že návrat by dieťa vystavil fyzickej alebo duševnej ujme alebo ho inak priviedol do nezniesiteľnej situácie.** V zmysle tohto ustanovenia ďalej môže justičný orgán odmietnuť nariadiť návrat dieťaťa aj vtedy, ak zistí, že dieťa nesúhlasí s návratom, a ak dosiahlo vek a stupeň vyspelosti, v ktorom je vhodné zohľadniť jeho názory.

Čl. 11 ods. 2 Nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000

Pri uplatňovaní článkov 12 a 13 Haagskeho dohovoru sa musí zabezpečiť, **aby sa dieťaťu dala možnosť vyjadriť sa v konaní, ak sa to s ohľadom na jeho vek alebo stupeň vyspelosti nejaví nevhodné.**

Čl. 5 Zákona o rodine

Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä úroveň starostlivosti o dieťa, bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa, okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa, ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou, podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa, názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny, podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami, využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.

§ 28 ods. 2 Zákona o rodine

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 43 ods. 1 Zákona o rodine Maloleté dieťa má právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. V konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa, má maloleté dieťa právo byť vypočuté. Názoru maloletého dieťaťa musí byť venovaná náležitá pozornosť zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti.

§ 1 ods. 1a § 11 ods. 3 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí

Ak orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri vykonávaní opatrení podľa tohto zákona zistí, že dieťa, rodič alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, potrebujú pomoc z dôvodu, že nie sú schopní riešiť problémy v rodine, konflikty v rodine, prispôbiť sa novej situácii v rodine, alebo ak ide o rodinu so špecifickým problémom a nemožno vykonať iné opatrenia podľa tohto zákona, navrhne ako súčasť vykonávaných opatrení vykonanie alebo zabezpečenie vykonania najmä mediácie ako odbornej metódy na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine, odborných metód na prispôbenie sa novej situácii v prirodzenom alebo náhradnom rodinnom prostredí, úpravu rodinných a sociálnych pomerov dieťaťa, podporu riešenia výchovných problémov, sociálnych problémov a iných problémov v rodine a v medziľudských vzťahoch, podporu obnovy alebo rozvoja rodičovských zručností, zhodnotenie situácie dieťaťa a rodiny, posúdenie možností rodičov, ďalších príbuzných a iných blízkych osôb dieťaťa riešiť situáciu dieťaťa a rodiny na účely určenia miery ohrozenia dieťaťa, poradensko-psychologickej pomoci rodinám so špecifickým problémom a pri krízových situáciách.

18) Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí z 25.10.1980 (ďalej len „Haagsky dohovor“).

§ 21 ods. 1 a ods. 2 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí

Ak sa zisťuje názor dieťaťa podľa § 38 Civilného mimosporového poriadku, musí orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytnúť dieťaťu potrebnú pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec, a to v prostredí vhodnom alebo utvorenom na tento účel. Dieťa nemusí právo na vyjadrenie názoru využiť. Na zisťovanie názoru dieťaťa podľa Civilného mimosporového poriadku nie je potrebný súhlas rodiča alebo inej osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, a názor možno zisťovať aj bez prítomnosti týchto osôb. O tom, že sa bude zisťovať názor dieťaťa, musí byť rodič alebo iná osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, informovaný.

Čl. 4 Civilného mimosporového poriadku

Súd aplikuje a interpretuje právo rovnako vo vzťahu ku všetkým účastníkom konania. Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, koná súd v jeho najlepšom záujme a ak je to vhodné, informuje dieťa o všetkých podstatných otázkach týkajúcich sa priebehu konania a veci samej.

§ 123 Civilného mimosporového poriadku

V konaní o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní podľa osobitného predpisu alebo medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, súd rozhoduje, či premiestnenie alebo zadržanie maloletého bolo neoprávnené a či je daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu maloletého.

§ 38 ods. 1 a ods. 2 Civilného mimosporového poriadku

Ak je účastníkom maloletý, ktorý je schopný vyjadriť samostatne svoj názor, súd na jeho názor prihliadne. Názor maloletého zisťuje súd spôsobom zodpovedajúcim jeho veku a vyspelosti. Podľa povahy veci zisťuje súd názor maloletého bez prítomnosti iných osôb.

Závery a návrhy prostriedkov nápravy

- **Komisárka zastáva názor, že danom prípade neboli dostatočne zohľadnené práva dieťaťa vyplývajúce z citovaných právnych noriem.**
- **Komisárka poukazuje na potrebu rešpektovať vôľu dieťaťa v každom konaní, ktoré sa ho týka.** Opomínala sa nielen autentická vôľa detí, ktoré vzhľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť vedia prejavovať svoj názor na prerokovávanú vec, ale tiež sa nerešpektovali závery súdnoznaleckého dokazovania.
- **Právo dieťaťa byť vypočuté v akomkoľvek súdnom, alebo správnom konaní má byť zabezpečené spôsobom a v prostredí, ktoré by malo byť podnecujúce a nápomocné k tomu, aby dieťa vyjadrilo svoju skutočnú vôľu.**
- **Je nevyhnutné, aby boli súdy a aj orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately prispôsobené potrebám dieťaťa.**

Komisárka prípad aj naďalej monitoruje.

Podnet 5

Zabezpečenie práva dieťaťa na rešpektovanie jeho vôle

V tejto veci sa na komisárku obrátili s podnetmi matka dieťaťa a následne aj jeho otec.

Dieťa bolo zverené po rozvode manželstva do striedavej osobnej starostlivosti oboch rodičov. Po rozvode sa matka dieťaťa opäť vydala a porodila ďalšie dieťa. Čas strávený u matky nieslo staršie dieťa veľmi ťažko, pretože, ako sa ukázalo aj počas rozhovoru s komisárkou, po narodení súrodenca sa dieťa cítilo byť ostrčené. Pociťovalo ako frustrujúce neustále príkazy a pokyny zo strany matky a otčima. Situácia sa vyhrotila, keď matka dieťa fyzicky potrestala za nesplnenie príkazu. Počas pobytu u svojho otca dieťa vyhlásilo, že sa k matke a otčimovi do domácnosti už nevráti. Otec chcel situáciu najskôr riešiť zmierlivou cestou priamo s matkou

dieťaťa, následne aj prostredníctvom orgánu sociálnoprávnej ochrany, ako aj prostredníctvom mediátora. Všetky pokusy o zmierne riešenie boli neúspešné, navyiac sa matka dieťaťa dožadovala svojho práva na striedavú osobnú starostlivosť aj podávaním trestných oznámení na otca dieťaťa za marenie výkonu úradného rozhodnutia. Dieťa sa cítilo stále viac frustrované, matka podávala návrhy na vydanie neodkladných opatrení o zverení dieťaťa do jej výlučnej osobnej starostlivosti, návrhy na rôzne výchovné opatrenia. Neustále žiadala o súdnoznalecké dokazovania o psychickom stave dieťaťa. Dieťa počas rozhovoru s komisárkou trvalo na tom, že chce zostať u svojho otca a s matkou sa chce len stretávať. Matka tento návrh zásadne odmietla.

Neustály psychický tlak vyvíjaný na dieťa spôsobil u dieťaťa výrazné psychosomatické problémy. V súdnom konaní o zákaze styku matky s dieťaťom na základe záverov súdnoznaleckého dokazovania **navrhla komisárka dočasne obmedziť styk dieťaťa s matkou, a to do času, kým sa psychický stav dieťaťa nestabilizuje.** Komisárka zásadne neodporúčala násilné vynucovanie kontaktov dieťaťa s matkou a jej rodinou. Medzičasom bolo dieťa viackrát hospitalizované, doteraz je pod odborným dohľadom psychológa. Komisárka po celý čas sledovala najlepší záujem dieťaťa a dlhodobo konzistentne pred príslušným súdom zastávala názor, že je potrebné rešpektovať názory dieťaťa, nakoľko ich nerešpektovanie súdom a kolíznym opatrovníkom ešte viac prispieva k vyhroteniu vzťahu dieťaťa k matke.

Súd vyhovel odporúčaniu komisárky a vydal dočasný zákaz styku matky s dieťaťom. Rozhodnutie prvoinštančného súdu nie je právoplatné, matka sa voči dočasnému zákazu styku odvolala. **Na súdoch sú ešte ďalšie návrhy, podané zo strany oboch rodičov.**

Právna úprava

Čl. 3 ods. 1 až 3 Dohovoru

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štát sa zaväzuje zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Čl. 9 ods. 1 a 3 Dohovoru

Štát zabezpečí, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa. V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská. Štát uznáva právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru

Štát zabezpečuje dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Čl. 16 ods. 1 a 2 Dohovoru

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.

Čl. 18 ods. 1 a 2 Dohovoru

Štát vynaloží všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytuje štát rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úloh výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

Čl. 5 Zákona o rodine

Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä úroveň starostlivosti o dieťa, bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa, okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa, ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou, podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa, názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny, podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami, využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.

§ 28 ods. 2 Zákona o rodine

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 43 ods. 1 Zákona o rodine

Maloleté dieťa má právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. V konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa, má maloleté dieťa právo byť vypočuté. Názoru maloletého dieťaťa musí byť venovaná náležitá pozornosť zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti.

§ 1 ods. 1 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí

Upravuje sociálnoprávnú ochranu detí a sociálnu kuratelú na zabezpečenie predchádzania vzniku krízových situácií v rodine, ochrany práv a právom chránených záujmov detí, predchádzania prehlbovaniu a opakovaniu porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb a na zamedzenie nárastu sociálno-patologických javov.

§ 11 ods. 3 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí

Ak orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri vykonávaní opatrení podľa tohto zákona zistí, že dieťa, rodič alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, potrebujú pomoc z dôvodu, že nie sú schopní riešiť problémy v rodine, konflikty v rodine, prispôbiť sa novej situácii v rodine, alebo ak ide o rodinu so špecifickým problémom a nemožno vykonať iné opatrenia podľa tohto zákona, navrhne ako súčasť vykonávaných opatrení vykonanie alebo zabezpečenie vykonania najmä mediácie ako odbornej metódy na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine, odborných metód na prispôbenie sa novej situácii v prirodzenom alebo náhradnom rodinnom prostredí, úpravu rodinných a sociálnych pomerov dieťaťa, podporu riešenia výchovných problémov, sociálnych problémov a iných problémov v rodine a v medziľudských vzťahoch, podporu obnovy alebo rozvoja rodičovských zručností, zhodnotenie situácie dieťaťa a rodiny, posúdenie možností rodičov, ďalších príbuzných a iných blízkych osôb dieťaťa riešiť situáciu dieťaťa a rodiny na účely určenia miery ohrozenia dieťaťa, poradensko-psychologickej pomoci rodinám so špecifickým problémom a pri krízových situáciách.

§ 21 ods. 1 a ods. 2 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí

Ak sa zisťuje názor dieťaťa podľa § 38 Civilného mimosporového poriadku, musí orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytnúť dieťaťu potrebnú pomoc na uľahčenie priebehu zisťovania jeho názoru na vec, a to v prostredí vhodnom alebo utvorenom na tento účel. Dieťa nemusí právo na vyjadrenie názoru využiť. Na zisťovanie názoru dieťaťa podľa Civilného mimosporového poriadku nie je potrebný súhlas rodiča alebo inej osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, a názor možno zisťovať aj bez prítomnosti týchto osôb. O tom, že sa bude zisťovať názor dieťaťa, musí byť rodič alebo iná osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, informovaný.

Čl. 4 Civilného mimosporového poriadku

Súd aplikuje a interpretuje právo rovnako vo vzťahu ku všetkým účastníkom konania. Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, koná súd v jeho najlepšom záujme a ak je to vhodné, informuje dieťa o všetkých podstatných otázkach týkajúcich sa priebehu konania a veci samej.

§ 123 Civilného mimosporového poriadku

V konaní o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní podľa osobitného predpisu alebo medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, súd rozhoduje, či premiestnenie alebo zadržanie maloletého bolo neoprávnené a či je daný niektorý z dôvodov na nenariadenie návratu maloletého.

§ 38 ods. 1 a ods. 2 Civilného mimosporového poriadku

Ak je účastníkom maloletý, ktorý je schopný vyjadriť samostatne svoj názor, súd na jeho názor prihliadne. Názor maloletého zisťuje súd spôsobom zodpovedajúcim jeho veku a vyspelosti. Podľa povahy veci zisťuje súd názor maloletého bez prítomnosti iných osôb.

Záver a návrh prostriedkov nápravy

- **Komisárka poukazuje na potrebu rešpektovať vôľu dieťaťa v každom konaní, ktoré sa ho týka.**
- **Dôležitým prvkom stability a hospodárnosti v konaní je aj rešpektovanie záverov súdnoznaleckého dokazovania, ktoré nariadil súd.**
- **Všetky súdne a správne rozhodnutia týkajúce sa dieťaťa majú byť vydávané s tým, že najlepší záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní v danej veci.¹⁹⁾**

Iniciatíva komisárky 1

Nerešpektovanie práva dieťaťa na súkromie

V marci 2018 sa komisárka začala zaoberať medializovanou správou o výkone domovej prehliadky, ktorá bola realizovaná v rodinnom dome v Meste za prítomnosti detí, ktoré boli touto „akciou“ protiteroristickej jednotky Národnej kriminálnej agentúry (ďalej len „NAKA“) psychicky traumatizované. Zásah sa vykonával v skorých ranných hodinách neberúc do úvahy skutočnosť, že školopovinné deti budú v tomto čase iste doma a stanú sa tým svedkami tohto zásahu.

Právna úprava

Čl. 1. 16 ods. 1 Dohovoru

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.

Článok 3 ods. 1 Dohovoru

Garantuje dieťaťu právo na posúdenie a rešpektovanie jeho najlepších záujmov pri akýchkoľvek postupoch, opatreniach, rozhodnutiach, uplatňovaných vo všetkých legislatívnych, administratívnych, súdnych konaniach a rozhodnutiach, ako aj vo všetkých politikách, vnútroštátnych právnych predpisoch, programoch, projektoch, relevantných pre deti a s dopadom na deti. Toto právo sa vzťahuje na jednotlivé deti, skupinu detí alebo deti všeobecne a vyjadruje jednu zo základných hodnôt, na ktorých je Dohovor o právach dieťaťa budovaný.

Okrem práva dieťaťa sú v tomto článku obsiahnuté tiež povinnosti verejných, súdnych, zákonodarných orgánov alebo súkromných subjektov zabezpečiť, aby sa pri všetkých aktivitách týkajúcich sa detí v prvom rade prihliadlo na najlepší záujem dieťaťa. V zmysle Dohovoru je povinnosťou štátu rešpektovať a vykonávať právo dieťaťa na posúdenie a prioritné uplatňovanie jeho najlepšieho záujmu. Štát je povinný prijať všetky potrebné ciele a konkrétne opatrenia pre úplné vykonávanie tohto práva.

19) Výraz „prvoradé hľadisko“ znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa nesmie posudzovať na rovnakej úrovni s inými hľadáiskami. Opodstatnenosť tejto silnej pozície je daná špecifickou situáciou, v ktorej sa dieťa nachádza alebo ktorá sa ho primárne týka.

Čl. 16 ods. 1 Ústavy

Nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanoveným zákonom. Právo na ochranu súkromia je základné osobnostné právo, pretože zásahy do práva na prejavy osobnej slobody sa bezprostredne dotýkajú intímnej osobnostnej sféry fyzickej osoby. Ochrana súkromia zahŕňa ochranu celej intímnej sféry človeka.

Vychádzajúc z právnej úpravy ochrany práva na súkromie a po oboznámení so skutkovým stavom veci **sa komisárka obrátila listom na riaditeľa NAKA a zároveň podala podnet na generálnu prokuratúru o prešetrenie adekvátnosti výkonu domovej prehliadky** s poukazom na čl. 16 ods. 1 Dohovoru podľa ktorého žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť a na článok 8 Dohovoru v zmysle ktorého Slovenská republika sa zaviazala rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie vlastnej identity vrátane štátneho občianstva, príslušnosti, mena a rodinných zväzkov, ako sú uznané právom a nepripustiť nezákonné zásahy.

Podľa názoru komisárky **realizácia zásahu** príslušníkov NAKA, ktorá bola uskutočnená za prítomnosti detí, ktoré sa tak stali svedkami traumatizujúceho zásahu proti ich rodičom, **nebola vykonaná v súlade s Dohovorom.**

Zároveň **medializácia celého zásahu** (zverejnené fotografie detí) **identifikovala nielen bydlisko detí, ale i samotné deti**, čo je **hrubým porušením práva detí na ochranu osobnosti**. V dôsledku uvedených udalostí sa deti do dnešného dňa z celej situácie psychicky a duševne nevyrovnali.

Príslušníci NAKA počas výkonu domovej prehliadky nezabezpečili deťom ani len minimálnu ochranu a starostlivosť, ktorá je nevyhnutná pre ich blaho.

Komisárka v liste riaditeľovi NAKA upozornila na necitlivý spôsob vedenia zásahu, ktorý mal za následok traumy detí a pripomenula mu povinnosť štátneho orgánu formulovaného v čl. 3 Dohovoru, ktorý jednoznačne ustanovuje povinnosť rešpektovať najlepšie záujmy dieťaťa pri všetkých akciách, týkajúcich sa detí, podniknutých verejnými alebo súkromnými orgánmi alebo zákonodarnými zbormi.

Konštatovanie riaditeľa NAKA v odpovedi na list komisárke že „...*národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru nie je štátnym orgánom, ktorý by bol určený na zabezpečenie, aby v liste označená povinnosť štátu prijať všetky potrebné ciele a konkrétne opatrenia pre úplné vykonávanie práva dieťaťa na posúdenie a prioritné uplatňovanie jeho najlepšieho záujmu...*“ **nemôže byť pre komisárku dostatočnou odpoveďou a ani ospravedlnením.**

Pokiaľ ide o podnet **na generálnu prokuratúru**, ku dňu predloženia tejto správy komisárka **odpoveď nedostala.**

Na problém medializácie detí a mladistvých, ich každodenného života, ktorý spôsobuje negatívny dopad na ich zdravý fyzický, ako aj duševný vývoj poukázala komisárka ešte v roku 2017, kedy **listom kontaktovala vtedajšieho ministra kultúry, aby realizoval kroky smerujúce k úprave zákona č. 167/2008 Z. z. o periodickej tlači a agentúrnom spravodajstve** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „tlačový zákon“) v súlade s Dohovorom. **Navrhovala, aby nosné zmeny úpravy** mali predovšetkým

vychádzať z čl. 16 bodu 1 Dohovoru, podľa ktorého **žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť** a bodu 2, podľa ktorého má dieťa nárok na právnu ochranu proti takýmto zásahom alebo útokom.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“) odpovedalo, že v najbližšej dobe **neplánuje novelu tlačového zákona, ktorou by preberalo ustanovenia Dohovoru**. Zároveň však komisárku ubezpečilo, že na ochranu detí sa bude klásť osobitný dôraz pri pripravovanej rekodifikácii právnej úpravy audiovizuálnych mediálnych služieb v súvislosti s revíziou smernice Európskeho parlamentu a rady 2010/13/EÚ z 10. marca 2010 o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb.

Záver a návrh prostriedkov nápravy

- **Novelizovať tlačový zákon s cieľom zabrániť, aby žiadne dieťa nesmelo byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.**
- **Novelizovať príslušné všeobecne záväzné predpisy upravujúce výkon domovej prehliadky a iné zásahy NAKA, s cieľom zabrániť, aby žiadne dieťa nesmelo byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie, ak nejde o zásah spojený s podozrením z trestnej činnosti samotného dieťaťa.**

6. Právo dieťaťa na dôstojnú životnú úroveň

Podnet 1

Zabezpečenie práva detí na dôstojnú životnú úroveň

Ide o súrodencov z Obce vo veku 17 a 13 rokov. Mladšie dieťa sa obrátilo na komisárku s prosbou o pomoc. Deti boli **rozhodnutím súdu boli zverené do náhradnej rodinnej starostlivosti starej matke**, ktorá je analfabetskou. Komunikuje len v maďarskom jazyku. Ich bytové podmienky sú nevhodné na plnohodnotný život dospelujúcej osoby. V uvedenej veci komisárka navrhla už v roku 2017 pripraviť deti na presun na školský internát.

So zreteľom na zdravotný stav dievčat **komisárka požiadala obec o riešenie prístupu rodiny k pitnej vode, hygienickým zariadeniam a navrhla zriadenie komunitného centra v obci na podporu a pomoc pre deti.**

V uvedenej veci sa komisárka písomne **obrátila na ministerstvo vnútra, obecný úrad a navštevované školy**. Riešenie sa nepohlo ďalej, údajne preto, lebo deti odmietajú ísť na internát. Na otázku komisárky, ako ich kompetentné inštitúcie pripravovali na prechod na toto ubytovacie zariadenie, odpoveď znela, že to deťom iba navrhli. Preto komisárka **opäť požiadala o riešenie uvedeného problému a podporu pre deti. Oslovila obec**, ktorej dala do pozornosti možnosť pre starú mamu obrátiť sa na ministerstvo sociálnych vecí s požiadavkou o humanitárnu pomoc

(pomoc s vypísaním žiadosti, vzhľadom na vzdelanostnú úroveň starej mamy), oslovila **školu**, ktorá má možnosti vytvoriť podmienky na ubytovanie obidvoch detí a kontaktovala opätovne príslušný **úrad sociálnych vecí**. Požiadala o odbornú terapiu pre deti s cieľom zbaviť sa strachu, na základe konkrétnych nastavení odborníkmi z oblasti pedopsychiatrie, prípadne, psychológie. Deti nechcú ísť od starej mamy preč (už boli dočasne umiestnené v detskom domove, ale psychicky sa trápili). Otázka znie, prečo ich na prechod na internát nik nepripravoval? V dome chcela obec vykonať rekonštrukcie prostredníctvom projektu a pomoci od donorov, avšak vzhľadom na majetkové nevysporiadanie domu to možné nebolo. Čo je z pohľadu komisárky najdôležitejšie, je skutočnosť, že obe deti sú deťmi s ťažkým zdravotným postihnutím. Diagnóza je stanovená, ale s deťmi sa nepracuje natoľko aktívne, aby sa u nich podarilo docieľiť odbúranie „panického strachu“. Staršie dieťa opisovalo, aký strach prežíva napríklad v komunikácii s oznámením šikany v škole.

V spolupráci komisárky so školou, ktorú navštevuje jedno z detí, sa podarilo eliminovať šikanu zo strany spolužiaka dieťaťa.

Právna úprava

Z Čl. 23 ods. 1 a 24 ods. 1 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má žiť plnohodnotný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššej možnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení. Musia sa usilovať, aby žiadne dieťa nebolo zbavené svojho práva na prístup k takýmto zdravotníckym službám.

Čl. 27 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na životnú úroveň potrebnú pre jeho telesný, duševný, mravný a sociálny rozvoj.

Rodičia alebo iné osoby, ktoré sa o dieťa starajú, majú prvoradú zodpovednosť za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre jeho rozvoj.

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, v súvislosti s podmienkami daného štátu a v rámci svojich možností musia prijať potrebné opatrenia za účelom poskytnutia pomoci rodičom a iným osobám, ktoré sa starajú o dieťa, pre vykonávanie tohto práva a v prípade potreby musia poskytovať materiálnu pomoc a podporovať programy, predovšetkým v súvislosti so zabezpečením potravín, oblečenia a bývania.

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia prijať všetky nevyhnutné opatrenia pre udržanie starostlivosti o dieťa zo strany rodičov alebo iných osôb, ktoré zaň nesú finančnú zodpovednosť, či už na území signatárskeho štátu alebo v zahraničí. Predovšetkým v prípadoch, keď osoby, ktoré nesú za dieťa finančnú zodpovednosť, žijú v inom štáte než dieťa, majú signatárske štáty sprístupniť medzinárodné dohody alebo uzatváranie takýchto dohôd a tiež musia prijímať iné vhodné opatrenia.

Z Čl. 19 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia prijať všetky potrebné zákonodarné, administratívne, sociálne a výchovné opatrenia pre ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, zanedbávaním alebo nedbalým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním, vrátane sexuálneho zneužívania počas obdobia, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb.

Takéto ochranné opatrenia musia, v prípade nutnosti zahŕňať účinné postupy pre vytváranie sociálnych programov poskytujúcich potrebnú podporu dieťaťa a tým, ktorí sa o dieťa starajú. Týka sa to aj iných foriem prevencie a zisťovania, oznamovania, upozorňovania, vyšetrovania, liečenia a následných opatrení, vzťahujúcich sa na prípady zlého zaobchádzania s deťmi tak, ako je uvedené vyššie, a tiež, v prípade nutnosti, uplatnenie súdnych prostriedkov.

Návrh prostriedkov nápravy

- **Komisárka požiadala príslušný úrad sociálnych vecí o prípravu detí na možný prechod na školský internát a poskytnutie odbornej psychoterapeutickej pomoci staršiemu dieťaťu pri v záujem eliminácie dopadov ochorenia dieťaťa na bežný život.**

Prípad komisárka aj naďalej monitoruje a s cieľom pomoci a podpory pre deti tak, aby pre ich sociálny a zdravotný status nedochádzalo k viacerým porušeniam práv dieťaťa.

7. Posudzovanie podnetu vo veci dodržiavania rozhodnutia súdu a práva dieťaťa

Podnet 1

Zabezpečenie práva dieťaťa na vzdelávanie v súvislosti so zabezpečením výkonu rozhodnutia súdu

Na komisárku sa obrátila matka dieťaťa s požiadavkou **o pomoc pri umiestnení dieťaťa do reedukačného zariadenia**. Dieťaťu bolo uznesením súdu **nariadené výchovné opatrenie v liečebno-výchovnom sanatóriu v Meste** na dobu 6 mesiacov. Príslušný úrad sociálnych vecí súdu oznámil, že **nariadené výchovné opatrenie sa nerealizuje z dôvodu kapacitného naplnenia zariadenia**.

Komisárka požiadala ministerstvo sociálnych vecí o vysvetlenie, prečo nebolo zrealizované uznesenie súdu vo veci výchovného opatrenia dieťaťa. Dieťa v uvedenom čase nenavštevovalo žiadne špeciálne výchovné zariadenie určené pre deti s poruchami správania, tak ako to v uzneseniach nariadil súd. V konečnom dôsledku to znamená, že dieťa vyše mesiaca a pol nenavštevovalo ani žiadnu základnú školu, pretože sa predpokladalo, že bude navštevovať tú školu, ktorá je pri špeciálnom výchovnom zariadení, ako súčasť naplňania výchovného opatrenia nariadeného súdom. Tento moment jednoznačne poukazuje na porušovanie práv dieťaťa.

Súkromné liečebno-výchovné sanatórium, do ktorého nariadil súd umiestniť dieťa, sa vyjadrilo, že dieťa nemôže zariadenie prijať z kapacitných dôvodov (naplnený stav). Sanatórium hľadalo možnosti, ako riešiť situáciu, komunikovalo s príslušným úradom sociálnych vecí a s ústredím sociálnych vecí; odpoveďou bolo, že dieťa nemožno prijať nad stav zazmluvnených miest a v prípade nových informácií budú sanatórium kontaktovať.

Komisárka komunikovala aj s úradom sociálnych vecí mimo miestnej príslušnosti, kde dostala informáciu, že výber konkrétneho zariadenia na umiestnenie dieťaťa vykonal súd. Z uvedeného dôvodu orgán sociálnoprávnej ochrany detí nekontaktoval konkrétne zariadenie so zisťovaním voľných miest a neinformoval zariadenie o tom, že by malo k nim nastúpiť dieťa na naplňanie uznesenia súdu.

Na základe toho, že uznesenie súdu sa nerealizovalo, súd v novom konaní dňa 04. 10. 2018 nariadil neodkladné opatrenie a odovzdanie dieťaťa do starostlivosti iného súkromného liečebno-výchovného sanatória v inom Menšom meste, na čas do rozhodnutia súdu o zmene výchovného opatrenia.

Dňa 11. 10. 2018 sa na komisárku obrátila matka dieťaťa s požiadavkou o posúdenie stavu veci. Dvakrát po sebe nedošlo k naplneniu uznesenia súdu. **Školopovinné dieťa v dôsledku toho bolo pol roka doma, nikomu nechýbalo v škole ani v špeciálnom výchovnom zariadení.** Otázkou zo strany matky smerom ku komisárke je, či nedochádza k porušovaniu práv dieťaťa v spojitosti s poskytnutím špeciálnej podpory dieťaťu vzhľadom na jeho stav.

Záver a návrhy prostriedkov nápravy

- **Komisárka požiadala ministerstvo sociálnych vecí o nevyhnutnosť spresnenia úpravy procesu pri umiestňovaní detí do špeciálnych výchovných zariadení, určených na napĺňanie uznesenia súdu o neodkladnom prípadne výchovnom opatrení.**
- **Komisárka vyjadrila názor, že súdy potrebujú mať k dispozícii on-line informáciu o naplnení kapacity konkrétnych zariadení, aby nedochádzalo k takým situáciám, ako v tomto podnete.**
- **To isté platí aj o špeciálnych výchovných zariadeniach, ktoré potrebujú mať informáciu o zámere napĺňania neodkladného alebo výchovného opatrenia súdu pre konkrétne dieťa.**

Ministerstvo sociálnych vecí v odpovedi uviedlo, že v ostatnom čase je nedostatok miest v špeciálnych výchovných zariadeniach, ktoré sú v gescii ministerstva školstva. Preto sa pri vzniknutom probléme obracia na dotknuté okresné úrady s požiadavkou na riešenie vzniknutého stavu.

Komisárka bude aj naďalej venovať tejto problematike pozornosť.

Podnet 2

Povinnosť prihliadať na najlepší záujem dieťaťa

Na úrad sa dostavilo dieťa narodené na území Slovenska žijúce s otcom v štáte Európskej únie v susedstve Slovenska, ktoré sa počas pobytu na letných prázdninách u matky sa vyjadrilo, že sa nechce vrátiť k otcovi. Dieťa ostalo na Slovensku, a to napriek rozhodnutiu súdu, ktorý uložil matke po letných prázdninách riadne odovzdať dieťa otcovi.

Komisárka vyhovelá prosbe dieťaťa a **za účasti psychológa ho vypočula**. Z rozhovoru vyplynulo, že dieťa spontánne vyjadrilo prosbu ostať na Slovensku, pričom uviedlo, že ak sa bude musieť vrátiť k otcovi, bude riešiť situáciu samo po svojom, minimálne útekem, prípadne sebapoškodením až po suicidálne konanie. Vôľu ostať na Slovensku prejavilo aj v prítomnosti otca a privolaných príslušníkov policajného zboru.

Komisárka následne požiadala príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí o súčinnosť spočívajúcu v zaslaní dokumentácie, vykonania prešetrenia v domácnosti matky dieťaťa a v zaslaní správy z prešetrenia rodinných pomerov matky.

Otec dieťaťa upozornil, že dieťa sa má na základe rozhodnutia príslušného súdu vrátiť k otcovi, inak sa matka dieťaťa dopustí marenia výkonu súdneho rozhodnutia v zmysle § 348 Trestného zákona.

Z vypočutia dieťaťa vyplýva, že averzia voči otcovi je vyvolaná absenciou empatie zo strany otca voči dieťaťu. Celkovú situáciu zhoršilo to, že **otec si objednal neznáme osoby, ktoré**

dieťa surovo vytrhli, keď sa vracalo zo školy spolu so sestrou a ďalšou spolužiačkou domov a odviezli ho nedobrovoľne do miesta pobytu otca, čo vyvolalo u dieťaťa traumatický zážitok.

S cieľom hľadania spôsobu, ktorý pomôže dieťaťu, sa komisárka obrátila s prosbou o pomoc pri riešení situácie na detského ombudsmana štátu, v mieste obvyklého pobytu dieťaťa; ombudsman sa prípadu ujal. V súčasnosti prebieha vo veci v štáte miesta pobytu otca súdne konanie.

Právna úprava

Čl. 3 ods. 1 až 3 Dohovoru

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Čl. 5 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obyčajou, členov širšej rodiny alebo obce, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Čl. 8 ods. 1 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, vrátane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov v súlade so zákonom a s vylúčením nezákonných zásahov.

Čl. 9 ods. 1 a 3 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa. V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská. Štáty uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Čl. 10 ods. 2 Dohovoru

Dieťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch, má až na výnimočné okolnosti právo udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi. Za tým účelom a v súlade so svojim záväzkom podľa čl. 9 ods. 2 štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny. Právo opustiť ktorúkoľvek krajinu podlieha iba takým obmedzeniam, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na ochranu národnej bezpečnosti, verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky alebo práv a slobôd iných a ktoré sú v súlade s ostatnými právami uznanými v tomto Dohovore.

Čl. 11 ods. 1 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia opatrenia na potieranie nezákonného premiestňovania detí do zahraničia a ich nenavracania späť.

Čl. 12 ods. 1 a 2 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka, a to buď priamo,

alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Čl. 18 ods. 1 a 2 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty rodičom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

Čl. 35 Dohovoru

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, prijímajú všetky nevyhnutné vnútroštátne, dvojstranné a mnohostranné opatrenia na zabránenie únosu detí, predávaniu detí a obchodovaniu s nimi za akýkoľvek účelom a v akejkoľvek podobe.

§ 28 ods. 2, § 35 a § 36 ods. 1 Zákona o rodine

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa. Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vysťahovaní maloletého dieťaťa do cudziny, o štátnom občianstve maloletého dieťaťa, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd. Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

Trestný zákon

§ 34 ods. 1 Zákona o rodine

Marenie výkonu úradného rozhodnutia sa dopustí ten, kto mári alebo podstatne sťažuje výkon rozhodnutia súdu alebo iného orgánu verejnej moci tým, že sa dopustí závažného alebo opakovaného konania vydané na základe rozhodnutia súdu v civilnom procese.

Záver

- **Komisárka využila všetky prostriedky, najmä písomnými vyjadreniami do súdneho konania, pričom presadzovala najlepší záujem dieťaťa.**
- **Formou spolupráce s príslušným orgánmi a organizáciami aj v spolupráci s detským ombudsmanom cudzieho štátu, prispela komisárka k zabráneniu ohrozenia na zdraví alebo živote dieťaťa.**
- **Detský ombudsman cudzieho štátu komisárku informoval, že boli vykonané všetky kroky vyplývajúce z jeho zákonných pôsobností a že oslovil všetky kompetentné organizácie, aby vyhodnotili situáciu, v ktorej sa dieťa nachádza a by vykonali potrebné úkony v najlepší záujme dieťaťa.**

Komisárka aj naďalej venuje prípadu pozornosť.

B. Posudzovanie dodržiavania práv dieťaťa prostredníctvom monitorovacej činnosti

1. Dodržiavanie práv detí v detských domovoch

Cieľ monitoringu

Hlavným cieľom monitoringu detských domovov je získať objektívne informácie o dodržiavaní práv detí a o životných podmienkach v detských domovoch. Na základe zistení komisárka vypracuje odporúčania, ktoré by mali viesť k zmene práce v detských domovoch v súlade s najlepším záujmom dieťaťa.

Zamestnanci úradu vykonali monitoring dodržiavania práv dieťaťa v **39 štátnych detských domovoch** v súlade so zoznamom akreditovaných subjektov vedených na ministerstve sociálnych vecí. Pri vykonávaní monitoringu postupovali na základe geografického rozloženia detských domovov. Monitorované boli detské domovy v Košickom, Prešovskom, Žilinskom, Trenčianskom a Banskobystrickom samosprávnom kraji.

Zostávajúce zariadenia, novovzniknuté Centrá pre deti a rodiny¹⁹⁾, budú systematicky monitorované v roku 2019.

Monitoring ochrany a dodržiavania práv detí je komplexný proces rozdelený na dve vzájomne prepojené časti. Zber informácií v prvej časti bol zabezpečený **dotazníkovou metódou a skupinovú diskusiou**. Použité dotazníky boli zamerané na subjektívne vnímanie práv detí v detských domovoch v súlade s Dohovorom. Skupinová diskusia s deťmi bola zameraná na získavanie informácií od detí a zdôraznenie významu pojmov „ľudské práva“ a „práva dieťaťa“. Druhá časť monitoringu je zameraná na **monitoring spisovej dokumentácie** detí v súlade so zákonom o sociálnoprávnej ochrane detí.

Rozdelenie opýtaných bolo vyvážené aj napriek miernej prevahe chlapcov (53%). Výrazná väčšina opýtaných sa hlásila k slovenskej národnosti (81%), k rómskej národnosti sa hlásilo 11% opýtaných a k maďarskej národnosti sa hlásili 2% opýtaných. Takáto štruktúra je pre využitie výsledkov veľmi prínosná.

Zistenia z monitoringu

Názory detí

Pozitívne môžeme vnímať, že len 9% detí necítilo podporu v aktivitách a činnostiach v súvislosti s článkom 3 Dohovoru, aktivitách a činnostiach, ktoré musia plne rešpektovať najlepšie záujmy dieťaťa. Dôležitým cieľom, v súlade s článkom 9 Dohovoru, je zabezpečiť **udržiavanie kontaktu s oboma rodičmi**, okrem nezlučiteľnosti s jeho záujmami, celkovo 74% detí je v kontakte s rodičmi.

Kľúčovou úlohou spoločnosti je zabezpečiť **ochranu detí pred všetkými formami zlého zaobchádzania** ako zo strany rodičov, tak zo strany iných osôb. Je preto alarmujúce, že **až 59% detí sa stretlo so zlým zaobchádzaním**. Konfrontácia so zlým zaobchádzaním doma predstavuje

19% a na ulici 25%; toto zistenie je dôležité pre vytváranie intervenčných nástrojov v teréne a zabezpečenie lepšej dostupnosti služieb aj v domácom prostredí. Až **27% detí sa stretlo so zlým zaobchádzaním v škole**, teda v prostredí, v ktorom by mali byť dostupné intervencie a služby predovšetkým preventívneho charakteru, teda také, ktoré neriešia následky zlého zaobchádzania, ale mu predovšetkým predchádzajú. Zistenie, že **až 21% detí sa stretlo so zlým zaobchádzaním priamo v detskom domove, je pre komisárku jedna z najzávažnejších informácií**. Ak sa dieťa so zlým zaobchádzaním stretlo, tak až 28% sa stretlo so zlým zaobchádzaním zo strany dospeléj osoby. Táto skutočnosť je z pohľadu ochrany práv dieťaťa alarmujúca. Ešte závažnejšie je zistenie, že **až 54% detí, ktoré sa stretli so zlým zaobchádzaním v detskom domove sa stretlo so zlým zaobchádzaním zo strany dospeléj osoby**. V takomto prípade ide teda o zlyhanie profesionála, ktorý musí byť pripravený adekvátne riešiť vzniknuté situácie a neprofesionálne zaobchádzanie je teda netolerovateľné.

V súlade s článkom 5 Dohovoru je dôležité, aby dieťa malo **pri sebe človeka, ktorému verí**; na základe zistení len 5% detí takúto osobu pri sebe nemá. Zaujímavejšie je, že 48% detí verí „vychovávateľom a pracovníkom detského domova“ a ostatní majú vzťah založený na dôvere so spolubývajúcimi, spolužiakmi, súrodencami, učiteľmi, a len malá skupina opýtaných nedôveruje nikomu. V súlade s článkom 12 Dohovoru je aj zistenie, že možnosť zveriť sa v prípade potreby dôveryhodnej osobe, má až 84% detí, teda má si ho kto vypočuť.

Pojem „ľudské práva“ pozná dominantná väčšina detí – až 75%, ale v detskom domove sa s ním zoznámilo len 33% detí a 37% sa s týmto pre dieťa dôležitým pojmom stretlo v škole. Celkovo 21% detí však konštatovalo, že sa o ľudských právach v detskom domove rozprávajú.

Dostupnosť informácií a literatúry je aj podľa čl.17 Dohovoru kľúčová pre plnohodnotný život dieťaťa, a preto je dôležitá informácia, že 28% detí konštatuje, že nemajú v detskom domove knižnicu a len 24% detí bolo konfrontovaných s otázkou, či niečo v knižnici potrebujú. Až 26% detí nemá prístup k informáciám, ktoré potrebuje, a preto je dostatočný priestor pre rozvoj práce zo strany vychovávateľov, sociálnych pracovníkov a ostatných profesionálov.

Dominantná časť detí kladne hodnotí situáciu v detskom domove v súvislosti s možnosťou **stretávať sa a byť v kontakte s blízkymi**.

Článok 20 Dohovoru je zameraný na **dodržiavanie kultúrneho, náboženského a jazykového pôvodu dieťaťa** a podľa zistení má 79% detí možnosť komunikovať v jazyku, ktorý považujú za „najbližší“; sú to jazyk slovenský 68 %, jazyk maďarský 2,6%, jazyk rómsky 12,5% a jazyk anglický 7%.

Možnosť prípravy do školy hodnotia kladne všetky deti a kladne hodnotia, ako na prípravu do školy vytvorený priestor, tak osoby, ktoré im pri príprave pomáhajú.

Deti musia byť vedené aj k vhodnému **narábaniu s finančnými prostriedkami**. Až 13% detí však nemôže rozhodovať na aké účely minú svoje finančné prostriedky, ktoré majú k dispozícii vo forme „vreckového“. Predpokladáme preto, že chýba dostatočná osveta o narábaní s finančnými prostriedkami.

Rozhodovanie o voľnočasových aktivitách hodnotí pozitívne 87% detí, ale až 41% detí konštatuje, že nemôžu rozhodovať o svojom voľnom čase. Veľmi dôležitá je odpoveď na otázku, či sa deti v detskom domove stretli so správaním, pri ktorom sa robili rozdiely medzi jednotlivými

deťmi v detskom domove; až 43% detí sa s takýmto neprofesionálnym správaním stretlo, a preto je potrebné tento fakt hlbšie preskúmať ako zo strany zamestnancov detských domovov tak aj zo strany detí, ktoré v týchto zariadeniach vyrastajú.

Spisová dokumentácia

Zistenia zo spisovej dokumentácie o deťoch viedli k identifikácii výrazných rozdielov v navštívených detských domovoch. **Detské domovy nevyužívajú jednotnú metodiku pri vedení spisovej dokumentácie**, a to aj napriek skutočnosti, že zákon o sociálnoprávnej ochrane detí upravuje, aké informácie sa v spisovej dokumentácii musia nachádzať.

Najväčší nedostatok, vo všetkých detských domovoch, bol pri nesprávnej dokumentácii o zdravotnom stave dieťaťa, resp. jej úplnej absencii. Absencia spisovej dokumentácie je vážny predpoklad, že deti neabsolvujú dostupné preventívne prehliadky. V niektorých detských domovoch však bola vedená zdravotná dokumentácia na požadovanej úrovni - pravidelné váženie a meranie detí; pravidelné preventívne a zdravotné prehliadky. Systém vedenia spisovej dokumentácie bol aj v jednotlivých zariadeniach nejednotný a veľmi neprehľadný s výraznými rozdielmi (kvantitatívnymi a kvalitatívnymi) v samotných zariadeniach, tento nedostatok sa týkal väčšiny navštívených detských domovov. Zamestnanci väčšinou neboli oboznámení s metodickými usmerneniami z ústredia sociálnych vecí. Spisová dokumentácia nebola systémovo jednotná.

Monitoring bol realizovaný v období, kedy už nadobudla účinnosť novela zákona o sociálnoprávnej ochrane detí (zákon č. 61/2018 Z. z.) a na základe § 45 novelizovaného zákona mal byť **vypracovaný program centra, špecializovaný program centra pre rodiny a deti¹⁹⁾ alebo resocializačný program centra pre rodiny a deti** s ustanovenými náležitosťami. V dominantnej časti navštívených inštitúcií tak však vykonané nebolo.

Spisová dokumentácia neobsahovala pracovné zmluvy s profesionálnymi rodičmi, ani potrebné dodatky k týmto zmluvám zamerané na rozsah pracovného času profesionálneho rodiča, **informácie o dieťati**, ktoré si profesionálny rodič vzal do starostlivosti, ako ani finančné ohodnotenie profesionálneho rodiča.

Výnimočne mali detské domovy dokladované príspevky na dieťa v profesionálnej rodine. Niektoré detské domovy **nemajú dokladované, komu bolo dieťa zverené do starostlivosti** a nemajú dokladované absolvovanie akreditovaného vzdelávania.

Profesionálni rodičia v niektorých prípadoch **nemali dokladované bytové podmienky**, v ktorých deti žijú (list vlastníctva, nájomná zmluva).

V prípade odchodu/osamostatnenia mladých dospelých z detského domova vo väčšine prípadov detské domovy, pripravujú konkrétny plán na osamostatnenie sa mladého dospelého, na ktorom participuje aj mladý dospelý. Ak je možnosť navrátenia dieťaťa do domáceho prostredia (k rodičom, starým rodičom, súrodencom alebo bližšej rodine), detské domovy **realizujú sanáciu rodinného prostredia**. Ak nie je možnosť sanácie rodinného prostredia, detské domovy udržiujú kontakt s biologickou rodinou dieťaťa. Sanácia rodiny a následný návrat dieťaťa do „sanovanej“ rodiny by vždy mal byť zameraný na konanie v najlepšom záujme dieťaťa. Je preto dôležité, aby cieľom práce s dieťaťom a rodinou nebolo len navrátenie dieťaťa do biologickej rodiny, ale do prostredia v súlade s článkom 3 Dohovoru.

Spracovanie individuálneho plánu rozvoja osobnosti dieťaťa (ďalej len „plán rozvoja dieťaťa“) je vo veľkej miere len formálne a nevyužíva sa systém evaluácie plánu rozvoja dieťaťa a systematická úprava. Ciele stanovené v pláne rozvoja dieťaťa sú určované bez postupnosti a nemenia sa ani ak sa opakovane nesplnili.

Vo viacerých detských domovoch sú zaradované do liečebno-výchovných skupín deti s agresívnym správaním, ktoré ohrozujú seba a svoje okolie a tiež deti, ktoré si vyžadujú paliatívnu starostlivosť napriek tomu, že tieto liečebno-výchovné skupiny nie sú na takúto právu s deťmi vhodne personálne a materiálno-technicky vybavené. Zistilo sa, že poskytovanie zdravotnej starostlivosti je zabezpečované nesystémovo len na dobrovoľníckej báze (hoci aj s vysokou odbornosťou).

Podľa zistení nie je dostupný systém zabezpečovania bytov pre mladých dospelých, ktorých využívanie by pozitívne vplývalo na úspešnú integráciu detí do spoločnosti po ukončení pobytu v detských domovoch a centrách pre deti a rodinu¹⁹⁾.

Zamestnanci a deti sa opakovane vyskytujú v prostredí s nízkym hygienickým štandardom. Viaceré staré budovy nezodpovedajú požiadavkám stavebnej bezbariérovosti.

Návrhy prostriedkov nápravy

- **Zabezpečiť v novovzniknutých centrách pre deti a rodiny²⁰⁾ personálne, finančné a materiálno-technické na podmienky na výkon činností vyplývajúcich zo zákona o sociálnoprávnej ochrane detí.**
- **Vypracovať systém bývania mladých dospelých ako jedného zo sociálnych práv, realizáciou ktorého sa zabezpečí pozitívny vplyv na integráciu detí po ukončení pobytu v centrách pre deti a rodinu, ktoré nemajú možnosť návratu do rodiny.**
- **Vypracovať koncepciu (vrátane harmonogramu) debarierizácie objektov na realizáciu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately tak, aby umožňovali aj pobyt detí s ťažkým telesným postihnutím.**
- **Utvoriť komplexné legislatívne, finančné a materiálno-technické podmienky na zamestnávanie odborného zdravotníckeho personálu (lekár pedopsychiater, pediater, zdravotné sestry špecialistky) v centrách pre deti a rodiny najmä v špecializovaných skupinách, kde sú umiestnené deti so zdravotným postihnutím vyžadujúce nepretržitú zdravotnú starostlivosť.**
- **Zabezpečiť systematické vzdelávanie zamestnancov vo všetkých oblastiach podľa potrieb detského domova.**
- **Zabezpečiť aj v spolupráci s inými organizáciami pravidelné očkovania a vybavenie preventívnymi pomôckami.**
- **Ciele stanovené v pláne rozvoja dieťaťa pravidelne vyhodnocovať a upravovať v záujme ich naplnenia.**
- **Utvoriť jednotné metodické usmernenie o informovanosti o zdravotnom stave dieťaťa.**
- **So zreteľom na zdravotné postihnutie, najmä hlboké pásmo mentálnej retardácie s nediagnostikovateľnými duševnými poruchami, ako aj zdravotný stav detí vyžadujúcich si paliatívnu starostlivosť, ktoré sú umiestnené v centrách pre deti a rodiny zabezpečiť špeciálne zariadenie s rozšírenou zdravotnou starostlivosťou.**

20) Na základe zákona č. 61/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o sociálnoprávnej ochrane detí sa detské domovy od 1. januára 2019 transformujú na centrá pre deti a rodinu.

- Vylúčiť, aby detský domov slúžil ako inštitúcia poskytujúca služby pre deti s duševnými poruchami.
- Zabezpečiť rozvoj centier včasnej intervencie a spoluprácu terénnych sociálnych pracovníkov s centrami včasnej intervencie.
- V záujme sanácie rodiny dbať na umiestnenie dieťaťa do centra pre deti a rodiny¹⁹⁾, tak, aby zohľadňovalo miesto, odkiaľ dieťa pochádza a kde má sociálne zázemie.
- Pri výbere škôl zapojiť do procesu viac detí; škola má byť vyberaná predovšetkým ako pre dieťa najvhodnejšia na základe jeho osobnostných predpokladov.
- Je potrebné zvyšovať povedomie detí o právach dieťaťa a o ľudských právach vo všetkých oblastiach.
- Dbať na participáciu detí na organizácii denného programu, ale aj pri zostavovaní jedálneho lístka. Pri zabezpečovaní voľnočasových aktivít pre detí prihliadať aj na záujem detí.

Dodržiavanie práv detí v oblasti starostlivosti o ústne zdravie

Na základe výsledkov monitoringu v detských domovoch a iných zariadeniach na výkon rozhodnutia súdov v roku 2018 je v súlade s čl. 24 Dohovoru nevyhnuté systematicky riešiť zdravotnú starostlivosť o ústne zdravie. Z tohto dôvodu sa komisárka stretla na rokovaní dňa 22. 1. 2018 s hlavnou odborníčkou ministerstva zdravotníctva pre zubné lekárstvo a prerokovali viaceré problémy.

Návrhy prostriedkov nápravy

- **Pre zariadenia na výkon rozhodnutia súdov** je nevyhnutné **zabezpečiť v určenom obvode zubno-lekársku starostlivosť**, a to v možných variantoch:
 - **prostredníctvom ministerstva zdravotníctva** zabezpečiť zo strany príslušných zdravotných poisťovní platbu v celom rozsahu za výkony kategórie B (t. j. výkony s čiastočnou úhradou od zdravotnej poisťovne);
 - uvažovať o úprave limitu pre zubného lekára, ktorý bude zabezpečovať túto starostlivosť;
 - v spádovej oblasti zariadenia, kde je viac zubných lekárov, zvážiť rozdelenie počtu detí za podmienok uvedených v bodoch a) a b).
- **Pre deti v starostlivosti náhradných rodičov** je nevyhnutné **zabezpečiť v určenom obvode zubno-lekársku starostlivosť**, a to v možných variantoch:
 - **prostredníctvom ministerstva zdravotníctva** zabezpečiť zo strany príslušných zdravotných poisťovní platbu v plnom rozsahu za výkony kategórie B (t. j. výkony s čiastočnou úhradou od zdravotnej poisťovne);
 - uvažovať o úprave limitu pre zubného lekára, ktorý bude zabezpečovať túto starostlivosť;
 - v spádovej oblasti zariadenia, kde je viac zubných lekárov, zvážiť rozdelenie počtu detí za podmienok uvedených v bodoch a) a b).
- **špecializovaná čeľustno-ortopedická starostlivosť** – úprava chybného postavenia zubov a kostí čeľustno-ortopedickými aparátmi („strojčekmi“) – ak je liečba začatá a neprerušená zo strany pacienta v období do 18.rokov je hradená zdravotnou poisťovňou.
- **Zabezpečiť edukáciu o ústnom zdraví pre**
 - **deti** – naučiť deti rešpektujúc rozdielne vekové skupiny správnej ústnej hygieny s pravidelnou motiváciou a inštrukciou. Túto oblasť zabezpečí dentálny hygienik v spádovej oblasti zariadenia 4 – 6 x ročne; ak je dostupná oblasť aj pri niektorej z lekárskejších fakúlt, zabezpečiť edukáciu detí môžu aj aj študenti zubného lekárstva;

- **zamestnancov zariadení** – stálu edukáciu o význame ústneho zdravia, o metódach čistenia chrupu z dôvodu kontroly čistenie chrupu, najmä večer pred spaním; edukácia o význame a nevyhnutnosti vykonávať ústnu hygienu. Túto oblasť zabezpečí dentálny hygienik v spádovej oblasti zariadenia; ak je dostupná oblasť aj pri niektorej z lekárskech fakúlt, zabezpečiť edukáciu zamestnancov zariadení môžu aj aj študenti zubného lekárstva;
- **personál podieľajúci sa na tvorbe jedálneho lístka v zariadeniach** - zaškolenie o nevyhnutnosti redukcie cukrov v nápojoch a jedlách v rámci jedálnych lístkov;
- **náhradných rodičov** – edukáciu o ústnej hygiene, výžive, zodpovednosť za dennú realizáciu ústnej hygieny detí a starostlivosť o ústne zdravie detí, vrátane návštev zubného lekára a absolvovania preventívnych prehliadok chrupu.

Problémy súvisiace so zdravotnou starostlivosťou o ústne zdravie sa vzťahujú aj na reedukačné zariadenia a na zariadenia sociálnych služieb.

2. Dodržiavanie práv detí v reedukačných centrách

Cieľ monitoringu

Monitoring bol zameraný na posudzovanie

- či pobyt v reedukačnom centre spĺňa svoj účel,
- či nemôže dochádzať k porušeniu základných práv dieťaťa.
- zistiť, v čom je reedukácia pre jednotlivých detí prospešná, ako sa deti zaraďujú späť do rodinného a sociálneho prostredia,
- či opatrenie štátu, akým je obmedzenie osobnej slobody detí ich umiestnením do reedukačného centra, plní štátom v zákone deklarovaný účel, ktorým je výchovný dohľad, výchova a vzdelávanie detí, vrátane prípravy na budúce povolanie, s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia,
- či prax, ktorou reedukačné centrum naplňuje štátom mu zverené poslanie, je zárukou dodržiavania základných práv a slobôd v ňom umiestnených detí.

Na základe uvedených cieľov bolo dôležité poznať celý proces reedukácie a hlavne jej výsledky.

Neohlásený monitoring bol uskutočnený celkovo v **14 reedukačných centrách**.

Rozhovormi bolo zisťované, aká je bežná prax reedukačného centra z pohľadu detí, z pohľadu zamestnancov a vedenia centra. Otázky sa týkali denného režimu, školského vyučovania, mimoškolských aktivít, možnosti detí na kontakt s rodinou, s tretími osobami, práva dieťaťa na súkromie, práva dieťaťa byť vypočuté, stravovania, zdravotnej starostlivosti, pozitívneho odmeňovania, trestov, používania ochrannej miestnosti, útekov z centra, pridelovania hygienických pomôcok a oblečenia, výživy detí, praktického výkonu pracovnej činnosti zamestnanca v súvislosti s denným a nočným režimom v reedukačnom centre, ako aj ďalších oblastí, ktoré prirodzene vyplynuli z rozhovorov. Rozhovory s respondentom uskutočňovali vždy dvaja zamestnanci úradu.

Zistenia z monitoringu

Na posúdenie, ako jednotlivé reedukačné centrá naplňajú účel, na ktorý boli zriadené, boli, okrem názorov a postojov zamestnancov, najpodstatnejšie názory detí. Ich vnímanie starostlivosti o nich zo strany zamestnancov reedukačného centra, ich pocity v súvislosti s pobytom v zariadení, v súvislosti s výchovou a vzdelávaním.

V súvislosti s **právom na dôstojné zaobchádzanie** zamestnanci úradu skúmali najmä postup reedukačných centier pri umiestňovaní detí do ochrannnej miestnosti, či sú v týchto zariadeniach používané telesné tresty a iné neľudské a ponižujúce zaobchádzanie s deťmi.

Právna úprava

Podľa ustanovenia § 3 písm. r) školského zákona sú výchova a vzdelávanie založené na princípoch zákazu používania všetkých foriem telesných trestov a sankcií vo výchove a vzdelávaní.

Používanie telesných trestov sa v prvom rade zisťovalo v rozhovoroch s deťmi. Systémy odmiern a trestov sú zavedené vo všetkých zariadeniach, najčastejšie ide o ústne napomenutia a pokarhanie rôznych úrovní, udelenie bodovej straty, zákaz sledovania televízneho vysielania po večierke, pozastavenie vreckového, strata nároku na odchod na najbližšie prázdniny, umiestnenie dieťaťa v relaxačnej miestnosti. V každom zariadení je vypracovaný systém odmiern a trestov, ktorý stanovuje, aké môžu byť odmierny a tresty a za akých podmienok môžu byť odmierny a tresty udelené. V reedukačnom zariadení Hlohovec deti uvádzali, že v minulosti sa stretávali i s telesnými trestmi, ale v súčasnosti tomu tak už nie je.

Používanie ochrannej miestnosti a jej vybavenosť

Právna úprava

Podľa ustanovenia § 11 ods. 2 vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach (ďalej len „vyhláška“), má mať ochranná miestnosť podlahovú plochu najmenej 8 m², výšku najmenej 250 cm a najviac 300 cm; vyhláška ustanovuje aj ďalšie parametre a vybavenie ochrannej miestnosti.

Využívanie ochrannej miestnosti má byť podľa ustanovenia § 125 ods. 6 školského zákona v záujme dieťaťa a jeho ochrany alebo v záujme ochrany iných osôb. Na odporúčanie psychológa môže riaditeľ zariadenia, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu, umiestniť dieťa na určitý čas do karanténnej miestnosti alebo do ochrannej miestnosti, najviac však na 24 hodín, najmenej s jednou hodinou pobytu denne na čerstvom vzduchu mimo tejto miestnosti, alebo do príchodu zdravotnej pomoci alebo Policajného zboru. Podľa ustanovenia § 125 ods. 7 školského zákona ochranná miestnosť, ktorá sa zriaďuje v reedukačnom centre, slúži na ochranu a upokojenie dieťaťa a pobyt v nej nie je možné využiť ako trest. O dôvodoch a priebehu pobytu dieťaťa v ochrannej miestnosti sa vedie písomný záznam, v ktorom sa eviduje dátum a čas umiestnenia, čas vychádzok na čerstvom vzduchu, poskytnutý materiál a literatúra na čítanie a vzdelávanie sa alebo na inú činnosť, čas kontaktu s pedagogickým zamestnancom alebo psychológom, rozsah poskytnutej psychologickej, psychoterapeutickej, liečebno-výchovnej a zdravotnej starostlivosti.

Podľa ustanovenia § 11 ods. 6 vyhlášky počas pobytu dieťaťa v ochrannej miestnosti alebo v karanténnej miestnosti zabezpečuje špeciálne výchovné zariadenie priebežnú kontrolu jeho zdravotného stavu prostredníctvom zdravotnej sestry. Podľa zákona sa má evidovať aj čas kontaktu s pedagogickým zamestnancom alebo psychológom a rozsah poskytnutej psychologickej, psychoterapeutickej, liečebno-výchovnej a zdravotnej starostlivosti.

Monitoringom bol zistený **rozdielny prístup k používaniu ochrannej miestnosti v jednotlivých reedukačných centrách**. Paradoxne sa ochranné miestnosti využívajú viac v zariadeniach, kde sú umiestnené dievčatá. Poukázať možno na reedukačné zariadenie, kde bolo počas prieskumu zistené, že deti sa umiestňovali do ochrannej miestnosti v takmer každom prípade

na celých 24 hodín, aj keď podľa výpovedí zamestnancov sa klientky väčšinou upokojili oveľa skôr. Okrem toho, umiestňovanie detí do ochrannnej miestnosti sa v tomto reedukačnom centre uskutočňovalo pomerne často. Aj keď podľa záznamov boli dôvody umiestňovania v súlade so zákonom, výpovede detí naznačovali, že tomu tak nemusí byť vždy. Okrem toho, v prípade, **ak umiestnenie dieťaťa do ochrannnej miestnosti už neplní účel a napriek tomu tu je dieťa umiestnené**, je to **zásah neprimeraný, pretože prekračuje mieru nevyhnutnosti**. V tomto prípade by to mohol byť aj zásah do osobnej slobody dieťaťa. Skutočnosť, že môže dochádzať k porušovaniu práva detí na dôstojné zaobchádzanie, skonštatovala komisárka aj v súvislosti s umiestňovaním detí do ochrannnej miestnosti. Deti pri rozhovoroch uvádzali, že do ochrannnej miestnosti sú umiestňovaní za trest. Najmä po úteku. K dôvodom používania ochrannnej miestnosti tiež niektorí vychovávatelia uvádzali, že ochranná miestnosť slúži v podstate namiesto izolačnej miestnosti. Len niektoré deti uvádzali, že ich počas pobytu v ochrannnej miestnosti zobrali vychovávatelia aj na čerstvý vzduch. Väčšina uviedla, že na čerstvom vzduchu neboli vôbec. Na otázku, či im počas pobytu v ochrannnej miestnosti bola poskytnutá nejaká psychologická, psychoterapeutická alebo liečebno-výchovná pomoc, deti uvádzali, že nie, a že ich tam nikto okrem vychovávateľov nebol navštíviť. Z rozhovoru so zamestnancami iných reedukačných centier vyplynulo, že skôr ako ochrannú miestnosť využívajú relaxačnú miestnosť, resp. "kľudovú miestnosť", kde sú často deti umiestňované na vlastnú žiadosť. Dokonca v jednom reedukačnom centre pre matky s deťmi ani nemajú ochrannú miestnosť zriadenú, pričom riaditeľka zariadenia uviedla, že vzhľadom na cieľovú skupinu nie je jej existencia potrebná.

Komisárka konštatuje, že vyššie zistená prax umiestňovania detí do ochrannnej miestnosti je neprijateľná a je v rozpore so školským zákonom.

Právo detí na vzdelávanie

Právna úprava

Podľa ustanovenia § 4 ods. 1 vyhlášky sa reedukačné centrum zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a v charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by nevedli k náprave. Podľa ustanovenia § 4 ods. 2 reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, na odstraňovanie porúch správania a na vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

Vzdelávanie v zariadeniach

Zariadenie	Pohlavie	Vek	Škola
Veľké Leváre	Chlapci	15 – 18	SOU
Sološnica	Zmiešané	15 – 17	ZŠ/SOU/SOŠ
Hlohovec	Chlapci	15 – 18	SOU
Trstín	Dievčatá	10 – 18	ŠZŠ/SOU
Zlaté Moravce	Dievčatá	10 – 18	ZŠ/SOU
Bystričany	Chlapci	15 – 18	SOU
Vráble	Chlapci	10 – 16	ŠZŠ
Spišský Hrhov	Dievčatá	15 – 18	SOU/SOŠ
Mlynky	Chlapci	12 – 16	ZŠ/ŠZŠ
Bačkov	Zmiešané	10 – 16	ŠZŠ
Košice-Sever	Zmiešané	12 – 18	ZŠ/SOU
Tornaľa	Chlapci	15 – 18	SOŠ/SOU
Čerenčany	zmiešané	10 – 16	ZŠ/ŠZŠ
Medzilaborce	Dievčatá	Do 18 rokov	ŠZŠ/ZŠ/SOŠ/SOU

Zo zistení vyplynulo, že **deti umiestnené do reedukačných centier musia navštevovať ten odbor, ktorý mu reedukačné centrum prideli. O tom, ktorý odbor bude dieťa študovať, v konečnom dôsledku rozhoduje reedukačné centrum. Rodič dieťaťa, ako aj samotné dieťa, sú z tohto procesu úplne vylúčení. Tým dochádza k porušovaniu práva dieťaťa a jeho rodičov zvoliť druh vzdelania pre svoje dieťa, a teda aj výber povolania.** Aj keď mnoho rodičov nejaví o svoje dieťa dostatočný záujem, výber štúdia by nemal byť ponechaný výlučne na rozhodovaní reedukačného centra, navyše bez možnosti, aby sa bral do úvahy aj názor samotného dieťaťa.

Právna úprava

Čl. 35 ods. 1 a 42 ods. 1 Ústavy

Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť. Každý má právo na vzdelanie. Školská dochádzka je povinná.

§ 122 školského zákona

Reedukačné centrum, na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu, poskytuje deťom vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie, s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.

V navštívených reedukačných centrách boli pre chlapcov k dispozícii študijné odbory, ako napr. strojárka výroba, spracúvanie dreva, stavebná výroba, murár, kvetinár a strojárka výroba. Pre dievčatá najmä výroba konfekcie, textilná výroba, krajčírka, záhradníctvo. V tejto súvislosti dávame do pozornosti nedostatočné a značne zastaralé (a v niektorých prípadoch aj nefunkčné) materiálno-technické vybavenie stredných odborných škôl.

Ako problém je potrebné označiť skutočnosť, že najmä **pri stredoškolských odboroch deti umiestnené v reedukačných centrách neukončia štúdium, lebo dosiahnutím osemnásteho roku odchádzajú zo zariadenia, a teda i zo školy.** Často sa to stáva i niekoľko mesiacov pred maturitou alebo pred záverečnými skúškami. Niektoré reedukačné centrá vyvíjajú aktivitu v záujme, aby si „mladí dospelí“ individuálne predĺžili pobyt v zariadení do doby ukončenia štúdia. S takouto pozitívnou aktivitou reedukačného centra sa zamestnanci úradu stretli vo viacerých reedukačných centrách, z ktorých možno spomenúť Spišský Hrhov, kde dievčatá zvyčajne započaté štúdium dokončia. V iných dvoch reedukačných centrách sa však zamestnanci úradu dozvedeli, že podľa súčasnej praxe sa v danej situácii postupuje nasledovne: *"Dievča v marci dovŕši 18 rokov. Dva mesiace sú do ukončenia učebného odboru. Podľa vyjadrení riaditeľa dievča musí odísť. Dievča odovzdajú na úrad sociálnych vecí v mieste trvalého bydliska, ale tam sa stáva, že dievča už má po 18. roku a už nepatrí do kurately. Nemajú pre ňu ubytovanie, prácu, atď. V prípade výberu prípravy na povolanie je problém vyhovieť dievčatám v tom odbore vzdelávania, ktorý navštevovali, prípadne v odbore, v ktorom by sa chceli ďalej vzdelávať. Hľadajú im príbuzný učebný odbor podľa ich výberu."* Komisárka zastáva názor, že aj v prípade, ak by kurátor takejto osobe poskytol komplexné poradenstvo a pomoc pri hľadaní práce, **stále zostáva nedoriešená otázka finančného zabezpečenia potrebného na bývanie a dôstojný život.**

Monitoringom sa zistilo, že ústavné právo detí na voľbu povolania a prípravu naň umiestnených v niektorých reedukačných centrách nie je dodržiavané.

Právo detí na primeranú zdravotnú starostlivosť

Právna úprava

Podľa čl. 24 Dohovoru štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto dohovoru uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.

Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 zákona o zdravotnej starostlivosti predpisov zdravotná starostlivosť je súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci, vrátane poskytovania liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín s cieľom predĺženia života fyzickej osoby, zvýšenia kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií. Zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu.

V reedukačných centrách zamestnanci úradu, najmä na základe výpovedí detí, zistovali, či mali niekedy problémy s tým, že by im nebola poskytnutá zdravotná starostlivosť, prípadne, či ich zdravotné problémy neboli odsúvané, zľahčované a podobne. V tejto súvislosti tiež hodnotili aj vyjadrenia zamestnancov reedukačných centier, najmä zdravotných sestier, o tom, akým spôsobom reedukačné centrum zdravotnú starostlivosť deťom zabezpečuje.

Vo väčšine zariadení zdravotnú starostlivosť zabezpečuje zdravotná sestra. Liečebno-preventívnu starostlivosť poskytuje deťom obvodný detský pediater. V špecializovaných zariadeniach pre matky s deťmi je zabezpečená i zdravotná starostlivosť v oblasti gynekológie.

Najväčší problém je poskytovanie zubnej starostlivosti. Niektoré zariadenia majú túto starostlivosť dohodnutú s obvodným detským zubárom, no je to len v ojedinelých prípadoch. So starostlivosťou o zuby je to problémové, tu lekári odmietajú prijímať tých, ktorí prichádzajú, z dôvodu preťaženia zubára. Pre ošetrovanie detí zamestnanci reedukačného centra sú nútení využívať len pohotovostnú službu.

Návrh prostriedkov nápravy

- **Komisárka sa dohodla s hlavnou odborníčkou pre stomatológiu, že po predložení zoznamu centier pre deti a rodiny vypracuje v spolupráci s ministerstvom zdravotníctva rajonizáciu, ktorá bude určovať ošetrojúceho detského stomatológa pre konkrétne centrum pre deti a rodiny (viď návrhy prostriedkov nápravy na str. 71 - 72).**

Právo detí na kontakt s rodinou.

Právna úprava

Školský zákon ustanovuje, že v špeciálnych výchovných zariadeniach možno, v záujme odstránenia porúch v psychosociálnom vývine dieťaťa a v záujme odstránenia príčin, pre ktoré bola dieťaťu nariadená ústavná starostlivosť (ochranná výchova) alebo bolo umiestnené na základe žiadosti zákonného zástupcu, použiť výchovné opatrenia so zameraním na motiváciu dieťaťa zlepšovať svoje správanie, ktoré spočívajú v úprave styku dieťaťa s rodičmi a s tretími osobami. Podľa ustanovenia § 125 ods. 2 školského zákona dieťa má právo udržiavať styk s oboma rodičmi alebo s inými zákonnými zástupcami. Ak je to v záujme dieťaťa, zariadenie môže určiť podmienky styku a to tak, že dieťa sa môže stretávať s rodičmi alebo s inými zákonnými zástupcami:

- a) len za prítomnosti pedagogického zamestnanca alebo ďalšieho odborného zamestnanca;*
- b) na určenom mieste v priestoroch zariadenia;*
- c) na území obce, v ktorej má zariadenie sídlo.*

Podľa ustanovenia § 125 ods. 3 školského zákona, ak je to v záujme dieťaťa, má dieťa právo stretávať sa s inými osobami ako s rodičmi, po súhlase príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, za podmienok ustanovených v odseku 2; v prípade dieťaťa umiestneného na základe žiadosti zákonného zástupcu po súhlase jeho rodiča alebo iného zákonného zástupcu.

Zákon umožňuje v špeciálnych výchovných zariadeniach použiť výchovné a ochranné opatrenia. Zákon však neupravuje možnosť časovo obmedziť všetkým deťom stretávanie sa s rodičmi alebo inými zákonnými zástupcami, umožňuje len určiť podmienky styku spočívajúce v priestorovom obmedzení, prípadne v prítomnosti zamestnanca pri stretnutí. A aj to v individuálnom prípade, ak je to v záujme dieťaťa.

Napriek tomu, že zákon neupravuje možnosť časovo obmedziť všetkým deťom stretávanie sa s rodičmi alebo s tretími osobami, reedukačné centrá, v ktorých bol monitoring uskutočnený, **mali vo svojich vnútorných predpisoch stanovený len jeden, dva, výnimočne viac dní do mesiaca, kedy môžu rodičia deti v reedukačnom centre navštíviť. Úprava styku s rodičmi a s tretími osobami je podľa reedukačného centra výchovným opatrením so zameraním na motiváciu dieťaťa zlepšovať svoje správanie, a preto nemôže byť zavedená hromadne, pre všetky deti. Komisárka s takouto úpravou nesúhlasí, pretože je v rozpore s Dohovorom. Návštevy je možné zakázať len formou opatrenia vo výchove, v prípade individuálnych potrieb dieťaťa.** Aj keď interné predpisy reedukačných centier takto striktné vymedzovali stretávanie sa detí s rodičmi a s inými osobami, monitoringom bolo zistené, že reedukačné centrá však vo väčšine prípadov neobmedzujú stretávanie sa detí s rodičmi.

Okrem osobného kontaktu pracovníci úradu zisťovali aj **iné formy kontaktu detí s rodičmi, a to prostredníctvom elektronických zariadení.** Išlo o mieru používania vlastného mobilného telefónu alebo internetu. Používanie vlastného mobilného telefónu deťmi v reedukačnom centre je diskutabilné. Úplné vylúčenie možnosti používať mobilný telefónny aparát, tak ako to bolo zistené v niektorých reedukačných centrách, nepovažujeme za správne. V tomto prípade sa komisárka prikláňa skôr k možnosti používať ho skôr doplnkovo (napr. vo vyhradené dni), popri možnosti každodenného kontaktu dieťaťa s rodičmi a s inými osobami prostredníctvom pevnej linky.

V tejto súvislosti je potrebné spomenúť aj kontakt dieťaťa s okolím prostredníctvom internetu. Celkovo sa počas prieskumu zistilo, že používanie internetu v reedukačných centrách nebolo vôbec štandardom. Deti sa s ním mali možnosť väčšinou oboznámiť len v škole, aj to len v niektorých reedukačných centrách, iba na hodine informatiky, ak vôbec. Aj v reedukačných centrách by však deti mali mať možnosť, v rozumnej a bezpečnej miere internet používať, pretože v prirodzenom prostredí by sa s ním stretávali väčšinou denne a v dnešnej dobe je už používanie internetu a komunikácia prostredníctvom neho bežnou súčasťou života detí.

Diagnostika detí a ich diferenciacia

Zistilo sa, že reedukačné centrum má sťažené možnosti práce s dieťaťom, ak dieťa pred umiestnením do reedukačného centra neprešlo komplexnou diagnostikou a neposudzovala sa vhodnosť umiestnenia dieťaťa do konkrétneho reedukačného centra. V reedukačnom centre sú umiestňovaní záškoláci a deti, ktoré majú menej vážne výchovné problémy spolu s deťmi, ktoré opakovane páchali trestnú činnosť, boli vysoko agresívne alebo mali ťažké psychiatrické diagnózy. Takéto široké spektrum detí v jednom zariadení nie je pre zamestnancov jednoduché zvládnuť, nehovoriac o potrebe individuálneho prístupu ku každému dieťaťu. V súvislosti s touto problematikou zamestnanci uvádzali, že **by bolo vhodné, aby boli zriadené aj špeciálne zariadenia, v ktorých by mohli byť umiestňované deti s agresívnym správaním a s veľmi vážnymi poruchami správania, prípadne s ťažkými psychiatrickými diagnózami alebo**

s neidentifikovateľnými psychiatrickými diagnózami. V takýchto zariadeniach by mohol byť nastavený individuálny režim a starostlivosť.

Právna úprava

Podľa ustanovenia § 122 ods. 6 školského zákona v reedukačnom centre sa môžu zriaďovať podľa potreby oddelenia pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť, oddelenia s ochranným režimom, oddelenia s otvoreným režimom a oddelenia pre maloleté matky s deťmi.

Ak sa reedukačné centrum zriadi tak, že sa vo všetkých výchovných skupinách bude postupovať podľa individuálnych reedukačných programov pre niektoré z oddelení, označí sa takéto zariadenie ako reedukačné centrum pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť, reedukačné centrum s ochranným režimom, reedukačné centrum s otvoreným režimom a reedukačné centrum pre matky s deťmi.

Ďalšie zistenia

- Niektorí kurátori nenavštevujú deti v stanovených lehotách, plány sociálnej práce zasielajú neskoro.
- Niektoré plány sociálnej práce sú formálne.
- Niektorí riaditelia žiadali dať podpísať plán sociálnej práce dieťaťu, ktoré nemohlo porozumieť úlohám; tieto požiadavku odmietli.
- Kurátorka odmietla telefonovať so 14-ročným dieťaťom z dôvodu, že „rodičia sú vo výkone väzby, súrodenci v domove, nemá sa s ním o čom rozprávať“.
- O prijatí dieťaťa do reedukačného centra rozhoduje riaditeľ na základe odporúčania multiodborového tímu, avšak napriek tomu predložia kurátori súdu návrh na ústavnú výchovu bez vedomia a vyjadrenia reedukačného centra, v dôsledku čoho do reedukačného centra príde dieťa, ktorému nedokážu pomôcť a jeho pobyt v reedukačnom centre je proti jeho záujmom a ohrozuje zdravý vývin dieťaťa.
- Kurátor navrhne reedukačné centrum ako vhodné zariadenie aj pre dieťa so závažnými zdravotnými a psychickými poruchami, alebo so zníženým intelektom na takú mieru, že nie je vhodné jeho zaradenie do reedukačného centra; aj napriek nesúhlasu reedukačného centra so zaradením do reedukácie kurátor odporučí reedukačné zariadenie ako vhodné, čo dieťaťu mimoriadne ubližuje.
- Absentuje špeciálne zariadenie pre deti, ktoré majú vážne zdravotné a psychické problémy a ťažký stupeň mentálnej retardácie; rezort sociálnych vecí ich odporúča umiestniť do reedukačného centra, ale takého deti by mali mať špecializované pracovisko, kde by mu bolo umožnená primeranou formou predovšetkým zodpovedajúca zdravotná starostlivosť a zároveň aj výchova a vzdelávanie; tento problém zaznamenávame aj v ďalších druhoch zariadení.
- Suma platby za dieťa, ktoré sa premiestňuje z detského domova do reedukačného zariadenia, je oveľa nižšia, ako je priemerný náklad v detských domovoch. Obdobná situácia je aj na školách, kde do 15. septembra, kedy sa na školách robí hlásenie stavov pre poskytnutie finančných prostriedkov. Avšak dieťa premiestnené do reedukačného zariadenia počas školského roku zostáva bez finančného pokrytia v reedukačnom zariadení.
- Dieťa po odchode z reedukačného centra často nemá inú možnosť, ako vrátiť sa do nefunkčnej rodiny, do prostredia, ktoré navádza dieťa na trestnú činnosť a niekoľkoročné úsilie pracovníkov reedukačného zariadenia sa minie účinku.

- **Priet'ahy v súdnych konaniach spôsobujú, že deti po nariadení pobytu v reedukačnom centre často nevedia, za čo boli „potrestané“ a vytráca sa výchovný účinok trestu.**

Návrhy prostriedkov nápravy

Komisárka odporúča

- **ministerke školstva a ministrom sociálnych vecí zabezpečiť prostriedky podpory pre „reálny život“ pre deti po opustení reedukačného centra,**²¹⁾
- **ministrom sociálnych vecí upraviť všeobecne záväzným právnym predpisom zmenu výkonu reedukácie v inom zariadení v prípadoch odkrytia závažnej šikany, vyšetrovanej orgánmi činnými v trestnom konaní,**²²⁾
- **ministerke školstva**
 - **zabezpečiť finančné prostriedky na materiálno-technické a personálne posilnenie reedukačných centier a stredných odborných škôl,**
 - **legislatívne zabezpečiť, aby pred podaním návrhu na súd o umiestnenie dieťaťa reedukačného centra bolo dieťa komplexne diagnostikované z hľadiska vhodnosti jeho umiestnenia,**²³⁾
 - **legislatívne zosúladiť finančný normatív pre dieťa v reedukačnom zariadení s finančným normatívom v detskom domove,**
- **ministerke zdravotníctva zriadiť špecializované zariadenia pre deti s agresívnym správaním, s vážnymi poruchami správania a s ťažkými psychiatrickými diagnózami.** Takéto zariadenia musia mať nastavený individuálny režim a rôzne formy starostlivosti zodpovedajúce potrebám takto postihnutých detí. Ide predovšetkým o poskytovanie zdravotnej starostlivosti.
- **Ak ide o dieťa, ktoré odchádza z reedukačného zariadenia po dovŕšení 18. roku veku, je nevyhnutné – rovnako ako v detských domovoch a zariadeniach sociálnych služieb – riešiť otázku bývania** (*viď odporúčanie v časti monitoring v detských domovoch*).

3. Dodržiavanie práv detí v domovoch sociálnych služieb

Cieľ monitoringu

Cieľom monitoringu bolo posúdiť v domovoch sociálnych služieb a v špecializovaných zariadeniach spôsob dodržiavania práv prijímateľov sociálnej služby, ktorými sú deti. Monitoring sa zameriaval na neverejných poskytovateľov sociálnych služieb, ktorými sú občianske združenia a neziskové organizácie, zapísané do registrov poskytovateľov sociálnych služieb.

21) Reedukačné centrum nájde mladistvému prácu, na ktorú sa v zariadení pripravuje, chlapec začne pracovať, ale po pár mesiacoch ukončí a to z dôvodu, že nevie žiť v reálnom živote (finančná negramotnosť, nesamostatnosť pri vybavovaní bežných povinností).

22) Zistilo sa, že agresor po odpykaní trestu prichádza späť do toho zariadenia, kde šikanu vykonával. V rámci procesu prešetrovania trestnej veci mal možnosť sa oboznámiť s výpoveďami spoluobyvateľov reedukačného centra, ktorí sa vo veci vyjadrovali, čo vedie k ďalšiemu pokračovaniu šikany.

23) Aby neboli napr. záškoláci spolu so žiakmi so závažnými psychiatrickými diagnózami, deťmi, ktorí spáchali rôzne trestné činy a iné nevhodné kombinácie.

Monitoring bol zameraný na plnenie záväzkov obsiahnutých v čl. 3 ods. 2 a 3 Dohovoru a čl. 23 podľa ktorých štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú, že zabezpečia dieťaťu ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre jeho blaho a zaväzujú sa, že zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali normám stanoveným kompetentnými úradmi, zvlášť po stránke bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a kvalifikácie personálu, ako aj kompetentného dozoru. Podľa čl. 23 Dohovoru pri zachovávaní práv dieťaťa mu má byť poskytnutá pomoc, ktorá je určená na zabezpečenie skutočného prístupu dieťaťa so zdravotným postihnutím ku vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej a rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a oddych spôsobom, ktorý vedie k dosiahnutiu najúplnejšieho možného zapojenia do spoločnosti a individuálneho rozvoja dieťaťa, vrátane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja a kladenie dôrazu na zabezpečenie plnohodnotného a riadneho života.

Postup monitoringu

Pred vykonaním monitoringu sme získali podklady z ôsmich úradov samosprávnych krajov. V doručených podkladoch bolo evidovaných 28 neverejných poskytovateľov sociálnych služieb (ďalej len „poskytovateľ“).

Tabuľka č. 1 Neverejní poskytovatelia sociálnych služieb podľa krajov

Neverejní poskytovatelia sociálnych služieb podľa krajov			
Poradové číslo	VÚC	Počet ZSS – DSS a ŠpZ pre deti	Počet PSS
1.	BBSK	4	31
2.	TSK	4	9
3.	PSK	5	38
4.	ŽSK	2	30
5.	KSK	6	52
6.	NSK	5	106
7.	BSK	2	36
8.	TTSK	0	0
Spolu	8	28	302

Monitoring bol vykonaný v 26 zariadeniach sociálnych služieb pre deti. Dve zariadenia, aj keď v ich názve bolo uvedené, že sú poskytovateľom aj pre deti, v skutočnosti túto službu v reálnom čase už nevykonávali.

Dodržiavanie práv detí so zdravotným postihnutím

Právna úprava

Čl. 23 Dohovoru

„Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má žiť plnohodnotný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, uznávajú právo postihnutého dieťaťa na zvláštnu starostlivosť. V závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov musia oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, poskytnúť

podporu a pomoc, o ktorú sú požiadané a ktorá zodpovedá stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa starajú o dieťa.

S uznaním zvláštnych potrieb postihnutého dieťaťa sa pomoc, v súlade s ods. 2 tohto článku musí poskytovať podľa možnosti bezplatne, s ohľadom na finančné zdroje rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú. Pomoc musí byť určená na zabezpečenie skutočného prístupu postihnutého dieťaťa ku vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej a rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a oddychu spôsobom, ktorý vedie k dosiahnutiu najúplnejšieho možného zapojenia do spoločnosti a individuálneho rozvoja dieťaťa, vrátane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja.

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia v duchu medzinárodnej spolupráce podporovať výmenu príslušných informácií v oblasti preventívnej zdravotníckej starostlivosti a medicínskeho, psychologického a funkčného liečenia v prípade postihnutých detí, vrátane rozširovania a prístupu k informáciám týkajúcich sa metód rehabilitačnej výchovy a profesionálnej prípravy na to, aby signatárske štáty Dohovoru mohli zlepšovať svoje možnosti a znalosti a prehlbovať tak svoje skúsenosti v týchto oblastiach. V tomto smere sa berie zvláštny ohľad na potreby rozvojových krajín.“

Monitoring sa realizoval

- metódou pozorovania prostredia - podmienky bývania, podmienky poskytovania sociálnej služby – dodržiavanie ľudských práv,
- metódou oboznámenia sa s individuálnymi plánmi prijímateľov sociálnych služieb – rozsah starostlivosti v nadväznosti na mapovanie potrieb, skutočný prístup postihnutého dieťaťa ku vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej a rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a oddych.

Individuálne plány

Právna úprava

§ 7a § 9 ods. 1 a 2 zákona o sociálnych službách

Poskytovateľ sociálnej služby je povinný:

- a) prihliadať na individuálne potreby prijímateľa sociálnej služby,
- b) aktivizovať prijímateľa sociálnej služby podľa jeho schopností a možností,
- c) poskytovať sociálnu službu na odbornej úrovni,
- d) spolupracovať s rodinou, obcou a komunitou pri utváraní podmienok na návrat prijímateľa sociálnej služby poskytovanej v zariadení s celoročnou pobytovou formou do prirodzeného rodinného prostredia alebo komunitného prostredia s prednostným poskytovaním sociálnej služby terénou formou, ambulantnou formou alebo týždennou pobytovou formou, a to so súhlasom prijímateľa sociálnej služby a pri rešpektovaní jeho osobných cieľov, potrieb, schopností a zdravotného stavu.

Poskytovateľ sociálnej služby uvedenej v § 33 až 40 a 57 je povinný plánovať poskytovanie sociálnej služby podľa individuálnych potrieb, schopností a cieľov prijímateľa sociálnej služby, viesť písomné individuálne záznamy o priebehu poskytovania sociálnej služby a hodnotiť priebeh poskytovania sociálnej služby za účasti prijímateľa sociálnej služby (ďalej len "individuálny plán"). Ak je prijímateľ sociálnej služby fyzická osoba s ťažkým zdravotným postihnutím alebo fyzická osoba odkázaná na pomoc inej fyzickej osoby, súčasťou individuálneho plánu je aj **program sociálnej rehabilitácie**.

Individuálny plán podľa odseku 1 je komplexný, flexibilný a koordinovaný nástroj na aktívnu spoluprácu poskytovateľa sociálnej služby, prijímateľa sociálnej služby, jeho rodiny a komunity. Ciele individuálneho plánu vychádzajú z individuálnych potrieb prijímateľa sociálnej služby a spolupráce prijímateľa sociálnej služby a poskytovateľa sociálnej služby. Individuálny plán je koordinovaný pracovníkom, ktorý podporuje a sprevádza prijímateľa sociálnej služby v procese individuálneho plánovania (ďalej len "kľúčový pracovník"). Proces individuálneho plánovania zahŕňa identifikáciu individuálnych potrieb, voľbu cieľov individuálneho plánu, voľbu metód dosahovania cieľov individuálneho plánu, plán činností a aktivít naplňania individuálneho plánu a hodnotenie individuálneho plánu.

Údaje získané z monitoringu sú podkladom pre

- podávanie návrhov a odporúčaní v prípade zistenia, že pri poskytovaní sociálnej služby v domovoch sociálnych služieb došlo k porušeniu alebo k ohrozeniu práv dieťaťa,

- predloženie návrhu na zmenu platnej legislatívy v prípade zistenia, že práva detí priznané v Dohovore nie sú aplikované v legislatíve a pri práci zamestnancov poskytovateľov sociálnych služieb.

Tabuľka č. 2 Údaje z vykonaného monitorovania dodržiavania práv dieťaťa v DSS a ŠpZ

Výkon monitorovania v oblastiach	Vypracovaný/% z celkového počtu monitorovaných poskytovateľov	Nevypracovaný/% z celkového počtu monitorovaných poskytovateľov
Individuálny plán	13 / 50	13 / 50
Plán soc. rehabilitácie	11 / 42	15 / 57,69
Mapovanie potrieb	15 / 57,69	11 / 42
Individuálny prístup	19 / 73,07	7 / 26,92
Priestorový normatív	17 / 65,38	9 / 34,61
Vybavenie nábytkom	19 / 73,07	7 / 26,92
Súkromie	19 / 73,07	7 / 26,92
Deviantné správanie	11 / 42	15 / 57,69
Nejednotnosť v názve	5 / 19,23	21 / 80,76
Financie	2 / 7,69	24 / 92,30
Interný dokument o dodržiavaní ľudských práv	10 / 38,46	16 / 61,53

Formy poskytovanej sociálnej služby v 26 monitorovaných zariadeniach	
Ambulantná forma / %	26 / 100
Týždenná forma / %	2 / 7,69
Celoročná forma / %	2 / 7,69

Zistenia z monitoringu

- Väčšina z 26 navštívených domovoch sociálnych služieb poskytovala sociálnu službu ambulantnou formou.
- Domovy sociálnych služieb **boli po stránke dodržiavania práv dieťaťa na dobrej úrovni.**
- **Porušovanie Dohovoru sa zistilo v dvoch domovoch sociálnych služieb.** Zistenia sa týkali porušovania predpísanej minimálnej metráže na jedného prijímateľa sociálnych služieb a ohrozovania predpísanej bezpečnosti prijímateľov sociálnych služieb prijímateľmi s deviantným správaním.
- Na mieste boli upozornení riaditeľ zariadenia (prípadne jeho zastupujúci zamestnanec) na povinnosť odstránenia nežiadúcich faktorov spojených s porušovaním práv dieťaťa. Na ich odstránenie komisárka stanovila lehotu, do ktorej mali komisárku písomne informovať o náprave, čo sa aj stalo.
- V jednom z uvedených prípadov bol na skutočnosť upozornený aj Prešovský samosprávny kraj, ktorý vedie register poskytovateľov sociálnych služieb; na základe nášho podnetu začal výkon kontroly v uvedenom subjekte.
- V tomto subjekte **zamestnanci nemali osvojené postupy a pravidlá na výkon práce s deťmi s ťažkým zdravotným postihnutím.**
- V inom subjekte išlo o odstrániteľné úkony a prostriedky používané pri poskytovaní sociálnej služby. Napr. dvaja prijímatelia sociálnej služby z dôvodu ich hyperaktivity a agresivity boli **umiestňovaní do lôžok, ktorých používanie je v rozpore s dodržiavaním ľudských práv a práv detí.** Posteľe boli v prednej časti z drevených súčastí, z ktorých horná uzamykacia časť sa vyklápala. Keď v nej je dieťa uzamknuté, cez posteľ nevidí smerom von, pretože je z

drevenej výplne. Na jednej izbe bolo dieťa priviazané k posteli. Údajne to je s povolením psychiatra na určitý čas. **Podľa Dohovoru je takéto obmedzenie zakázané.** Domov sociálnych služieb nie je zariadením so stráženým a obmedzeným režimom. Riaditeľa zariadenia zamestnanci úradu požiadali, aby podal vysvetlenie k veci, ktoré komisárka konzultovala s odborníkmi na zdravotnícke právo a na liečebné postupy z ministerstva zdravotníctva. Vo veci priebežne prebieha komunikácia a zisťovanie o odstránení nežiaducich praktík.

- Pri návšteve izby ďalšieho dieťa boli zamestnanci úradu svedkami silného zápachu z nadmerného znečistenia izby a príslušenstva slinotokom (*tam, kde to je nevyhnutné, sa posteľná bielizeň musí vymieňať podľa potreby, čo je v súlade s pravidlami hygieny*). Toto **zariadenie nemalo spracované konkrétne pravidlá a postupy na dodržiavanie práv dieťaťa v domove sociálnych služieb.**
- Bolo zistené, že **ťažko zdravotne postihnuté 12-ročné dievča nenavštevuje školu.** Povinnosťou zariadenia je zabezpečiť vzdelávanie v súlade s legislatívou aj pre takéto deti.
- **Tam, kde sa poskytujú sociálne služby ambulantnou formou a poskytovateľ sociálnej služby je denne konfrontovaný v danej oblasti rodičmi prijímateľov sociálnej služby, sú práva detí dodržiavané.** Jedno z monitorovaných zariadení, kde bolo zistené porušovanie práv dieťaťa, poskytovalo sociálnu službu celoročnou a aj týždennou formou. Druhé poskytovalo sociálnu službu dennou formou, ale v lokalite, kde sa nachádza, nie sú žiadne iné možnosti na prijímanie sociálnej služby.
- **Komisárka považovala za potrebné zistiť, ako sa zabezpečuje v domove sociálnych služieb a v špecializovaných zariadeniach pre prijímateľov sociálnych služieb zdravotná starostlivosť, ako aj dentálna starostlivosť,** pretože pri takých závažných zdravotných postihnutiach je poskytnutie dentálnej starostlivosti veľmi problematické. Napriek vysoko problematickému zdravotnému stavu detí **sa výkony ošetrovania zubov a dentálna starostlivosť pre prijímateľov sociálnych služieb poskytuje na dobrej úrovni.** Špecifikum oproti zdravým deťom je v dochádzaní za ňou. Zdravé dieťa je ošetrované tam, kde ordinuje zubný lekár, ale dieťa s ťažkým mentálnym postihnutím každý zubný lekár neošetrí. Zdravotná starostlivosť, ako aj dentálna starostlivosť v naliehavých prípadoch sa vykonáva bezodkladne prostredníctvom rýchlejšej záchrannej pomoci, v ostatných prípadoch po konzultácii s rodičmi. Pri poskytovaní ambulantnej (a v niektorých prípadoch aj týždennej) formy sociálnej služby sú zdravotné výkony zabezpečované zákonnými zástupcami dieťaťa. Rodičia vyjadrili nespokojnosť s dostupnosťou zdravotných služieb, pretože často musia na vyšetrenie a ošetrovanie dieťaťa cestovať do vzdialených krajských miest. So zreteľom na špecifikáciu psychického stavu dieťaťa dostupnejší poskytovateľ zdravotnej starostlivosti nie je schopný potrebný zdravotný výkon zabezpečiť.
- Taktiež bolo nevyhnutné zisťovať, **akým spôsobom je zabezpečené zaškolenie a vzdelávanie detí, ktoré poberajú sociálnu službu.** Voči deťom v ambulantnej forme sociálnej služby túto oblasť riešia zákonní zástupcovia; po dohode s nimi vie poskytovateľ sociálnych služieb vzdelávanie koordinovať, prípadne poskytuje špeciálnym základným školám svoje priestory. Pri týždennej a celoročnej forme je potrebná súčinnosť pri zabezpečovaní vzdelávania zo strany poskytovateľov sociálnych služieb.
- **Zaškolenie a plnenie školskej dochádzky** sa zväčša zabezpečuje v priestoroch domovov sociálnych služieb, len výnimočne deti dochádzajú z domovov sociálnych služieb do priestorov špeciálnej základnej školy.
- **Chýba poznanie potrieb prijímateľov sociálnych služieb.** Zistila sa **nejednotnosť poskytovateľov sociálnych služieb pri príprave a vyhodnocovaní individuálnych plánov,** ktoré majú vychádzať z potrieb prijímateľov sociálnych služieb; individuálne plány sú vo väčšine prípadov pripravené formálne. **Absentujú programy sociálnej rehabilitácie tam, kde**

sú prijímatelia sociálnej služby fyzické osoby s ťažkým zdravotným postihnutím alebo fyzické osoby odkázané na pomoc inej fyzickej osoby. V týchto situáciách má byť súčasťou individuálneho plánu aj program sociálnej rehabilitácie. Pri monitorovacej činnosti sme vychádzali zo zmapovania potrieb jednotlivých prijímateľov sociálnych služieb prierezovo vo všetkých oblastiach jeho života. Na základe mapovania by mali mať prijímatelia sociálnych služieb nastavené individuálne plány. Individuálne plány boli spracované formálne, prípadne boli v nich spracovávané len voľnočasové aktivity, bez prihliadania na možnosti a schopnosti prijímateľa sociálnych služieb dosiahnuť čo možno najvyšší spôsob samostatnosti a nezávislosti. Program sociálnej rehabilitácie mali poskytovatelia sociálnych služieb spracovaný len ojedinele. Pre dodržiavanie práva dieťaťa so zreteľom na jeho duševný, telesný aj zmyslový stav je táto časť konkretizovania veľmi dôležitá (t. j., čím má byť naplnený pri jednotlivcoch program sociálnej rehabilitácie).

- **Chýba individuálny prístup v práci s prijímateľom sociálnej služby.** (Čím je prijímateľ sociálnej služby viac postihnutý, tým sa s ním pracuje menej; vyplýva to z absencie poznania a odkrytia jeho potrieb, pretože táto časť individuálnej práce si vyžaduje odborných zamestnancov – napr. psychiater, psychológ, špeciálny pedagóg a iné).
- **Nedodržiavanie predpísanej metráže na jedného prijímateľa sociálnych služieb v oblasti ubytovania.** (Porušovanie vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 259/2008 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia v znení č. 210/2016 Z. z., č. 124/2017 Z. z. pri poskytovateľoch sociálnych služieb - týždenná a celoročná forma).
- **Nedodržanie vybavenia ubytovacích priestorov predpísaným nábytkom.**
- **Chýba zabezpečenie súkromia pri osobnej hygiene.**
- **Nedodržiavanie práv dieťaťa, ktoré je odkázané na iný druh poskytovania starostlivosti, ako je poskytované v domove sociálnych služieb a v špecializovaných zariadeniach.** Ide o deti, ktoré majú diagnostikované závažné poruchy správania, až deviantné správanie, prípadne veľmi ťažké psychiatrické diagnózy v kombinácii s ďalšími postihnutiami, ktoré neumožňujú poskytnúť im účelnú pomoc v domove sociálnych služieb a v špecializovaných zariadeniach.
- **Nejednotnosť údajov v názve zariadenia v registri poskytovateľov sociálnych služieb samosprávneho kraja, na webe poskytovateľa, v centrálnom registri ministerstva sociálnych vecí.**
- **V súlade s ustanoveniami zákona o sociálnych službách je vyšší územný celok povinný predkladať ministerstvu sociálnych vecí aktualizovaný register poskytovateľov sociálnej služby štvrtročne.** Pri príprave monitoringu sa vyskytli **problémy so získavaním adries z registrov jednotlivých vyšších územných celkov a neprehľadnosť registrov**, pokiaľ ide o informácie o poskytovaní sociálnej služby aj deťom; taktiež sú neprehľadné stránky jednotlivých poskytovateľov sociálnych služieb a nejednotnosť registrov zriaďovateľa.
- **Financovanie sociálnych služieb zo strany samosprávneho kraja, pokiaľ ide o prostriedky vyčlenené na zamestnancov, nie je v takom počte, ako je nevyhnutné na pokrytie potrieb dieťaťa;** financovanie by sa nemalo riadiť len v minimálnom normatíve, pretože čím je dieťa viac zdravotne postihnuté, tým má aj viac potrieb (zákon o sociálnych službách stanovil normatív, ktorý upravuje minimálny normatív počtu zamestnancov na jedného prijímateľa sociálnej služby podľa druhu a formy sociálnej služby.)
- **Vzdelávanie detí, ktoré sú umiestnené v domovoch sociálnych služieb by malo prebiehať v školských zariadeniach.** Iba v nevyhnutných prípadoch, kde je premiestňovanie dieťaťa do školského prostredia kontraindikáciou jeho zdravotného stavu, vzdelávanie by mohlo prebiehať v priestoroch domovov sociálnych služieb.

- Pri posudzovaní dostupnosti poskytovania zdravotných výkonov pre deti s ťažkým mentálnym postihnutím **zo strany zubného lekára** bolo zhodnotené, že **vzdialenosť odborného lekára od domova detí** (prípadne od ich umiestnenia v domove sociálnych služieb) je vo väčšine prípadov **viac ako tridsať kilometrov**. Uvedená služba sa stáva nedostupnou aj z dôvodu počtu zubných lekárov, ktorí úkony pre tieto deti poskytujú. Ide o úkony zubných lekárov, vo väčšine prípadov vykonávaných v plnej narkóze dieťaťa. *Tieto poznatky boli súčasťou rokovania komisárky s hlavnou odborníčkou ministerstva zdravotníctva pre stomatológiu (rozpracované podrobnejšie v časti 7. Výstupy z monitorovania dodržiavania práv detí v detských domovoch v oblasti starostlivosti o ústne zdravie).*
- V domovoch sociálnych služieb sa nachádzajú **deti s takým závažným psychickým postihnutím, že jeho práva v domove sociálnych služieb nemôžu byť dodržané**, pretože z ustanovenia zákona o sociálnych službách tomuto druhu sociálnej služby prislúcha úplne iný rozsah služby ako ten, ktorý potrebuje zabezpečovať osobe s takými závažnými psychickými stavmi, ako zamestnanci úradu v zariadeniach videli. Na druhej strane je možné konštatovať, že poskytovateľ sociálnej služby pri prítomnosti takýchto detí s deviantným správaním ani nemôže dodržiavať práva ostatných prijímateľov v domove sociálnych služieb z dôvodu obavy z ohrozenia ich bezpečnosti. **Pri riešení problematiky je nevyhnutá koordinácia troch rezortov: ministerstva zdravotníctva, ministerstva sociálnych vecí a ministerstva školstva.**

Komisárka už v roku 2018 písomne **informovala ministra sociálnych vecí o zistených skutočnostiach** v rámci monitorovania dodržiavania práv detí v domovoch sociálnych služieb z roku 2017. **Záver z monitorovania v roku 2017 sa opakujú.**

Návrhy prostriedkov nápravy

Komisárka navrhuje:

- **Ministerstvu sociálnych vecí**
 - **pripraviť novelizáciu zákona o sociálnych službách.** Navrhuje zjednotiť údaje v registroch poskytovateľov sociálnych služieb a zároveň navrhuje povinnosť samosprávneho kraja predkladať aktualizovaný register poskytovateľov sociálnej služby ministerstvu sociálnych vecí bezodkladne po vykonaní zmeny, najneskôr do troch pracovných dní. Obdobne odporúčame aktualizáciu aj pri vedení centrálného registra poskytovateľov sociálnych služieb ministerstvom sociálnych vecí,
 - **metodicky usmerniť neverejných poskytovateľov sociálnych služieb pri aplikácii § 9 ods. 1 a 2 zákona o sociálnych službách,**
 - **novelizovať posudkovú činnosť na účely zákona o sociálnych službách,**
 - **nastaviť systém pri zmluvách o výkone osobnej asistencie uzatvorenej s fyzickou osobou, ktorej sa neposkytuje príspevok na osobnú asistenciu.**
- **Ministerstvu sociálnych vecí a ministerstvu školstva**
 - **zmeny v zákone o sociálnoprávnej ochrane detí a v školskom zákone, a to takými zásahmi, aby vytvorený systém starostlivosti o dieťa zabezpečil kvalitný systém výchovy a vzdelávania pri využívaní podporného systému sociálnych služieb v špecifických a hraničných prípadoch kombinácií ťažkého zdravotného postihnutia (fyzické, zmyslové, mentálne v kombinácii s poruchami správania ako aj samotné poruchy správania v rámci nediagnostikovaných psychiatrických porúch až deviantného správania).**
- **Ministerstvu zdravotníctva zriadiť detenčné ústavy ako špeciálny druh zariadenia pre deti - delikventov s hlbokým pásmom mentálnej retardácie nediagnostikovateľnými**

psychiatrickými diagnózami a zároveň zriaďovať aj špeciálne zariadenia pre deti s ťažkými formami duševných porúch, ktoré ohrozujú svojím správaním ostatných prijímateľov sociálnych služieb a personál.

- **Riaditeľovi jedného domova sociálnych služieb**
 - **prijímať opatrenia v súvislosti s dvomi posteľami, ktoré obmedzujú prijímateľov sociálnych služieb v slobode pohybu a praktizuje nedôstojné zaobchádzanie s deťmi v rozpore s Dohovorom,**
 - **zabezpečiť školenia pre všetkých zamestnancov, ktorí prichádzajú do kontaktu s deťmi, v oblasti dodržiavania práv dieťaťa a určiť termín, do ktorého je poskytovateľ povinný opatrenia prijať,**
 - do pozornosti Správu o činnosti komisárky pre deti za rok 2017, kde sa uvádza, že k ťažko zdravotne postihnutým prijímateľom sociálnych služieb je nevyhnutné zamestnať taký počet zamestnancov, ako si vyžadujú stavy prijímateľov, ktorým sa sociálna služba poskytuje.
- **Riaditeľom domovov sociálnych služieb vytvoriť systém celoživotného vzdelávania pre odborných zamestnancov,** a to prierezovo pre sociálnych pracovníkov a pre zdravotných pracovníkov ale aj pre opatrovateľov.
- **Zriaďovateľom domovov sociálnych služieb navrhovanie počtu zamestnancov a nedržať sa striktne len maximálneho počtu prijímateľa sociálnych služieb na jedného zamestnanca (de facto minimálneho počtu zamestnancov) pri jednotlivých druhoch a formách poskytovaných sociálnych služieb. Dôvodom návrhu sú stavy prijímateľov sociálnych služieb a dôležitosť práce pri napĺňaní potrieb tak ťažko postihnutých prijímateľov sociálnych služieb, akí sa v zariadení nachádzajú.** Určite požaduje na dodržiavanie práv dieťaťa navýšiť počty zamestnancov pri napĺňaní potrieb prijímateľov sociálnych služieb, ktorými sú deti s viacnásobným postihnutím.

Komisárka zaslala navrhované prostriedky nápravy na dva štatutárne orgány neverejných poskytovateľov sociálnych služieb. Zistenia sa týkali porušovania predpísanej minimálnej metráže na jedného prijímateľa sociálnych služieb a ohrozovania bezpečnosti prijímateľov sociálnych služieb prijímateľmi s deviantným správaním.

Odporúčania sú takmer vo všetkých bodoch totožné s odporúčaniami z predchádzajúcej správy. Ministerstvo sociálnych vecí sa k niektorým bodom zo správy z roku 2017 vyjadrilo a uviedlo, aké opatrenia prijalo.

Pri výkone monitoringu bolo v dvoch prípadoch konštatované porušenie Dohovoru v čl. 23 a 27 ods. 1 Dohovoru.

V nadväznosti na Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2017 a v nej uvádzaných konkrétnych zistení a odporúčaní na prijatie opatrení, komisárka **podáva informáciu o prijatých opatreniach ministerstvom sociálnych vecí.**

Z odpovede ministerstva sociálnych vecí na žiadosť komisárky poskytnúť informácie o vysporiadaní sa so zisteniami monitoringu v roku 2018 v oblasti dodržiavania práv dieťaťa v zariadeniach sociálnych služieb citujeme:

„Prijaté a realizované opatrenia zo strany ministerstva

Sociálne služby

Zistenia v oblasti kvality poskytovania sociálnej služby (vrátane materiálne - technického a priestorového vybavenia)

1. Ako sme informovali v reakcii na zistenia komisárky, ministerstvo písomne oboznámilo zriaďovateľov zariadení sociálnych služieb o zisteniach komisárky v bližšie nešpecifikovaných zariadeniach sociálnych služieb. Zriaďovatelia boli požiadaní, aby sa v prípade zistenia nedostatkov zamerali na ich elimináciu a prevenciu. V roku 2018 bol na ministerstve zriadený Odbor hodnotenia podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby, ktorý od 01. 09. 2019 začne hodnotiť "plnenie podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby, ktoré je poskytovateľ sociálnej služby povinný plniť" v súlade s ustanovením § 9 ods. 8 zákona o sociálnych službách a prílohou č. 2 tohto zákona. Súčasťou hodnotenia podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby je aj posudzovanie sociálnej služby z hľadiska dodržiavania základných ľudských práv a slobôd, prirodzenej ľudskej dôstojnosti a princípov nediskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery a náboženstva, či iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnej alebo etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia prijímateľa sociálnej služby, ale aj „Vymedzenia účelu a obsahu poskytovanej sociálnej služby a prístupu k prijímateľovi sociálnej služby“, v ktorom sa posudzuje napr., či poskytovateľ má vypracovanú stratégiu, plán a účel poskytovania sociálnej služby zameraný na zachovanie, obnovu a rozvoj schopností a zručností prijímateľa sociálnej služby viesť samostatný život a na podporu jeho začlenenia do spoločnosti. Jedným z kritérií hodnotenia je aj „Určenie postupov a pravidiel na vypracovanie, realizovanie a hodnotenie individuálneho plánu prijímateľa sociálnej služby alebo určenie postupov a pravidiel práce s prijímateľom sociálnej služby“.

Veríme, že práve praktická realizácia hodnotenia podmienok kvality poskytovanej sociálnej služby bude predstavovať motivačný prvok pri vypracovaní kvalitných individuálnych plánov starostlivosti o klientov a samotné hodnotenie bude zároveň aj metodickou pomocou pre poskytovateľa sociálnej služby v procese skvalitňovania individuálnej starostlivosti o klienta.

2. S cieľom podporiť poskytovateľov sociálnych služieb pri implementácii štandardov kvality do ich praxe bol ministerstvom navrhnutý Národný projekt Kvalita sociálnych služieb, ktorý bude realizovaný v rámci Operačného programu Ľudské zdroje — Prioritná os 4 — Sociálne začlenenie. Plánovaná dĺžka trvania projektu je 48 mesiacov (03/2019 — 02/2023), na celom území SR. Cieľom národného projektu je podpora zavádzania kvality cestou metodickej podpory poskytovateľov (poskytovateľský aspekt kvality) a zároveň cestou zavádzania systému hodnotenia podmienok kvality sociálnych služieb (hodnotiteľský aspekt kvality).

Odporúčania vo veci potreby riešenia dlhodobej starostlivosti o deti s psychiatrickými diagnózami

Ministerstvu je jasné, že deťom s psychiatrickými diagnózami s asociálnym a agresívnym správaním nie je v zariadeniach nášho rezortu poskytovaná taká pomoc, akú potrebujú (a to ani vo vysoko špecializovaných samostatne usporiadaných skupinách pre deti), ale zároveň nemôže nechať deti bez žiadnej starostlivosti o to viac, ak ide o deti, u ktorých rozhodol súd, že sa o ne nemôžu z nejakých dôvodov starať ich vlastní rodičia.

Ministerstvo sociálnych vecí spolupracuje s ministerstvom zdravotníctva, ktoré je gestorom riešenia dlhodobej zdravotno-sociálnej starostlivosti a usiluje sa presadiť aj utvorenie podmienok na riešenie dlhodobej psychiatrickej starostlivosti pre deti s ťažkými psychiatrickými diagnózami s opakujúcim sa alebo pretrvávajúcim asociálnym a agresívnym správaním, ktorých zdravotný stav nie je možné podstatne zlepšiť ambulantnou alebo ústavnou pedopsychiatrickou zdravotnou starostlivosťou. Táto snaha ministerstva nevychádza len z potreby riešiť túto situáciu vo vzťahu k zariadeniam SPOD a SK, zariadeniam sociálnych služieb, či reedukačným centráм v

ktorých sú deti umiestňované a ktoré nemajú (a ani nemôžu mať) odborný potenciál zvládnuť dlhodobú psychiatrickú starostlivosť o deti, ale tiež z potreby všeobecne riešiť dostupnosť detskej psychiatrie pre všetky deti.“

„K plateniu poistného na dôchodkové poistenie štátom za osoby vykonávajúce osobnú asistenciu na základe zmluvy o výkone osobnej asistencie uzatvorenej s fyzickou osobou, ktorej sa neposkytuje príspevok na osobnú asistenciu

Postupy platenia poistného na dôchodkové poistenie štátom za skupiny osôb vykonávajúce osobnú asistenciu na základe zmluvy o výkone osobnej asistencie uzatvorenej s fyzickou osobou, ktorej sa neposkytuje príspevok na osobnú asistenciu súvisia s právnou úpravou poskytovania peňažného príspevku na osobnú asistenciu v zákone č. 447/2002 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Nastavenie vyplácania tohto príspevku v závislosti od príjmu fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím (osoba s ŤZP) v praxi spôsobuje, že sa peňažný príspevok v mnohých prípadoch vypláca len po časť kalendárneho roka a ostatnú časť kalendárneho roka si hradí túto službu ŤZP osoba z vlastných prostriedkov. Ak majetok ŤZP osoby presiahne zákonom ustanovenú sumu, peňažný príspevok sa neposkytne vôbec alebo sa obmedzí jeho výplata alebo úplne zastaví.

Sociálna poisťovňa svojou kontrolnou činnosťou zamedzuje plateniu poistného štátom na dôchodkové poistenie v prípadoch, v ktorých zaznamená postupy podania prihlášok na platenie poistného štátom pri všetkých skupinách osôb, za ktoré platí poistné štát v súlade s § 15 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, vrátane definovaných osobných asistentov. V sporných prípadoch je povinná zistiť skutočný stav veci a o vzniku, trvaní alebo zániku poistenia rozhodnúť. Keďže podmienkou platenia poistného štátom za osobných asistentov je uzatvorenie zmluvy s ŤZP osobou, môže pri nesplnení tejto povinnosti postupovať načrtnutým spôsobom a tým zamedziť prípadným špekuláciám.

Ministerstvo i naďalej zotrváva na stanovisku, v zmysle ktorého by na účely platenia dôchodkového poistenia štátom za fyzickú osobu vykonávajúcu osobnú asistenciu v zákonom ustanovenom rozsahu (najmenej 140 hodín mesačne) na základe zmluvy o výkone osobnej asistencie mal byť dohodnutý rozsah výkonu osobnej asistencie v predmetnej zmluve tak, ako to aktuálne ustanovuje zákon o sociálnom poistení. Ak by tomu tak nebolo, štát by prestal byť platiteľom poistného na dôchodkové poistenie za osobných asistentov, ktorí poskytujú osobnú asistenciu ŤZP osobám, ktorých príjem presiahol zákonnú hranicu a neposkytuje sa im príspevok na osobnú asistenciu, čo nie je účelom tohto inštitútu.“

4. Výstupy z monitorovania dodržiavania práv detí v rómskej osade v Trebišove

Diagnostika a rediagnostika detí zo sociálne znevýhodneného prostredia

Komisárka po vykonanom monitoringu uskutočneným na ulici Ivana Krasku v „rómskej osade“ (ďalej len „osada“) v Trebišove navrhla nápravné opatrenia, pri ktorých je **nevyhnutná prierezová spolupráca ministerstva školstva, ministerstva zdravotníctva, ministerstva vnútra a ministerstva sociálnych vecí**. Cieľom systémových opatrení je zabrániť, aby nedochádzalo k zaraďovaniu detí do špeciálnych základných škôl z dôvodu ich zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Komisárka komunikovala problém s ministerkou a následne so štátnym tajomníkom ministerstva školstva. Podala **návrh prostriedkov nápravy na systémové opatrenia s cieľom zabrániť zaradovaniu detí do špeciálnych základných škôl z dôvodu ich nedostatočného sociálneho prostredia** – z nedostatku podnetov zo strany výchovného prostredia zodpovedajúcemu veku dieťaťa. Komisárka požiadala o **zmeny v legislatíve v oblasti predškolskej výchovy**, kde navrhla pre deti **povinnú dochádzku do materskej školy už od štvrtého roku veku dieťaťa**. Dôvodov je viacero, najmä osvojenie si spisovného jazyka, porozumenie významu slov, stimulácia a podnety pre dieťa v duchu veku zodpovedajúcim metodickým postupom a iné.

Komisárka navrhla ministerke školstva, aby zabezpečila výskum zameraný na vývin dieťaťa z marginalizovanej rómskej komunity, žijúcej v obydliach uvádzanej osady. Predmetom výskumu by bolo porovnanie vývinu dieťaťa, ktoré je zaradené do predškolskej výchovy od štvrtého roku veku a dieťaťa nezaradeného do tohto zariadenia v súvislosti na následné diagnostikovanie zaradeného dieťaťa na školskú zrelosť. Problematiku konzultovala so splnomocnencom pre rómske komunity a písomne sa obrátila v decembri 2018 s uvedenými požiadavkami na predsedu vlády. Skúsenosti so zaškolením/nezaškolením dieťaťa zo sociálne znevýhodneného prostredia vo veku šesť rokov do základnej školy, komisárku vedie k návrhu zaradiť deti do povinnej predškolskej výchovy minimálne na dva roky pred nástupom do školy. Dôvodom je fakt, že dieťa zo sociálne znevýhodneného prostredia môže byť pred diagnostikovaním na školskú zrelosť diskriminované napríklad v neovládaní jazyka, v ktorom vzdelávanie prebieha. Uvedeným návrhom by sme sa mohli vyvarovať nesprávnemu zaradovaniu a zaškoleniu detí do špeciálnej základnej školy.²⁴⁾

V nadväznosti na zvyšovanie vzdelanostnej úrovne obyvateľov je vhodné zabezpečiť diagnostikovanie a následne aj rediagnostikovanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia v súčinnosti s centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrom špeciálno-pedagogického poradenstva. Diagnostiku je vhodné začať realizovať od štvrtého roku života dieťaťa. **Komisárka si je vedomá platného právneho stavu, ale uvedené kroky sú nevyhnutnosťou pri eliminácii zaradovania detí zo sociálne znevýhodneného prostredia do špeciálnych škôl.** Komisárka nemá kompetenciu posudzovať závery diagnostiky detí na školskú zrelosť, ktoré sú výsledkom vysoko profesionálnej činnosti. Možnosť pri monitorovaní dodržiavania práv detí pri zaradovaní do škôl, hlavne špeciálnych základných škôl vidí v zmene legislatívy uvedeným spôsobom. Vidí to vhodné nielen pre deti zo sociálne znevýhodneného

24) Nevyhnutným pri práci s deťmi je prístup, aby ich potenciál bol rozvíjaný už od útleho predškolského veku. Práve v predškolskom veku sa formuje podstatná časť osobnosti. V nadväznosti na ustanovenie § 2 písm. g.) bod 3.3, zákona č. 416/2001 Z. z o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov, je v pôsobnosti obce zriaďovanie a zrušovanie predškolských zariadení. Je nevyhnutné, aby v nadväznosti na množstvo detí z marginalizovaných skupín boli zriadené predškolské zariadenia, ktorých základným cieľom bude zabezpečenie osobnostného rozvoja detí v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej, rozvíja schopnosti a zručnosti a v rámci ktorého sa budú utvárať predpoklady na ďalšie vzdelávanie. Neodhateľnou súčasťou predškolskej výchovy je aj príprava dieťaťa na povinnú školskú dochádzku. Toto zariadenie by malo byť zriadené v blízkosti rómskych osád, v ktorých sú lokalizované deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, aby mali k dispozícii vhodné podmienky na dochádzanie do predmetného zariadenia. Je potrebné a žiaduce prijať všeobecne záväzné nariadenia na úrovni obcí na financovanie týchto detí v spolupráci s MŠVVaŠ SR, aby sa začalo s prípravou zmeny v segregovaných osadách. Prostredníctvom Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity je možné zabezpečiť školenia pre terénnych sociálnych pracovníkov, ktorí pôsobia priamo v marginalizovaných rómskych komunitách na zabezpečenie vyššie spomínaného regionálneho rozvoja priamo v marginalizovaných komunitách, čo mám odkonzultované so splnomocnencom pre rómske komunity.

prostredia, ale aj pre deti s ADHD a ADH a rôznymi formami porúch správania. Následkom bude rozšírenie profesijného zloženia odborníkov v materských školách o sociálnych pracovníkov, zdravotných asistentov (praktická sestra), opatrovatel'ka a iné. Ako nevyhnutnosť už aj dnes vidí potrebu takýchto profesií na zabezpečenie potrieb dieťaťa, a to hlavne dieťaťa so zdravotným znevýhodnením, ktoré do materskej školy nie je prijímané, vzhľadom na jeho rôzne dopady zdravotného stavu. Uvedená činnosť si bude vyžadovať navýšenie počtu zamestnancov do centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centier špeciálno-pedagogického poradenstva, v konečnom dôsledku to bude mať za následok navýšenie finančných prostriedkov do kapitoly ministerstva školstva.

Aby bolo možné vykonať úpravu legislatívy o predškolskej výchove, navrhuje komisárka prostredníctvom orgánov verejnej správy a ich oprávnení v gescii ministerstva školstva vykonať výskum zaradenia detí zo sociálne znevýhodneného prostredia do predškolskej výchovy, ich diagnostiky a následnej rediagnostiky na školskú zrelosť a odporúčania z výskumu. Komisárka by uvítala, keby sa ministerstvo školstva takejto úlohy ujalo. Je presvedčená, že nepostačuje kontrolovať správnosť zaraďovania detí do špeciálnych základných škôl, ale je potrebné prijať prostriedky nápravy vedúce k tomu, aby takéto deti mali možnosť vývinový deficit spôsobený sociálnymi dôsledkami „dobrehnúť“ a aby im spoločnosť, vzhľadom na možnosti a kapacity ich osobnostného stavu, umožnila osobnostný rozvoj.

Návrh opatrení na nápravu

- Zriadiť najmenej dve komunitné centrá.
- Zriadiť materskú školu a zariadenie starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa
- Diagnostikovať a rediagnostikovať deti zo sociálne znevýhodneného prostredia od veku štyroch rokov v časovom horizonte pol roka.
- Zabezpečiť prístrešia resp. sociálne byty pre osoby z marginalizovaných rómskych komunít.
- Zabezpečiť prístup k pitnej vode (*dva zdroje pitnej vody na 4500 obyvateľov osady, z čoho je viac ako polovica detí, nepostačujú*).
- Zabezpečiť nevyhnutné hygienické opatrenia na nešírenie ďalších možných ochorení v osade (stredisko osobnej hygieny pre deti priamo v osade, toalety pre deti a pre dospelých s napojením na kanalizáciu a vodu).
- Navýšiť počet kontajnerov a zabezpečiť pravidelný odvoz a likvidáciu odpadu (*tri kontajnery nepostačujú na počet obyvateľov osady*).
- Prijatť opatrenia na zamedzenie vzniku a šírenia infekčných, ale aj neinfekčných ochorení, spôsobených hlavne chudobou obyvateľov (*v osade komisárka videla, ako sa deti pohybujú medzi fekáliami, medzi hnilobným odpadom, medzi mlákami, plnými rôznych neidentifikovaných látok – je možné predpokladať, že sú plné infekcie z fekálií, ktoré sú do jednej tretiny v murovaných „obytných“ domoch*).
- Eliminovať nebezpečenstvo úrazu detí v nezabezpečených budovách (*deti sa pohybujú v priestoroch murovaných „obytných“ domov do výška 3. nadzemného podlažia, ktoré sú bez zábradlia čo ohrozuje život detí*).

C. Iná činnosť komisárky

1. Účasť na legislatívnej činnosti

Komisárka sa v hodnotenom období aktívne zapájala do legislatívnej činnosti. Svoje poznatky získané výkonom právomoci v zmysle § 4 zákona o komisárovi pre deti sa snaží pretaviť do pripravovaných návrhov zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov.

Podnety na legislatívne zmeny predkladala vecne príslušným ministerstvám a ostatným ústredným orgánom štátnej správy vo forme konkrétnych iniciatívnych podnetov na zmeny právnych predpisov. Rovnako sa zapájala do medzirezortného pripomienkového konania zverejňovaním pripomienok k návrhom všeobecne záväzných právnych predpisov na portáli SLOV-LEX.

V rámci **pripomienkového konania** sa komisárka zapojila do medzirezortného pripomienkového konania

- k návrhu na novelizáciu **zákona o sociálnoprávnej ochrane detí**; komisárka upozornila prostredníctvom 12 zásadných pripomienok na nesystémové riešenie pripraveného návrhu zákona,
- k návrhu na novelizáciu zákona č. 191/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa **zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení** v znení neskorších predpisov; v rámci novelizácie zákona o sociálnom poistení sa na podnet komisárky urobila zmena týkajúca sa **osobných asistentov** vykonávajúcich osobnú asistenciu pre fyzické osoby s ŤZP, a to v platení poistného do sociálnych fondov fyzickými osobami, ktoré vykonávajú osobnú asistenciu,
- k návrhu na novelizáciu **zákona o sociálnych službách** odporučila zjednotiť údaje v registroch poskytovateľov sociálnych služieb a zároveň navrhla povinnosť vyššieho územného celku predkladať aktualizovaný register poskytovateľov sociálnej služby ministerstvu sociálnych vecí bezodkladne po vykonaní zmeny, najneskôr do troch pracovných dní.

Okrem toho komisárka **iniciovala** viaceré legislatívne opatrenia:

- **Na základe podnetu komisárky ministerstvo školstva vydalo Smernicu č. 36/2018 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach**, s účinnosťou od 1. septembra 2018; smernica upravuje základné znaky, formy a prejavy šikanovania detí a žiakov, možnosti preventívneho pôsobenia a metódy riešenia šikanovania žiakov v nadväznosti na zodpovednosť školy a školského zariadenia podľa ustanovení školského zákona. Smernica dáva školám detailný návod, ako šikanovaniu predchádzať a ako postupovať v školskej oblasti.
- **Ministerstvu zdravotníctva komisárka opätovne navrhla zmeniť § 24 odsek 6 písmeno b) zákona o ochrane verejného zdravia nasledovne:**
„(6) V predškolskom zariadení môže byť umiestnené len dieťa, ktoré:
a) je zdravotne spôsobilé na pobyt v kolektíve,
b) má vykonané pravidelné povinné očkovania zodpovedajúce veku dieťaťa podľa očkovacieho kalendára, alebo je proti nákaze imúnne, alebo sa očkovaníu nemôže podrobiť pre trvalú kontraindikáciu; to neplatí pre zariadenia, do ktorých bolo dieťa umiestnené na základe súdneho rozhodnutia,
c) nemá nariadené karanténne opatrenie.“.

Legislatívna zmena sa zatiaľ nerealizovala.

- I naďalej komisárka navrhuje pripraviť legislatívnu úpravu v rozsahu kompetencií rezortov zdravotníctva a sociálnych vecí tak, **aby všetky očkovania pre deti od 0 do 13 rokov veku boli v celom rozsahu hrazené zo zdrojov verejného zdravotného poistenia**, resp. po dohode s ministerstvom sociálnych pre rodiny s deťmi v hmotnej núdzi zvážiť iný model financovania. *Legislatívna zmena sa zatiaľ nerealizovala.*
- Do **Trestného zákona** navrhla komisárka ministerstvu spravodlivosti doplniť **nový trestný čin „Falšovanie a pozmeňovanie zdravotnej dokumentácie.“**
- Komisárka odporúča **ministrovi vnútra novelizovať príslušné všeobecne záväzné predpisy, upravujúce výkon domovej prehliadky a iné zásahy NAKA, s cieľom zabrániť, aby žiadne dieťa nesmeli byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie, ak nejde o zásah spojený s podozrením z trestnej činnosti samotného dieťaťa.**
- Komisárka navrhla upraviť všeobecne záväzným právnym predpisom **zmenu výkonu reedukácie v inom zariadení v prípadoch odkrytia závažnej šikany** vyšetrovanej orgánmi činnými v trestnom konaní.

2. Poradenská činnosť

V rámci výkonu pôsobnosti komisárky sa na ňu obracajú obyvatelia Slovenskej republiky, ktorým chýba dostatočné právne a sociálne povedomie v oblasti ochrany práv detí. Aj napriek tomu, že zákon o komisárovi pre deti nepriznáva priamo právomoc poskytovania právneho a sociálneho poradenstva, komisárka má zato, že takáto pomoc je potrebná, pretože viacerí žiadatelia sa na ňu obrátili s prosbou o poskytnutie pomoci a rady, keď už vyčerpali všetky ostatné dostupné prostriedky a nedočkali sa pomoci zo strany kompetentných orgánov verejnej správy, predovšetkým od orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V porovnaní s rokom 2017 sa počet žiadostí o poskytnutie informácií v oblasti práva a sociálnych služieb takmer zdvojnásobil. Svedčí o tom počet **doručených žiadostí (spolu 722)**, pričom jednoznačne môžeme konštatovať, že poradenstvo sa týkalo všetkých oblastí, ktoré má komisárka vo svojej pôsobnosti.

V rámci výkonu pôsobnosti komisárky najčastejšími oblasťami poskytnutého právneho a sociálneho poradenstva boli:

- právomoc komisárky pri zastupovaní maloletých detí v súdnych konaniach v zahraničí a na Slovensku
- postup pri uplatňovaní práva na výživné a vymáhanie výživného pre neplnoleté dieťa zo zahraničia (najmä štátov EÚ) aj na Slovensku,
- uplatnenie tzv. náhradného výživného v prípadoch ak povinný subjekt neplní svoju povinnosť,
- oblasť procesného postupu pri úprave výkonu rodičovských práv,
- možnosti úpravy a výkonu práva styku starých rodičov k maloletému dieťaťu v cudzine aj na Slovensku,
- otázky nárokov, priznávania alebo odňatia prídavkov na deti, príp. príplatkov k prídavku na deti vo vzťahu k iným členským štátom EÚ,
- oblasti procesného postupu pri výsluchu dieťaťa,
- postavenie kolízneho opatrovníka a jeho úlohy pri ochrane záujmov detí doma aj v cudzine,

- náhradná starostlivosť, najmä vo vzťahu k náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a výkonu ústavnej starostlivosti v profesionálnej náhradnej rodine,
- oblasť zverejňovania osobných údajov detí (vrátane ich fotografií),
- oblasť nevhodného zverejňovania fotografií detí na internete,
- oblasť organizovania kultúrno spoločenských podujatí v neskorých hodinách, na ktorých sa zúčastňujú deti, ochrana detí,
- poradenstvo v oblasti procesného postupu pri výsluchu dieťaťa pred orgánmi činnými v trestnom konaní,
- poradenstvo v oblasti Exekučného poriadku,
- oblasť právnej úpravy možnosti vycestovania detí do zahraničia (súhlas druhého rodiča)
- oblasť krízovej a včasnej intervencie.

Závery

- **So zreteľom na nárast počtu opakovaných žiadostí je potrebné zdôrazniť nevyhnutnosť systémového riešenia tohto problému, pretože vo viacerých prípadoch kompetentné orgány verejnej správy neposkytli adekvátnu súčinnosť, aj napriek tomu, že je to v ich priamej zákonnej pôsobnosti.**
- **Vo vzťahu k poradenstvu v medzinárodnoprávnej oblasti je na zriadená špecializovaná rozpočtová inštitúcia - Centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže s kompetenciami vymedzenými v zákone o sociálnoprávnej ochrane detí; avšak neustále opakujúce sa podnety s medzinárodným prvkom poukazujú na výrazné zlyhávajúce inštitúcie a absenciu plnenia základných úloh stanovených zákonom v oblasti ochrany práv detí.**
- **Centrum právnej pomoci, ktoré je zriadené zákonom č. 327/2005 o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi vo viacerých prípadoch buď poskytne pomoc neskoro, t. j. až po preverení, či žiadateľ splnil zákonom stanovené kritériá, alebo neposkytne vôbec, pretože žiadateľ je na hranici materiálnej núdze.**
- **Kolízni opatrovníci, ktorí by mali v zmysle zákona o sociálnoprávnej ochrane detí zabezpečiť ochranu práv a právom chránených záujmov dieťaťa, pomerne často zlyhávajú.**
- **Na problém finančného ohodnotenia pracovníkov orgánov sociálnoprávnej ochrany ako aj na nedostatočné materiálne vybavenie komisárka sústavne upozorňuje ministerstvo sociálnych vecí. Finančné ohodnotenie týchto pracovníkov je slabé, čo má za následok, že pracovníci po krátkom čase odchádzajú za lepším zárobkom, čím sa funkčnosť tohto významného orgánu znefunkčňuje a tým Slovenská republika nemôže naplňovať záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv.**
- **Na území Slovenskej republiky je nedostatok inštitúcií na zabezpečenie včasnej intervencie vzhľadom na potreby detskej populácie.**

Príklad poradenstva 1

Na komisárku sa obrátil mladý muž s otázkou, čo má robiť, keďže jeho partnerka čaká dieťa (podľa jeho domnienky s ním) a má informáciu, že sa rozhodla porodiť dieťa formou utajovaného pôrodu. Mladý muž žiadal informáciu, aké má práva voči dieťaťu.

Právna úprava

Zákon o zdravotnej starostlivosti:

§ 6a: V prípade ženy, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom, je ošetrojúci zdravotnícky pracovník povinný poskytnúť poučenie tejto žene. Informovaný súhlas dáva žena, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom.

§ 11 ods. 11: Žena, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom, má právo na osobitnú ochranu svojich osobných údajov.

§ 19 ods. 4 a 5: V prípade ženy, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom, vedie sa osobitná zdravotná dokumentácia v rozsahu zdravotnej starostlivosti súvisiacej s tehotenstvom a pôrodom, ktorej súčasťou sú osobné údaje tejto ženy nevyhnutné na zistenie anamnézy. Osobné údaje nevyhnutné na jej identifikáciu sa vedú oddelene od osobitnej zdravotnej dokumentácie spolu s písomnou žiadosťou. Poskytovateľ je povinný osobitnú zdravotnú dokumentáciu vrátane osobných údajov nevyhnutných na identifikáciu viesť oddelene od zdravotnej dokumentácie ostatných osôb.

§ 23 ods. 7: osobitnú zdravotnú dokumentáciu je poskytovateľ povinný po uplynutí šiestich týždňov odo dňa pôrodu odovzdať bez zbytočného odkladu ministerstvu zdravotníctva, ak žena v tejto lehote písomne neodvolala svoju žiadosť o utajenie svojej osoby.

Zamestnanec úradu poskytol podávateľovi poradenstvo podľa vyššie citovaných ustanovení zákona. **V danom prípade poučil podávateľa podnetu o jeho možnostiach a usmernil ho v ďalšom konaní. Podávateľ podnetu bol poučený, že matka dieťaťa využila svoje právo a do tohto práva jej nesmie nik zasiahnuť.**

Príklad poradenstva 2

Na komisárku sa obrátil otec dieťaťa, ktorý sa informoval, čo má robiť, keďže jeho ex-partnerka ho neinformuje o zdravotnom stave ich spoločného dieťaťa, ktorého má zvereného do osobnej starostlivosti. Otec dieťaťa žiadal informáciu, aké má práva na získavanie pravidelného informovania sa o zdravotnom stave dieťaťa.

Právna úprava

Dohovor

Čl. 3 ods. 1 až 3 Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Čl. 5 Štát sa zaväzuje rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Čl. 18 ods. 1 a 2 Štát vynaloží všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Zákon o komisárovi pre deti.

Zákon o rodine

Čl. 4 Rodičovské práva a povinnosti patria obom rodičom.

Čl. 5 písm. d) Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa.

§ 28 ods. 2 Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 35 Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o udelení súhlasu na poskytovanie zdravotnej starostlivosti, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd.

Civilný mimosporový poriadok

§ 111 písm. h) V konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých súd rozhoduje o veciach maloletého, o ktorých sa rodičia nevedia dohodnúť.

Záver

- Zamestnanec úradu poradil podávateľovi podnetu, že právo byť informovaný o zdravotnom stave svojho dieťaťa mu vyplýva priamo zo Zákona o rodine, a ak toto právo nie je naplnené, je oprávnený, ako otec dieťaťa, požiadať súd, aby rozhodol vo veci, o ktorej sa s druhým rodičom dieťaťa nevie dohodnúť.

3. Podpora zvyšovania povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti

Komisárka a rovnako aj odborní zamestnanci úradu v hodnotenom období podporovali zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa najmä účasťou na viacerých medzinárodných a domácich konferenciách, seminároch, besedách a obdobných odborných podujatiach, na ktorých aktívne vystupovali s referátmi, vstupmi do diskusií a iným formami informovanosti a výmeny skúseností. Na týchto podujatiach popri informovanosti odbornej a laickej verejnosti o právach dieťaťa získali aj sami cenné poznatky z pertraktovanej problematiky, a zároveň nadviazali aj užitočné kontakty s domácimi a zahraničnými odborníkmi z teórie a praxe v oblasti práv detí.

Komisárka a zamestnanci úradu aktívne navštevujú základné a stredné školy na Slovensku s hlavným cieľom zvýšiť povedomie o právach dieťaťa a o fungovaní komisára pre deti na Slovensku.

Účasť komisárky

- **Ústavné súdnictvo-výzva a perspektívy** - medzinárodná vedecká konferencia, ktorá sa konala 11.-12. 4. 2018 pri príležitosti 25. výročia založenia Ústavného súdu Slovenskej republiky.
- **XXIX. Zasadnutie snemu Únie miest Slovenskej republiky**, ktoré sa konalo 8.6.2018 v Bratislave.
- **Dôsledky chudoby a deprivácie v detstve na životné šance** - konferencia, ktorá sa konala 21. 6. 2018 v Aule SAV v Bratislave.
- **Podpora multidisciplinárnej spolupráce ohľadom ochrany detí pred násilím a dodržiavania práv dieťaťa v zmysle medzinárodných zmlúv** – medzinárodná konferencia v rámci národného projektu Podpora ochrany detí pred násilím dňa 27. 9. 2018 vo Vígľaši.
- **Dieťa v ohrození: Rané poradenstvo ako prevencia školskej neúspešnosti** - XXVII. medzinárodná odborná konferencia, ktorú organizoval Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, sa konala 7. 11. - 8. 11. 2018 v Bratislave.
- **45. Celoslovenská konferencia sociálnych sestier a sociálnych pracovníkov**, ktorú organizovala Sekcia sociálnych sestier a sociálnych pracovníkov v spolupráci s Fakultnou nemocnicou 16.11.2018 v Trenčíne
- **Duševné zdravie a wellbeing virtuálnej generácie** - 4. medzinárodná vedecká konferencia v gescii Fakulty psychológie Paneurópskej vysokej školy v spolupráci s asociáciou Školskej psychológie SR a Internetovou poradňou pre mladých IPečko dňa 21. 11. 2018 v Bratislave
- **Evaluácia včasnej intervencie** – konferenciu organizovala Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave dňa 11. 05. 2018.

Účasť odborných zamestnancov úradu

Medzinárodné podujatia

- **Meranie efektivity práv detí - medzinárodná konferencia v Bruseli**, ktorá sa konala 09. 02. 2018. Na konferencii boli prezentované viaceré overené metodické postupy zamerané na meranie práv detí z viacerých aj mimoeurópskych štátov.
- **ERIS Spring School**- 17. 4.-19. 4. 2018 v Ostrave. Hlavným cieľom pravidelného podujatia bolo uchádzanie sa o členstvo v European Institute for Social Work /ERIS/ a príspevok zamestnanca úradu na do diskusie zameranej na „Monitoring práv detí“. Prezident ERIS pozval komisárku na medzinárodnú konferenciu, ktorá sa bude konať v septembri 2019 na pôde Ostravskej univerzity v Ostrave.
- X. medzinárodný kongres zameraný na „**Úspechy, bariéry, výzvy a riešenia v súvislosti so 70. výročím deklarácie o ľudských právach**“ ktorý sa konal 23. 4.-24. 4. 2018 vo Varšave. Zamestnanec úradu vo svojom vystúpení zdôrazňoval celospoločenskú potrebu komisára pre deti.
- **Plzeňské dny právnické vědy** - 3.5.-4.5.2019 v Plzni. Nosnou témou pravidelnej konferencie boli aktuálne otázky súkromného práva.
- Význam Komisarů pre deti v Slovenskej republike prezentovali zamestnanci úradu na medzinárodnej konferencii „**Metamorfózy práva v strednej Európe VI.**“, ktorá sa konala 6.6.-7.6.2018 v Znojme.
- Zamestnanec úradu sa zúčastnil na medzinárodnej konferencii organizovanej **Ostravskou univerzitou v Ostrave a Európskym výskumným inštitútom v sociálnej práci** zameranej na „Európsku dimenziu v sociálnej práci v oblasti vzdelávania a praxe“, ktorá sa konala 23. 9. - 26. 9. 2018 v Ostrave.
- **Sociálna spravodlivosť a rozmanitosť, výskum, prax a vzdelávanie v tejto oblasti** - medzinárodná konferencia ktorá sa konala 7. 10.-11. 10. 2018 v Dornbirne. Aktívna účasť zamestnanca úradu zameraná na ochranu práv detí počas migrácie bola spojená s diskusiou za okrúhlym stolom.
- **Vyvažovanie záujmov a práv pri rozhodovaniach a deťoch.** Odborná konferencia organizovaná Úradom pre medzinárodnoprávnú ochranu detí Českej republiky a Verejným ochrancom práv Českej republiky, ktorá sa konala 5.11.2018 v Brne v rámci projektu Práva a participácia dieťaťa v agendách Úradu pre medzinárodnoprávnú ochranu dieťaťa Českej republiky.
- Zamestnanec úradu uskutočnil v dňoch 11. 12.-13. 12.2018 prednášky pre vysokoškolských pedagógov, odborníkov z praxe a študentov Vysokej školy v Landshute zamerané na „Ochranu detí na Slovensku“ a „Medzinárodnú sociálnu prácu- Perspektíva na Slovensku“.

Domáce podujatia

- **Okrúhly stôl - Inkluzívne vzdelávanie na Slovensku.**
- **Podpora multidisciplinárnej spolupráce v oblasti ochrany detí pred všetkými formami násillia.**
- **Jedlo, teplo, bezpečné miesto pre spánok a hru detí – realita a verejná politika.**
- **Zlepšenie vzdelávania k prevencii.**
- **Systémové zmeny a vzdelávanie.**
- **Krízová pomoc – Ľudská pomoc na profesionálnej úrovni III.**
- **45. Celoslovenská konferencia sociálnych sestier a sociálnych pracovníkov.**
- **Duševné zdravie a wellbeing virtuálnej generácie.**
- **Dieťa v ohrození.**

- **Evaluácia včasnej intervencie.**
- **Povinná predškolská výchova z perspektívy rómskeho dieťaťa.**
- **Evaluácia včasnej intervencie.**
- **Telekomunikačné stavby XI.**

4. Spolupráca so zainteresovanými odborníkmi a ostatnými inštitúciami v oblasti práv dieťaťa

Od začiatku pôsobenia komisárky je jedným z cieľov spolupracovať so vzdelávacími a vedecko výskumnými organizáciami na Slovensku a v zahraničí.

V roku 2018 komisárka v súlade s Memorandom o spolupráci s Trnavskou univerzitou v Trnave a spoluprácou s Ostravskou univerzitou v Českej republike, Katolíckou univerzitou Lille vo Francúzsku a Vysokou školou v Landshute v Nemeckej spolkovej republike podporili vzdelávacie procesy na uvedených univerzitách.

Štyria odborní zamestnanci úradu pôsobia v oblasti práv dieťaťa ako pedagógovia na slovenských vysokých školách, z toho jeden pôsobí aj na vysokej škole v Nemecku.

Komisárka pri svojej činnosti využíva odborné poznatky, skúsenosti a rady renomovaných odborníkov z teórie a praxe. Problémy detí, s ktorými sa klienti na ňu obracajú konzultuje komisárka a zamestnanci úradu najčastejšie

- s hlavným odborníkom pre oblasť všeobecnej starostlivosti o deti a dorast
- s hlavným odborníkom pre oblasť zubného lekárstva
- s prednostom Kliniky detskej psychiatrie LF UK a NÚDCH
- s odborníkmi z Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky
- s odborníkmi z Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie
- so zástupkyňou Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva

Komisárka aj touto cestou vyslovuje vďaku za cenné rady a poskytnutú pomoc uvedeným odborníkom, ktorí sú aj napriek svojej enormnej zaneprázdnenosti ochotní podeliť sa o čas a odborné poznatky pri zabezpečovaní práv detí.

Veľmi cenným zdrojom informácií z oblasti práv detí boli aj skúsenosti a rady, ktoré poskytovali odborníci z partnerských inštitúcií, s ktorými komisárka a zamestnanci úradu spolupracujú. Sú to

- Trnavská univerzita
- Ústav štátu a práva SAV
- Sociologický ústav SAV
- Vysoká škola bezpečnostného manažmentu Košice
- Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce Sv. Alžbety
- Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
- Katolícka univerzita v Lille
- Európsky výskumný inštitút v sociálnej práci v Ostrave
- Vysoká škola v Landshute
- Liga za duševné zdravie
- Občianska iniciatíva za reguláciu vysielateľov.

Za úspešný krok považuje komisárka aj rokovania s ministerstvom kultúry, ktorého výsledkom je, že v zmluve medzi Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky a Rozhlasom a televíziou Slovenska na rok 2019 **sú po prvýkrát v histórii zadefinované ako vysielanie vo verejnom záujme programy pre deti o uplatňovaní ich práv vyplývajúcich z Dohovoru OSN o právach dieťaťa.**

Účasť v pracovných skupinách

Komisárka a zamestnanci úradu pracujú vo viacerých expertných poradných orgánoch ministerstiev, ostatných orgánov štátnej správy, orgánov územnej samosprávy a mimovládnych organizácií.

Komisárka ako predstaviteľka národnej nezávislej ľudsko-právnej inštitúcie presadzuje dôslednú implementáciu princípu najlepšieho záujmu dieťaťa a všetkých ostatných práv dieťaťa pri implementácii Dohovoru a jeho opčných protokolov na národnej úrovni aj **v rámci svojho členstva vo Výbore pre deti a mládež Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť** (ďalej len „Výbor pre deti a mládež“).

Odborní zamestnanci úradu spolupracujú

- v Pracovnej skupine **pri Výbore pre deti a mládež pre prípravu Národného akčného plánu pre deti**, ktorý mal nadväzovať na Národný akčný plán pre deti na roky 2013-2017; pracovná skupina spracovala „Vstupnú správu“. Výbor s ňou bol oboznámený v novembri 2018. Členovia pracovnej skupiny v mesiaci január 2019 pracovali na subsumovaní identifikovaných strategických cieľov „Vstupnej správy“ do zadefinovaných strategických cieľov „Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030“. Problematika práv detí a mládeže a všetky súvisiace náležitosti by mali byť súčasťou „Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030“. Gestorom uvedeného dokumentu je **Úrad podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu**,
- v Pracovnej skupine pre rekodifikáciu právnej regulácie audiovizuálnych mediálnych služieb pri Rade vlády Slovenskej republiky pre kultúru,
- na Národnom projekte „Podpora ochrany detí pred násilím“ pre okresy – Bratislava, Senec, Pezinok, Trnava, Trebišov.
- v Pracovnej skupine ministerstva sociálnych vecí k príprave **Metodiky Národnej linky na pomoc deťom obetiam** v kooperácii s jej členmi (*pracovná skupina je kreovaná zo zamestnancov orgánov štátnej správy, nezávislých organizácií – Verejný ochranca práv, komisár pre osoby so zdravotným postihnutím, neziskových organizácií, odborných profesií – napr. psychológovia a ďalší*),
- v Pracovnej skupine k **Národnej koncepcii na ochranu detí v digitálnom priestore**,
- so **základnými a strednými školami** v oblasti podpory zvyšovania povedomia o právach dieťaťa (v hodnotenom období navštívili desať základných škôl),
- so **starostami obcí** (napr. pracovné stretnutia so starostami v Bratislave Petržalke, Jarovciach, Spišskom Hrhove, obci Trnávka a iné),
- v pracovnej skupine **Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavy** - tvorba Komunitného plánu sociálnych služieb hlavného mesta SR Bratislavy na roky 2019-2023- pracovná skupina „Deti, mládež, rodina“.

5. Oblasť medzinárodnej spolupráce

Komisárka si svojou činnosťou získala významné postavenie aj v medzinárodnom kontexte. Predpokladom na jej efektívne pôsobenie v oblasti ochrany práv detí sú jej skúsenosti z praktickej aplikácie práva, z preskúmavania podnetov detí a iných osôb, z konania z vlastnej iniciatívy a v neposlednom rade z poznatkov a záverov zo stretnutí na medzinárodných fórach.

Významná platforma na výmenu skúseností a informácií a zabezpečenie prístupu k najaktuálnejším informáciám o trendoch v oblasti ochrany práv detí nielen v Európe je **Európska sieť ombudsmanov (ENOC), kde je komisárka riadnym členom**. Členovia sa aktívne zapájajú do stretnutí organizovaných v rámci siete a do diskusie, do tvorby tzv. position papers²⁵⁾, zúčastňujú sa na práci pracovných skupín a pod.

Nosnou témou v roku 2018 bola pre ENOC **ochrana duševného zdravia detí**. Na 22. výročnom zasadnutí členov ENOC, ktoré sa konalo 19. 09.-21. 09. 2018 v Paríži, bolo schválené odporúčenie pre vlády, Európsku komisiu a Radu Európy, ktorým všetci členovia ENOC žiadajú vyššie uvedené inštitúcie vykonať aktivity zamerané na právo dieťaťa mať zabezpečený najvyšší štandard pre podporu duševného zdravia.

Zároveň boli schválené i ďalšie odporúčania pre vlády, Európsku komisiu a Radu Európy zamerané na zabezpečenie **prístupu k vzdelaniu pre migrujúce deti a odporúčenie podporujúce medzinárodnú adopciu**. Uvedené odporúčania boli schválené všetkými členmi ENOC.

Od 06. 06. do 09. 06. 2018 sa v Dubline konal workshop pre členov ENOC zameraný na ochranu duševného zdravia detí, ktorého sa zúčastnil zástupca komisára. Výmena informácií na medzinárodnej úrovni je pre realizáciu aktivít komisára veľmi prínosná. Na workshope sa zúčastnili aj pozvaní hostia z praxe a z akademického prostredia.

Komisárka navštívila 16. 01. 2018 **verejného ochrancu práv v Rakúsku**. Hlavným cieľom bolo nadviazanie novej **spolupráce s partnerom v Rakúsku**, prehĺbenie spolupráce s rakúskymi úradmi a oboznámenie sa s pracovnými postupmi oboch strán. Stretnutia sa zúčastnila aj veľvyslanec Slovenskej republiky v Rakúsku ako participujúca strana pri riešení neľahkých prípadov predovšetkým slovenských občanov v Rakúsku.

Zamestnanec úradu navštívil 12. 06. – 16. 06. 2018 **Katolícku univerzitu v Lille**. Cieľom návštevy bola pozvaná prednáška zameraná na „Sociálnu politiku a sociálnu prácu v Európe so zreteľom na práva detí“. Zástupcovia Katolíckej univerzity v Lille navrhli dlhodobú spoluprácu zameranú predovšetkým na výmenu informácií v oblasti dodržiavania práv detí.

Zamestnanec úradu sa zúčastnil workshopu regionálnych trénerov, ktorý organizovala Medzinárodná organizácia pre migráciu /IOM/ v rámci projektu TRAIN4M&H. Projekt je financovaný z Tretieho Zdravotníckeho programu EU (2017 – 2020). Tréning sa konal 17. 09. – 19. 09. 2018 v Bukurešti. Workshop bol zameraný na aktuálnu problematiku práce s migrantmi v oblasti zdravotníctva, sociálnej práce a práva. Úlohou vyškolených trénerov je trénovať v domovskej krajine odborníkov pracujúcich s migrantmi.

Komisárka aj naďalej rozvíja spoluprácu s

- verejným obhajcom práv v Rakúsku
- verejnou obhajkyňou práv detí v Rakúsku
- hovorcom práv detí v Poľsku
- vysokou komisárkou pre ľudské práva v Ruskej Federácii.

25) Dokumenty odrážajúce spoločný postoj členov siete k určitej problematike.

IV. HOSPODÁRENIE A PERSONÁLNE OBSADENIE ÚRADU

A. Hospodárenie úradu s pridelenými rozpočtovými prostriedkami

Úrad v súlade so zákonom č. 333/2017 Z. z. o štátnom rozpočte na rok 2018 hospodáril v rozpočtovom a účtovnom období roka 2018 so schváleným upraveným rozpočtom v sume **426 905 Eur** na bežné výdavky a **5 000 Eur** určených na realizáciu kapitálových výdavkov.

Celkový rozpočet na výdavky bol v sume 431 905 Eur.

Tieto finančné prostriedky boli účelovo určené na financovanie činnosti úradu v zmysle zákona o komisárovi pre deti a podliehajú povinnému zúčtovaniu so štátnym rozpočtom v zmysle § 8a ods.7 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon rozpočtových pravidiel“).

Uvedený schválený upravený rozpočet v sume 431 905 Eur, zahŕňa schválený rozpočet ako aj všetky dodatočne schválené úpravy (viď prehľad).

Prehľad o náraste rozpočtu po zohľadnení žiadostí komisárky pre deti je uvedený v nasledujúcej tabuľke:

Rozpočet 2018 v Eur	Suma	Účel použitia	Suma	Dôvod pridelenia
1. schválený rozpočet na rok 2018	387 905	bežné výdavky	382 905	rozp.2018
		kapitálové výdavky	5 000	rozp.2018
2.1.úprava rozpočtu 2018 (28.5.2018 list MF)	10 000	Cestovné náhrady	10 000	žiadosť
3. 2. úprava rozpočtu 2018 (19.12.2018 list MF)	34 000	bežné výdavky tovary a služby	34 000	žiadosť
BV spolu	426 905			
KV spolu	5 000			
S p o l u	431 905			

v eurách

Účel použitia prostriedkov v zmysle usmernenia listom MF/009717/2016-442/si úrad v rámci schváleného rozpočtu určuje vo vlastnej kompetencii, pri úprave je účel použitia určený v úprave MF SR. Schválený rozpočet ako i následné úpravy boli rozpísané nasledovne:

Rozpočet r. 2018	Schválený	Upravený
Výdavky na mzdy	244 284	244 284
Výdavky na poistné	80138	80 138
Tovary a služby	57 383	101 383
Transfery	1100	1 100
BV spolu	382 905	426 905
KV rok 2018	5000	5000
S p o l u r. 2018	387 905	431 905

v eurách

Na základe žiadosti komisárky bol rozpočet úradu navrhovaný dvakrát, a to:

1) listom **MF/012111/2018-442 zo dňa 30. 5. 2018**, kedy nám ministerstvo financií oznámilo uvoľnenie finančných prostriedkov v celkovej výške **10 000 Eur** s tým, že v zmysle § 19 ods. 1 zákona o rozpočtových pravidlách tieto rozpočtové prostriedky možno použiť len na účely, na ktoré boli určené a podľa § 19 ods. 6 o zákona o rozpočtových pravidlách je potrebné zachovávať hospodárnosť, efektívnosť a účinnosť ich použitia.

Účel použitia týchto prostriedkov bol nasledovný:

Cestovné náhrady	10 000 Eur
------------------	-------------------

Komisárka zdôvodnila navrhovanie finančných prostriedkov tým, že finančné prostriedky pridelené na rok 2018, rozpisané na položky cestovné tuzemské, ako aj cestovné zahraničné, nepokrývali finančné náklady plánovaných služobných ciest realizovaných v súvislosti s plnením úloh, ktoré jej priamo vyplývajú zo zákona.

Tuzemské služobné cesty boli zamerané na monitorovanie dodržiavania práv dieťaťa v detských domovoch, v domovoch sociálnych služieb a v reedukačných centrách. Toto nadväzuje na monitorovania z predchádzajúcich rokov. Celkovo v roku 2018 išlo o 23 detských domovov, 26 domovov sociálnych služieb a 14 reedukačných centier. Okrem uvedeného boli prostriedky využité i na tuzemské služobné cesty, kedy sa zamestnanci úradu zúčastňovali súdnych pojednávaní v rámci celej Slovenskej republiky. V roku 2018 išlo o **76 súdnych konaní, do ktorých komisárka vstúpila**, pričom v priemere jedno súdne konanie si vyžaduje tri samostatné pojednávania. Celkovo v roku 2018 zamestnanci úradu uskutočnili 109 tuzemských služobných ciest mimo Bratislavy s celkovým čerpaním **4 113 Eur** a 34 ciest bez čerpania finančných prostriedkov v rámci Bratislavy.

Zahraničné pracovné cesty sa týkali najmä účasti komisárky a zamestnancov úradu na podujatiach organizovaných medzinárodnou organizáciou ENOC, na medzinárodných konferenciách zameraných na ochranu práv dieťaťa v rámci celej Európy, ako i na rokovaníach s predstaviteľmi partnerských inštitúcií v okolitých krajinách. Prostredníctvom pozvaných prednášok zamestnanec úradu prezentoval inštitút komisára pre deti na Slovensku na Katolíckej univerzite v Lille a na Vysokej škole v Landshute. Celkovo v roku 2018 komisárka a pracovníci úradu realizovali 19 zahraničných pracovných ciest s celkovým čerpaním **5 033 Eur**.

Tuzemské pracovné cesty boli prevažne zabezpečované prostredníctvom služobného motorového vozidla a zapožičaného služobného motorového vozidla ministerstva vnútra, i výdavky na čerpanie pohonných hmôt, ktorých výška bola **3051 Eur**.

2) **listom** MF/018934/2018 zo dňa 19. 12. 2018, ministerstvo financií na základe žiadosti komisárky oznámilo **uvolnenie finančných prostriedkov v celkovej sume 34 000 Eur**. Žiadosť, ktorou sa komisárka obrátila na ministerstvo financií vychádzala zo skutočného čerpania a nepokrytých výdavkov na rok 2018 a týkala sa navýšenia rozpočtu za tovary a služby. Požadovaná suma spolu s rozpisom schváleného rozpočtu kopírovala požiadavku, ktorú úrad predložil v návrhu na rozpočet pre rok 2018.

Išlo predovšetkým o nevykryté výdavky na nájomné. Okrem toho i služby realizované formou dohôd o pracovnej činnosti a dohôd o vykonaní práce. Ide o psychologické služby (spracovávanie stanovísk komisárky pre potreby súdov), audiovizuálne služby (nahrávanie rozhovorov komisárky s deťmi), vodič (zabezpečovanie dopravy v rámci monitoringov prizývaného podľa potreby na vedenie druhého motorového vozidla, ktoré má komisárka pre deti v rámci zmluvy zapožičané od ministerstva vnútra), správa a údržba internetových stránok (web stránka komisár pre deti a web stránka stop šikane), administratívne služby spojené s ekonomickou agendou.

Z upraveného rozpočtu boli finančné prostriedky vyčerpané takto:

V EUR	Upravený rozpočet	Čerpanie
Bežné výdavky	426 905	426 901,59
Kapitálové výdavky	5 000	0
S p o l u	431 905	426 901,59

Z upraveného rozpočtu 431 905Eur boli k 31.12.2018 vyčerpané prostriedky takto:

Výdavky v Eur.	Upravený rozpočet	Čerpanie
Mzdy, platy a ostatné vyrovnania a poistné	324 422	325 375

PN vo výške 380,96 Eur z r. 2018 sú zahrnuté v transferoch.

V EUR	Upravený rozpočet	Čerpanie	%
Mzdy a odvody spolu	324 422	325 375	100,29
Tovary a služby	101 383	100 045,26	98,68
Transfery	1 000	1 480,96	148,09
Kapitálové výdavky r.2018	5 000	0	
Bežné výdavky	426 905	426 901,59	99,99
Spolu BV + KV	431 905	426 901	98,84

Nevyčerpané prostriedky za rok 2018 predstavujú **3,41Eur**.

Priebeh časového čerpania bežných výdavkov je závislý predovšetkým od výplatných termínov, pretože mzdové prostriedky predstavujú spolu s odvodmi podstatnú časť všetkých výdavkov, ako je uvedené v tabuľke č. 1.

Najvyššie výdavky za tovary a služby:

Prenájom administratívnych priestorov sídla úradu na Odborárskom námestí 3, Bratislava, a služby s tým spojené v sume **32 556 Eur**.

- 1) Zabezpečovanie účtovníckych prác v sume **9000 Eur**.
- 2) Poskytovanie odborných činností súvisiacich s ochranou osobných údajov a bezpečnosti informačných systémov predstavovalo výdavok **5000 Eur**.
- 3) Zabezpečovanie činností v súvislosti s bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci a ochranou pred požiarom, vo výške **620 Eur**.
- 4) Príspevok na stravu zamestnancov vo výške **4791 Eur**.

Za odmeny pracovníkov na základe uzatvorených dohôd vykonávaných mimo pracovného pomeru bolo vyplatených **23 215 Eur**. Ide o niektoré vybrané profesie, ktoré sú nevyhnutné pre plnenie zákonom stanovených činností úradu (psychologické služby, audiovizuálne služby, administratívne služby spojené s ekonomickou agendou, apod.).

Úrad pre zabezpečenie technickej podpory počítačovej siete nevyhnutnej na plnenie úloh používa balík služieb Office 365 Business Premium, ktoré okrem balíka Office a jeho aplikácií zahŕňajú aj SharePoint, e-mailové služby, OneDrive a ďalšie. Vďaka aplikáciám SharePoint a OneDrive je možné sledovať všetky zmeny vykonané v digitálnych podobách spisov a pracovať na nich tímovo. Taktiež nastavená politika oprávnení zabraňuje úplnému mazaniu súborov a e-mailov. Uvedený balík služieb je každoročne aktualizovaný. Ďalej bol zakúpený 1 antivírusový balík ESET Endpoint Antivirus, ktorý je nainštalovaný na všetkých klientskych staniciach a na serveri. Celkovo úspešne zachytil 1425 hrozieb a pracuje veľmi efektívne. Na nákup spotrebného materiálu do tlačiarne, náhradné diely do staršieho technického vybavenia (staršie notebooky HP) a na doplnenie a obmenu drobnej techniky ako napr. dodatočné pokrytie WiFi sieťou, výmena klávesnice a myši a podobne boli náklady cca 1650 Eur.

Zabezpečenie chodu firemného hardvéru, softvéru, periférii, serverov a aktívnych prvkov siete, ako aj kontrolu funkčnosti a aktualizácii pre operačné systémy a ďalšie činnosti podľa zmluvy, ako aj konzultácie a poradenstvo, zabezpečuje úrad prostredníctvom externej spoločnosti. Súčasťou poskytovaných služieb je i diaľkový servis počítačových zariadení zabezpečujúci nepretržitú technickú podporu a promptné odstránenie vzniknutých problémov. Tieto služby predstavujú výdavok vo výške **4900 Eur** ročne.

Kapitálové výdavky

V roku 2018 bolo plánovaných 5000 Eur na zakúpenie výpočtovej techniky, ktoré nebolo realizované a finančné prostriedky boli presunuté na rok 2019, kde je naplánovaná širšia obmena a doplnenie techniky. Súčasné zariadenie NAS, ktoré slúži na zálohovanie PC, NTB a servera pri náraste objemu dát nebude kapacitne dostatočné na kompletne zálohovanie dát na dostatočne dlhé obdobie, taktiež je vyčerpaný limit licencií Office365 a ESET Endpoint Antivirus a v tomto roku bude potrebné ho zvýšiť. Zároveň plánujeme výmenu starých počítačov, resp. ich doplnenie pre nových zamestnancov. V prípade, že by sa komisárka stala v zmysle zákona č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov poskytovateľom základnej služby, bude potrebné preškoliť všetkých pracovníkov a zásadne doplniť hardvérové a softvérové vybavenie a zabezpečiť obnovu techniky a služieb.

Tieto úlohy nebolo možné z prideleného rozpočtu na rok 2018 začať riešiť ani po častiach. Z uvedeného dôvodu bola ich realizácia posunutá na rok 2019.

B. Personálne obsadenie úradu

Úlohy úradu spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením činnosti komisárky plnia zamestnanci úradu v právnom vzťahu podľa zákona č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov s priamym dosahom komisára na ich výber ako aj odmeňovanie. Na čele úradu je riaditeľ úradu, ktorého vymenúva a odvoláva komisárka.

Úrad mal v roku 2018 stanovený počet **12** zamestnancov.

K 31. decembru 2018 bolo personálne obsadenie úradu nasledovné:

Obsadených miest bolo 100 %, z toho žien 50 %

Zamestnancov úradu s vysokoškolským vzdelaním bolo 100 %, z toho žien 50 %

Zamestnanci úradu podľa druhu vzdelania:

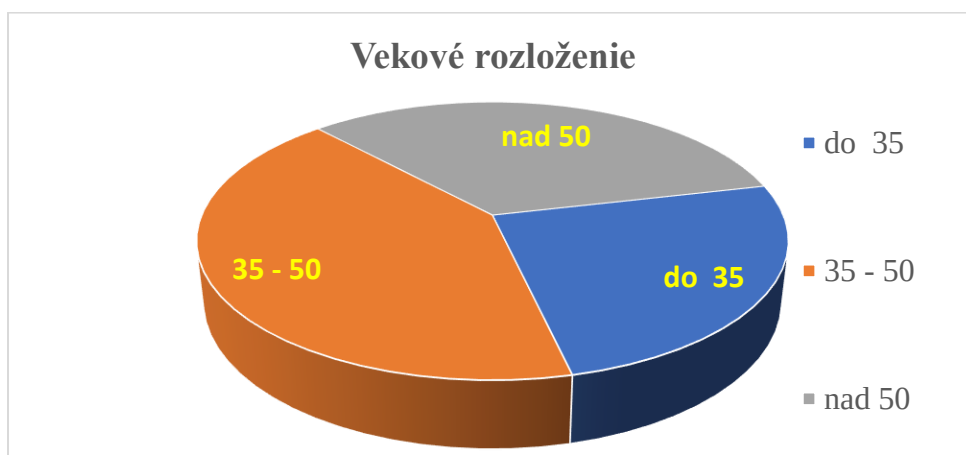
	Právnická fakulta	Sociálna práca	Špeciálna pedagogika	iné
	7	3	1	1
Z toho žien	2	2	1	1

Zamestnanci úradu podľa dosiahnutého stupňa vysokoškolského vzdelania:

stupeň	I.	II.	III.
	1	5	6
Z toho žien	0	2	4

Zamestnanci úradu podľa vekovej štruktúry:

vek	do 35 rokov	od 36 do 50 rokov	nad 50 rokov
	3	5	4
Z toho žien	1	1	4

C. Návrh opatrení na zabezpečenie výkonu funkcií komisára pre deti

Suma pridelených finančných prostriedkov formou dotácie zo štátneho rozpočtu a rovnako počet zamestnancov úradu bola v roku 2015 určená **odhadom** (ani nie kvalifikovaným) v rámci príprav návrhu zákona o komisárovi pre deti. Predkladateľ v tom čase nemohol odhadnúť, v akom počte sa budú deti, resp. iné osoby obracať na komisára pre deti vo veci zabezpečenia ochrany práv dieťaťa. Avšak od roku 2016, kedy komisárka začala výkon svojej činnosti, agenda komisára pre deti významne rástla.

V hodnotenom období (rok 2018) najviac rástla agenda vyvolaná podnetmi detí, resp. iných osôb.

Ak porovnáme nárast agendy úradu v hodnotenom roku 2018 oproti roku 2016, počet podnetov stúpol o 67,7 % a počet prešetrovaných podnetov stúpol oproti roku 2016 až o 157,3%.

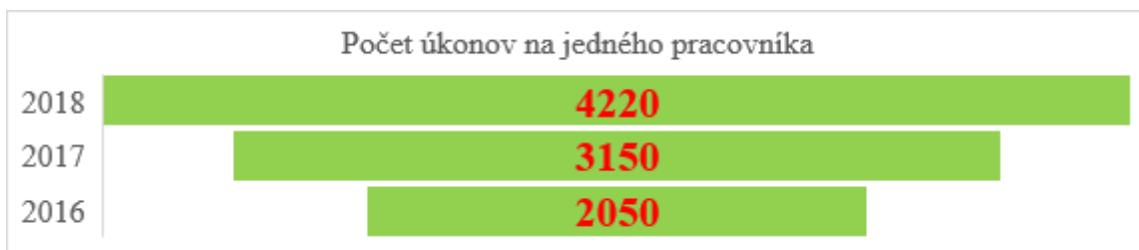
V porovnaní s rokom 2017 predstavuje nárast podnetov v roku 2018 o 44% a nárast počtu prešetrovaných podnetov o 67,5 %.

Komisárka a zamestnanci úradu v rámci prešetrovania podnetu musia získať čo najviac informácií, a to zo strany podávateľov, resp. ich zákonných zástupcov, kolíznych pracovníkov z úradov práce sociálnych vecí a rodiny, zo školských zariadení, ktoré deti navštevujú, od psychológov alebo lekárov v prípade, ak je z podnetu známe, že sa dieťaťom zaoberajú. Túto dokumentáciu o dieťati si zamestnanec úradu, ktorý podnet týkajúci sa maloletého rieši, musí naštudovať a opakovane s uvedenými inštitúciami komunikovať. V prípade, ak sa vo veci maloletého vedie súdne konanie a komisárka doňho vstupuje, do okruhu študijných materiálov patria i písomnosti nachádzajúce sa v súdnom spise.

Pre potreby komisárky, resp. zamestnanca úradu, sa ústna a písomná komunikácia počíta ako úkon, ktorý spracovateľ v rámci prešetrovania spisu vykonal. K jednotlivým spisom sú počty úkonov priebežne sledované. Počet úkonov závisí od zložitosti podnetu. Sú podnety, v ktorých zamestnanec úradu vykoná len 5 úkonov (takýchto podnetov je veľmi málo), ale naproti tomu sú podnety, ktoré sú prešetrované, resp. monitorované viac ako rok a tam počet úkonov na jeden prípad narastie aj na 200. Priemerne na jeden podnet vychádza 50 úkonov. Z tohto počtu sa vychádza, keď sa vykazuje počet úkonov na zamestnanca:

Rok	Počet šetrených podnetov	Priemerný počet úkonov na podnet	Počet spracovateľov	Priemerný počet úkonov na spracovateľa za rok	Percentuálny nárast oproti roku 2016
2016	328	50	8	2050	
2017	504	50	8	3150	34 %
2018	844	50	8	4220	105,8 %

Z uvedenej tabuľky je zrejmé, že napriek navýšeniu počtu zamestnancov podieľajúcich sa na šetrení podnetov (o dvoch), počet úkonov na jedného zamestnanca z roka na rok narastá úmerne s nárastom počtu podnetov.

Počet zamestnancov

2016	2017	2018
10	12	12

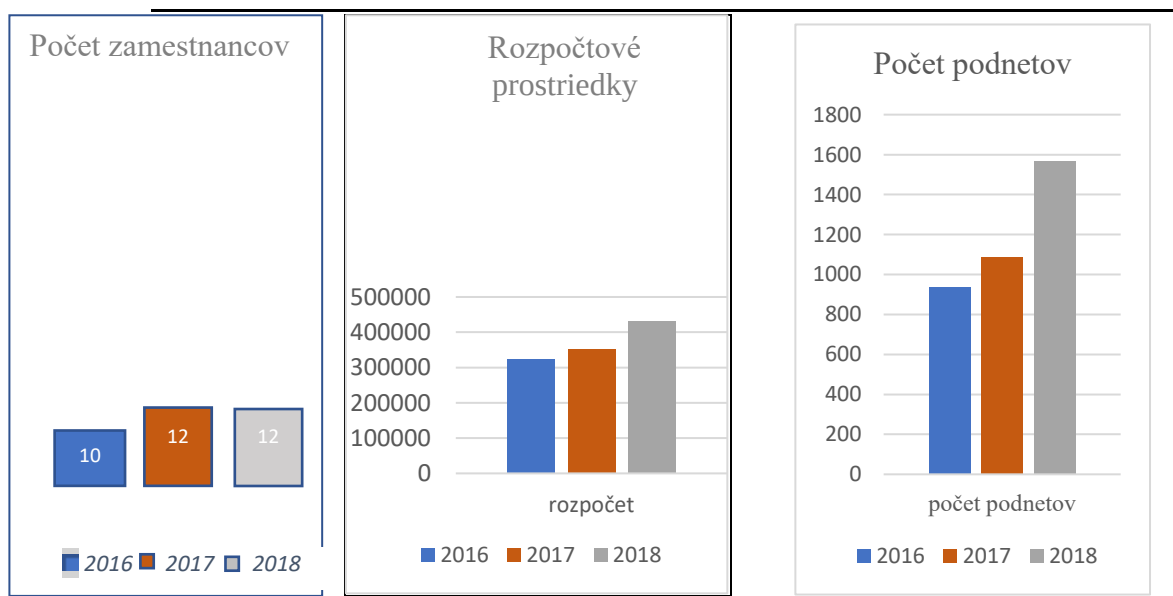
Rozpočtové prostriedky

2016	2017	2018
325 546	353 489	431 905

Počet podaní

2016	2017	2018
934	1087	1566

Nasledovné grafy vyjadrujú pomer nárastu podnetov oproti nárastu finančných prostriedkov a nárastu počtu zamestnancov. Zatiaľ čo počet zamestnancov v roku 2017 bol navýšený len o dvoch zamestnancov a v roku 2018 stagnoval, finančné prostriedky pridelené formou dotácie len mierne rástli, no počet podnetov prudko rástol.

Pri takomto náraste podnetov je neúnosné, aby úrad mohol plniť zákonné úlohy pri súčasnom počte zamestnancov.

Návrh opatrení

Uvedený enormný nárast agendy si v blízkej budúcnosti **nevyhnutne vyžaduje adekvátne finančné, materiálno-technické a personálne posilnenie úradu.**

Táto požiadavka je podporená **uznesením Valného zhromaždenia OSN A/RES/48/134** vo vzťahu k nezávislosti a pluralite ľudsko-právnych inštitúcií tzv. „Parížske princípy“, v ktorom sa uvádza: „Národné inštitúcie musia mať infraštruktúru umožňujúcu nerušený výkon ich činnosti, predovšetkým **musia mať k dispozícii primerané finančné zdroje.** Účelom tohto financovania by malo byť **umožniť inštitúcii, aby mala dostatok vlastných zamestnancov a priestory, aby mohla pôsobiť nezávisle od vlády a nepodliehala finančnej kontrole, ktorá by mohla negatívne ovplyvniť jej nezávislosť.**“.

Dávame do pozornosti aj odporúčanie Výboru OSN v rámci Správy o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa a návrh gescie k Záverečným odporúčaniam Výboru OSN pre práva dieťaťa; Výbor OSN v ustanovení č. 12 ods. a) a b) v súvislosti s vytvorením samostatného inštitútu komisára pre deti, **uviedol i záväzok pre štát prostredníctvom ministerstva financií:**

„12. V zmysle svojho všeobecného komentára č. 2 (2002) o úlohe nezávislých inštitúcií pre zachovávanie ľudských práv Výbor odporúča, aby zmluvný štát:

„(b) zabezpečil adekvátne a dlhodobé financovanie pre inštitút komisára pre deti a aby zriadil systém monitorovania implementácie opatrení navrhnutých komisárom.“.

V. Prílohy

Príloha č. 1

Základné práva dieťaťa obsiahnuté v Dohovore

Medzinárodné zmluvy

- Dohovor o právach dieťaťa (1989)
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950)
- Medzinárodný pakt o občianskych, politických, hospodárskych a kultúrnych právach (1966)
- Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien (1957)
- Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (1993)
- Dohovor o osvojení detí (1967)
- Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutia o výchove detí a obnovení výchovy detí (1980)
- Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine (1956)
- Dohovor o občiansko-právnych aspektoch únosov detí
- Dohovor o výkone práv detí (1996)
- Dohovor Haagskej konferencie o rozhodnutiach o vyživovacej povinnosti k deťom
- Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (1980)

Medzinárodné deklarácie a smernice

- Všeobecná deklarácia ľudských práv
- Ženevská deklarácia práv dieťaťa (1924)
- Deklarácia práv dieťaťa (1959)
- Štandardné minimálne pravidlá OSN pre výkon spravodlivosti u mladistvých z roku 1985 (*Pekinské pravidlá*)
- Pravidlá OSN na ochranu mladistvých zbavených slobody z roku 1990
- Smernice OSN o prevencii kriminality mladistvých z roku 1990 (*Rijádske smernice*)

A. Legislatíva Európskej únie

- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000

B. Kľúčové práva dieťaťa obsiahnuté v Dohovore

- Prirodzené právo dieťaťa na život.
- Právo dieťaťa na meno, na registráciu ihneď po narodení, právo na štátnu príslušnosť a pokiaľ je to možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.
- Právo dieťaťa oddeleného od jedného z rodičov alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.
- Právo dieťaťa na nevyhnutné informácie o mieste pobytu neprítomného (neprítomných) člena (členov) rodiny, ak oddelenie dieťaťa od rodičov je dôsledkom akéhokoľvek postupu štátu, ako je väzba, uväznenie, vypovedanie, deportácia alebo smrť, ibaže by poskytnutie takej

informácie odporovalo záujmu dieťaťa; štát je povinný zabezpečiť, aby podanie takej žiadosti samo o sebe nemalo žiadne nepriaznivé dôsledky pre dotknutú osobu.

- Právo dieťaťa na spojenie rodiny, ak dieťa a rodičia žijú v rôznych štátoch.
- Právo dieťaťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.
- Právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny.
- Právo dieťaťa na slobodu prejavu; výkon tohto práva môže podliehať určitým obmedzeniam, aké ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na rešpektovanie práv alebo povesti iných, na ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky.
- Právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.
- Právo dieťaťa na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania
- Právo dieťaťa na prístup k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov.
- Právo dieťaťa, ktoré je dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom; povinnosť štátu zabezpečiť takému dieťaťu náhradnú starostlivosť.
- Právo dieťaťa so zdravotným postihnutím (telesným alebo duševným) požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť.
- Právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.
- Právo dieťaťa, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.
- Právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia.
- Právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj a zodpovednosť rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, v rámci svojich schopností a finančných možností za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa.
- Právo dieťaťa na vzdelanie.
- **Právo dieťaťa** spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk.
- Právo dieťaťa na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.
- Právo dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a napomáhať, aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.
- Právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť preň nebezpečná, alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju.
- Právo dieťaťa obvineného, obžalovaného alebo uznaného za vinné z porušenia trestného práva na také zaobchádzanie, ktoré rozvíja zmysel dieťaťa pre dôstojnosť a česť, ktoré znovu posilňuje úctu dieťaťa k ľudským právam a základným slobodám iných a berie ohľad na vek dieťaťa, napomáha znovu začlenenie a zapojenie dieťaťa do prospešného pôsobenia v spoločnosti.

C. Kľúčové povinnosti Slovenskej republiky ako zmluvnej strany dohovoru

- Povinnosť štátu zabezpečiť, aby poskytol na požiadanie rodičom, dieťaťu, alebo prípadne inému členovi rodiny nevyhnutné informácie o mieste pobytu neprítomného (neprítomných) člena (členov) rodiny, ak oddelenie dieťaťa od rodičov je dôsledkom akéhokoľvek postupu štátu, ako je väzba, uväznenie, vypovedanie, deportácia alebo smrť, ibaže by poskytnutie takej informácie odporovalo záujmu dieťaťa; štát je povinný zabezpečiť, aby podanie takej žiadosti samo o sebe nemalo žiadne nepriaznivé dôsledky pre dotknutú osobu.
- Povinnosť štátu vykonať opatrenia na potieranie nezákonného premiestňovania detí do zahraničia a ich nenavracania späť.
- Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečujú v najvyššej možnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa.
- Povinnosť štátu zabezpečiť, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k zdravotníckym službám.
- Povinnosť štátu povzbudzovať hromadné oznamovacie prostriedky k šíreniu informácií a materiálov, ktoré sú pre dieťa sociálne a kultúrne prospešné, podporovať medzinárodnú spoluprácu pri tvorbe, výmene a rozširovaní takých informácií a materiálov z rôznych kultúrnych, národných a medzinárodných zdrojov, tvorbu a rozširovanie kníh pre deti, povzbudzovať hromadné oznamovacie prostriedky k tomu aby brali osobitný ohľad na jazykové potreby detí patriacich k menšinovej skupine alebo domorodému obyvateľstvu, tvorbu zodpovedajúcich zásad ochrany dieťaťa pred informáciami a materiálmi škodlivými pre jeho blaho.
- Povinnosť štátu uznať zásadu, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.
- Povinnosť štátu zabezpečiť rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečiť rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti a vykonať všetky potrebné opatrenia na to, aby sa zabezpečilo právo detí pracujúcich rodičov využívať služby a zariadenia starostlivosti o deti, ktoré sú pre ne určené.
- Povinnosť štátu vykonať všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa; tieto ochranné opatrenia musia zahŕňať aj účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.
- Povinnosť štátu zabezpečiť, aby sa v prvom rade bral do úvahy záujem dieťaťa, a aby osvojenie dieťaťa povoľovali len na to kompetentné orgány, ktoré v súlade s príslušným zákonom a v ustanovenom konaní na základe všetkých zodpovedajúcich a spoľahlivých informácií určia, že osvojenie je prípustné z hľadiska postavenia dieťaťa vo vzťahu k rodičom, príbuzným a zákonným zástupcom a že, ak sa to vyžaduje, dotknuté osoby dali vedomý súhlas na osvojenie po takom prejednaní, ktoré sa môže ukázať ako potrebné.
- Povinnosť štátu uznať, že osvojenie v cudzej krajine možno považovať za náhradný spôsob starostlivosti o dieťa, pokiaľ dieťa nemožno odovzdať do výchovy v zariadení starostlivosti o

deti alebo rodine osvojiteľa alebo sa oň nemožno starať iným vhodným spôsobom v krajine jeho pôvodu a povinnosť zabezpečiť, aby dieťa osvojené v inej krajine využívalo rovnaké záruky a práva, ktoré by platili v prípade osvojenia vo vlastnej krajine a aby osvojenie v cudzej krajine nevedlo k neoprávnenému finančnému zisku zúčastnených osôb.

- Povinnosť štátu zabezpečiť, aby dieťa žiadajúce o priznanie postavenia utečenca alebo ktoré sa legálne považuje za utečenca, dostalo potrebnú ochranu a humanitárnu pomoc pri využívaní práv ustanovených týmto Dohovorom a inými dokumentami v oblasti medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv.
- Povinnosť štátu uskutočniť opatrenia podporujúce sebadôveru a umožňujúce aktívnu účasť dieťaťa so zdravotným postihnutím v spoločnosti.
- Povinnosť štátu zabezpečiť právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov a podporiť a zabezpečiť oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú.
- Povinnosť štátu zabezpečiť pomoc, podľa možností bezplatne, s ohľadom na finančné zdroje rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, a je určená na zabezpečenie účinného prístupu postihnutého dieťaťa k vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej starostlivosti, rehabilitačnej starostlivosti, príprave na zamestnanie a odpočinok, a to spôsobom vedúcim k dosiahnutiu čo najväčšieho zapojenia dieťaťa do spoločnosti a čo najvyššieho stupňa rozvoja jeho osobnosti, vrátane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja.
- Povinnosť štátu zabezpečiť v rámci medzinárodnej spolupráce výmenu zodpovedajúcich informácií v oblasti preventívnej zdravotnej starostlivosti a medicínskeho, psychologického a funkčného liečenia v prípade postihnutých detí, vrátane rozširovania a prístupu k informáciám týkajúcim sa metód rehabilitačnej výchovy a profesionálnej prípravy na to, aby štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, mohli zlepšovať svoje možnosti a znalosti a prehĺbiť tak svoje skúsenosti v týchto oblastiach.
- Povinnosť štátu prijať potrebné opatrenia na znižovanie dojčenskej a detskej úmrtnosti, na zabezpečenie nevyhnutnej lekárskej pomoci a zdravotníckej starostlivosti pre všetky deti s dôrazom na rozvoj základnej lekárskej starostlivosti, na potieranie chorôb a podvýživy tiež v rámci základnej lekárskej starostlivosti, okrem iného tiež využívaním ľahko dostupnej technológie a poskytovaním dostatočne výživnej stravy a čistej pitnej vody, pričom sa berie ohľad na nebezpečenstvá a riziká znečistenia životného prostredia, na poskytnutie zodpovedajúcej starostlivosti matkám pred aj po pôrode, na zabezpečenie toho, aby všetky zložky spoločnosti, najmä rodičia a deti, boli informované o zdraví a výžive detí, prednostiaci kojenia, hygienu, sanitárnych podmienkach prostredia detí aj o predchádzaní nešťastným prípadom, a aby mali prístup k vzdelaniu a boli podporované pri využívaní týchto základných znalostí, na rozvoj osvetu a služieb v oblasti preventívnej zdravotnej starostlivosti, poradenskej služby pre rodičov a výchovy k plánovanému rodičovstvu a všetky účinné a potrebné opatrenia na odstránenie všetkých tradičných praktík škodiacich zdraviu detí.
- Povinnosť štátu prijať potrebné opatrenia na dosiahnutie plného uskutočňovania práva každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia; tieto výhody sa podľa situácie poskytujú s ohľadom na zdroje a možnosti dieťaťa a osôb, ktoré sa oň starajú, ako aj s ohľadom na všetky ďalšie hľadiská, ktoré sú spojené so žiadosťou o poskytnutie týchto výhod podanou dieťaťom alebo v prospech dieťaťa.
- Povinnosť štátu prijať potrebné opatrenia na poskytovanie pomoci rodičom a iným osobám, ktoré sa o dieťa starajú, na uskutočňovanie práva dieťaťa na životnú úroveň a v prípade potreby povinnosť poskytovať materiálnu pomoc a podporné programy, najmä v oblasti zabezpečenia potravín, šatstva a bývania.

- Povinnosť štátu prijať všetky opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie obnovy starostlivosti o dieťa zo strany rodičov alebo iných osôb, ktoré nesú za dieťa finančnú zodpovednosť na území štátu, ktorý je zmluvnou stranou Dohovoru, alebo v zahraničí.
- Povinnosť štátu prijať všetky opatrenia nevyhnutné na zabezpečenie práva na vzdelanie na základe rovných možností zaviesť pre všetky deti bezplatné a povinné základné vzdelanie; povinnosť podnecovať rozvoj rôznych foriem stredného vzdelania zahŕňajúceho všeobecné a odborné vzdelanie dostupné pre každé dieťa a povinnosť prijať iné zodpovedajúce opatrenia, ako je zavádzanie bezplatného vzdelania a, v prípade potreby, poskytovanie finančnej podpory; povinnosť všetkými vhodnými prostriedkami sprístupniť vysokoškolské vzdelanie pre všetky podľa schopností; sprístupniť všetkým deťom informácie a poradenskú službu v oblasti vzdelania a odbornej prípravy na povolanie; povinnosť prijať opatrenie na podporu pravidelnej školskej dochádzky a na zníženie počtu tých, ktorí školu nedokončia.
- Povinnosť štátu všetky opatrenia nevyhnutné na to, aby sa disciplína v škole zabezpečovala spôsobom zlučiteľným s ľudskou dôstojnosťou dieťaťa a v súlade s týmto Dohovorom.
- Povinnosť štátu rozvíjať a podporovať medzinárodnú spoluprácu vo veciach týkajúcich sa vzdelania, najmä s cieľom prispieť k odstráneniu nevedomosti a negramotnosti vo svete a s cieľom uľahčiť prístup k vedecko-technickým poznatkom a moderným metódam výuky.
- Povinnosť štátu uznať, že výchova dieťaťa má smerovať k rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho nadania a rozumových aj fyzických schopností v čo najširšom objeme, výchove zameranej na posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám, a tiež k zásadám zakotveným v Charte Spojených národov, k výchove zameranej na posilňovanie úcty k rodičom dieťaťa, k svojej vlastnej kultúre, jazyku a hodnotám, k národným hodnotám krajiny trvalého pobytu, ako aj krajiny jeho pôvodu, a k iným civilizáciám, k príprave dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, k rovnosti pohlavia a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu, k výchove zameranej na posilňovanie úcty k prírodnému prostrediu; povinnosť štátu zabezpečiť, aby dodržiavanie týchto princípov zodpovedalo minimálnym štandardom ustanoveným štátom.
- Povinnosť štátu zabezpečiť právo dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a napomáhať, aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.
- Povinnosť štátu prijať zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na zabezpečenie ochrany pred hospodárskym vykorisťovaním a zákazu práce škodlivej zdravému vývinu dieťaťa; za týmto účelom určiť najnižšiu vekovú hranicu alebo hranice pre vstup do zamestnania, určiť zodpovedajúcu úpravu pracovného času a podmienok zamestnania, určiť zodpovedajúce pokuty alebo iné sankcie na účinné zabezpečenie plnenia tohto článku.
- Povinnosť štátu prijať všetky nevyhnutné opatrenia, vrátane zákonodarných, správnych, sociálnych a kultúrnych opatrení, na ochranu detí pred nezákonným užívaním narkotických a psychotropných látok definovaných príslušnými medzinárodnými zmluvami a na zabránenie využívania detí pri ich nezákonnej výrobe a obchodovaní s týmito látkami.
- Povinnosť štátu chrániť dieťa pred všetkými formami sexuálneho vykorisťovania a sexuálneho zneužívania; n a zabezpečenie tohto záväzku prijať nevyhnutné vnútroštátne, dvojstranné a mnohostranné medzinárodné opatrenia na zabránenie zvädzania alebo donucovania detí k akejkoľvek nezákonnej sexuálnej činnosti, využívania detí na prostitúciu alebo na iné nezákonné sexuálne praktiky za účelom finančného obohacovania, využívania detí v pornografii a pri výrobe pornografických materiálov za účelom finančného obohacovania.
- Povinnosť štátu prijať všetky nevyhnutné vnútroštátne, dvojstranné a mnohostranné opatrenia na zabránenie únosu detí, predávaniu detí a obchodovaniu s nimi za akýkoľvek účelom a v akejkoľvek podobe.

- Povinnosť štátu chrániť dieťa pred všetkými ostatnými formami vykorisťovania, ktoré akýmkoľvek spôsobom škodia blahu dieťaťa.
- Povinnosť štátu zabezpečiť, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu; aby za trestné činy spáchané osobami mladšími ako osemnásť rokov sa neukladal trest smrti a trest odňatia slobody na doživotie bez možnosti prepustenia na slobodu, aby žiadne dieťa nebolo nezákonne alebo svojvoľne pozbavené slobody, aby sa zatknutie, zadržanie alebo uväznenie dieťaťa vykonávalo v súlade so zákonom a používalo sa len ako krajné opatrenie a na najkratší potrebný čas, aby sa s každým dieťaťom pozbaveným slobody zaobchádzalo s ľudskosťou a s úctou k vrodenej dôstojnosti ľudskej bytosti a spôsobom, ktorý berie ohľad na potreby osoby daného veku; predovšetkým musí byť každé také dieťa umiestnené oddelene od dospelých, iba ak by sa uvážilo, že neoddeľovať ho od dospelých je v jeho vlastnom záujme, a zabezpečiť, aby dieťa pozbavené slobody malo právo udržiavať písomný a priamy styk so svojou rodinou, aby každé dieťa pozbavené slobody malo právo okamžitého prístupu k právnej alebo inej zodpovedajúcej pomoci, ako aj na právo odvolávať sa na súd alebo iný právomocný, nezávislý a nestranný orgán proti rozhodnutiu o odňatí slobody a v každom takom prípade na prijatie neodkladného rozhodnutia.
- Povinnosť štátu uznávať a zabezpečovať dodržovanie noriem medzinárodného humanitárneho práva, ktoré sa na ne vzťahujú v prípade ozbrojených konfliktov a ktoré sa dotýkajú dieťaťa.
- Povinnosť štátu prijať všetky vykonateľné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa osoby, ktoré nedosiahli vek pätnástich rokov, priamo nezúčastnili na bojových akciách a zdržať sa povolávania do svojich ozbrojených síl osôb mladších ako pätnásť rokov. humanitárneho práva, ktoré majú vzťah k ochrane.
- Povinnosť štátu prijať všetky nevyhnutné opatrenia na podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie dieťaťa, ktoré je obeťou akejkoľvek formy zanedbania, využívania za účelom finančného obohacovania alebo zneužívania, mučenia alebo inej formy krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania alebo ozbrojeného konfliktu.
- Povinnosť štátu zabezpečiť, aby žiadne dieťa nebolo obvinené, obžalované alebo uznané za vinné z porušenia trestného práva pre konanie alebo opomenutie, ktoré nezakazovalo vnútroštátne alebo medzinárodné právo v čase, keď k nim došlo, aby každé dieťa obvinené alebo obžalované z porušenia trestného práva malo prinajmenšom tieto nasledujúce záruky, aby bolo považované za nevinné až dovtedy, keď je podľa zákona preukázaná vina, aby okamžite a priamo v potrebných prípadoch prostredníctvom jeho rodičov alebo zákonného zástupcu bolo informované o obvineniach proti nemu vznášaných, a malo pri príprave a uplatnení svojej obhajoby právnu alebo inú potrebnú pomoc, aby vec bez odkladu rozhodol v súlade so zákonom príslušný, nezávislý a nestranný úrad alebo súdny orgán v spravodlivom procese v prítomnosti právneho zástupcu alebo inej zodpovedajúcej osoby a v prítomnosti rodičov alebo zákonných zástupcov dieťaťa, ibaže by sa zvažilo, že ich prítomnosť, najmä s ohľadom na vek a situáciu dieťaťa, nie je v jeho záujme, aby nebolo nútené vypovedať alebo priznávať vinu, aby sa mohlo oboznamovať s výpoveďami svedkov buď priamo, alebo prostredníctvom iných a aby sa zabezpečila rovnoprávna účasť svedkov obhajoby a hodnotenie ich výpovedí, aby ak bolo rozhodnuté, že sa dieťa previnilo proti trestnému zákonu, toto rozhodnutie, ako aj akékoľvek v dôsledku toho prijaté opatrenia, boli v súlade so zákonom preskúmateľné vyšším právoplatným, nezávislým a nestranným orgánom alebo súdnym orgánom, aby sa mu zabezpečila bezplatná pomoc tlmočníka, ak dieťa nerozumie jazyku používanému v konaní alebo ním nehovorí, aby sa vo všetkých štádiách konania plne uznávalo jeho súkromie.
- Povinnosť štátu prijať také zákony, zákonné procedúry a zriadiť orgány a inštitúcie osobitne určené pre deti obvinené, obžalované alebo uznané za vinné z porušenia trestného práva a

najmä určiť najnižšiu vekovú hranicu, pred ktorej dosiahnutím sa deti považujú za nespôsobilé porušiť trestné právo; v prípade potreby prijať opatrenia na zaobchádzanie s takými deťmi bez použitia súdnej procedúry za predpokladu plného dodržiavania ľudských práv a právnych záruk; je nevyhnutné vytvoriť rôzne záruky, ako je opatrovateľská služba, pravidlá o poradenstve a dozore; konzultatívne služby; zavedenie skúšobnej lehoty; náhradná starostlivosť; programy vzdelávania a prípravy zabezpečenia takého zaobchádzania s deťmi, ktoré zodpovedá ich blahu, ako aj ich pomerom a spáchanému deliktu.

- Povinnosť štátu široko informovať o zásadách a ustanoveniach tohto Dohovoru tak medzi dospelými, ako aj medzi deťmi.

Dohovor zaväzuje aj **d'alšie subjekty k záväzkom a zákazom** :

- Zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo aj členov širšej rodiny, alebo obce, zákonných zástupcov a iných právne zodpovedných osôb za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaní pri výkone práv v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami,
- Zákaz oddeliť dieťa od rodičov proti ich vôli, iba ak príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné **v záujme dieťaťa** (*napríklad ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi, alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa*); v takomto konaní sa musí poskytnúť dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská.
- Zákaz vystaviť dieťa svojvoľnému zasahovaniu do jeho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť; právo dieťaťa na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.

Právne predpisy Slovenskej republiky implementujúce záväzky Dohovoru

- Ústava Slovenskej republiky.
- Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Civilný sporový poriadok.
- Civilný mimosporový poriadok.
- Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 643/2008 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 103/2018 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 383/ 2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 600/ 2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 627/ 2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 201/ 2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 561/ 2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 447/ 2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 448/ 2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 219 2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákonník práce.
- Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 245 2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

- Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 396/2012 Z. z. o Fonde na podporu vzdelávania v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Trestný zákon.
- Trestný poriadok

Príloha č. 3

Zoznam zariadení sociálnych služieb, v ktorých bolo vykonané monitorovanie dodržiavania práv dieťaťa

Por. č.:	Poskytovateľ/Názov zariadenia	Adresa	Druh sociálnej služby	Kraj
1.	STADETORE, n.o.	Slnečná 3813/34, 974 04 Banská Bystrica	DSS	BBSK
2.	Slovenský červený kríž – Územný spolok Banská Štiavnica	Bratská 1482/9, 969 01 Banská Štiavnica	DSS	BBSK
3.	ATHÉNA	Klokočova 741/0, 981 01 Hnúšča	DSS	BBSK
4.	Združenie VIENALA	Bottova 13, 979 01 Rimavská Sobota	DSS	BBSK
5.	Archa, n.o.	5 apríla 792/14, 957 01 Bánovce nad Bebravou	DSS	TSK
6.	Občianske združenie Čistá duša	Staničná 330, 911 05 Trenčín	DSS	TSK
7.	Denné centrum Frézia Partizánske n.o.	Veľká Okružná 1107/5, 958 01 Partizánske	DSS	TSK
8.	NOVÝ DOMOV n.o.	K. Kuzmányho 35, 971 01 Prievidza	DSS	TSK
9.	Integračné zariadenie KOR – GYM, n.o.	Hertník 85, 086 42 Hertník	DSS	PSK
10.	Občianske združenie detské srdce	Čapajevova 27, 080 01 Prešov	DSS	PSK
11.	Grécko katolícka charita Prešov	Štúrova 5, 907 01 Stará Ľubovňa	DSS	PSK
12.	Dom detí Božieho milosrdenstva n.o.	Ul. Matice slovenskej 1889/31, 090 01 Stropkov	DSS	PSK
13.	Náš dom n.o.	Ul. Dezidera Millyho 448/1, 089 01 Svidník	DSS	PSK
14.	Detská komunita	Do Stošky 231/8, 010 04 Žilina	ŠpZ	ŽSK
15.	Detská komunita	Ambra Pietra 2656/13, 010 01 Žilina	ŠpZ	ŽSK
16.	MAJÁK n.o.	Zdoba 79, 044 41 Sady nad Torysou	ŠpZ	KSK
17.	Dom Humanity Geralda Bergera	Pionierov 634/8, 048 01 Rožňava	DSS	KSK
18.	Slovenský červený kríž – Územný spolok Košice	Komenského 1096/19, 040 01 Košice	DSS	KSK
19.	LUX n.o.	Opatovská 97, 040 01 Košice	DSS	KSK
20.	Dosos, n.o.	Michalovská 73/12, 073 01 Sobrance	DSS	KSK
21.	Spišská katolícka charita – Dom Caritas sv. Jozefa	Ul. J. Wolkera 41, 052 01 Spišská Nová Ves	DSS	KSK
22.	Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Nových Zámkoch	Pod kopcom 75, 940 02 Nové Zámky	DSS	NSK
23.	Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Komárne	Priateľstva 2, 945 01 Komárno	DSS	NSK
24.	SOCIA	Topol'ova 6, 949 01 Nitra	DSS	NSK

25.	Nezábudka – združenie na pomoc rodinám so ZP deťmi a mladistvými	Turianska ul. 4795/8, 903 01 Senec	DSS	BSK
26.	Nezisková organizácia Diaconia Svätý Jur	Blagoevova 10 – 12, 851 04 Bratislava	DSS	BSK